

GİRİŞ

Anonim şirketler, modern ekonomik sistem içinde yer alan toplumlarda özellikle kapitalist ve karma ekonomilerde büyük önem taşımakta ve vazgeçilmez bir üretim aracı olmaktadır ¹. Bu önem sermayenin tabana yayılması ve tasarrufların yatırıma dönüşmesi aşamasında kendisini gösterir.

Anonim şirketlerin en önemli işlevi, küçük ve atıl tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi ve yönlendirilmesine yardımcı olmasıdır. Anonim şirketler, yeterli miktarda olmadığı için üretim ve yatırıma dönüşmeyen tasarrufların bir havuzda birikmesini sağlayarak büyük sermayeler oluşturur. Bu sermayeleri de ekonominin hizmetine sunarak büyük yatırımlar yapılmasını ve önemli projelerin hayata geçirilmesini sağlar.

Anonim şirketlerin sınırlı sorumluluk taşımaları, bu nedenle ortakların sadece katılma paylarını tehlikeye atmaları nedeniyle, büyük miktarda sermayenin toplanmasını sağlar. Düşük miktarda sermaye, bilgi ve tecrübeye ihtiyaç olmaksızın küçük tasarruf sahiplerinin büyük yatırımlara katılabilmeleri olanağını tanır. Tasarrufların menkul kıymetlere yatırılması bir bakıma mülkiyeti işler duruma getirmekte ve halk kapitalizmini sağlamaktadır. Tüzel kişiliğin sağladığı ayrı malvarlığı ve örgüt, uzman bir kadronun büyük imkânları kullanmasına ve ekonomiye katkıda bulunmasına yol açmaktadır ².

Sermaye piyasasında yer alsın veya almasın bir anonim şirket pay sahibinin en önemli mali veya malvarlıksal hakkı, şirket tasfiye edilmek zorunda

¹ Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E. : Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, İstanbul 2005, B.10, s.240.

² Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.239.

olmadığı sürece kâr payı hakkıdır ³. Düzenli ve yüksek kâr dağıtımı, tasarruf sahipleri açısından en dikkat çekici ve aranan özelliktir. Anonim şirketlerde bu beklentileri yerine getirdikleri sürece büyüyüp, geliştireceklerdir.

Anonim şirketlerde oluşturulan kâr payı politikalarından birisi de kâr payı avansı politikasıdır. Bu politikanın benimsenmesi durumunda, hesap dönemi bitmeden veya bitmiş olsa bile genel kurul tarafından kâr dağıtım kararı alınmadan, ileride her paya karşılık olacak kâr payına mahsuben avans kâr payı dağıtılabilir. Bu dağıtımın yapılması da tasarruf sahiplerine kısa vadede gelir sağlayacak, hisse senetleri ve kısa vadeli yatırım araçları ile rekabet edebilir duruma getirecek ve tasarruf sahiplerine daha sık ve güncel bilgi verilmesini olanaklı hâle getirecektir ⁴.

Anonim şirketin amacı kâr elde edip bu kârı pay sahipleri arasında paylaşmaktır. Ancak şirketin elde ettiği bütün kârın pay sahiplerine dağıtılması düşünülemez. Anonim şirketlerde basiretli tacir olmanın zorunlu sonucu olarak ticari hayatın risklerine karşı hazırlıklı olunmalı ve ileride gerçekleşebilecek tehlikelere karşı, kâr elde edildiği yıllarda yedek akçe ayırma yoluyla tedbir alınmalıdır ⁵. Ayrıca yedek akçe ayrılması mümkün olduğunca istikrarlı kâr dağıtımının da bir unsurunu oluşturur. Bu nedenle şirketin devamlılığı ilkesine de hizmet eder ⁶.

Şirketin ekonomik anlamda sağlam bir yapıya kavuşması ve otofinansmanın sağlanmasının yanı sıra alacaklıların haklarının da korunması açısından yedek akçe ayrılması gerekir. Anonim şirketler sermaye şirketleri olduğu için, alacaklılar sadece şirket malvarlığına başvurabilecek, şirket malvarlığının yitirilmesi hâlinde ise alacaklarına kavuşamayacaklardır. Yedek akçeler, kanunun öngördüğü zorunluluk üzerine ayrılabilmesi gibi, şirketin devamlı gelişmesi ve

³ **Aytaç, Z.** : 15.Yıl Sempozyumu, SPK. Yayın no:119, Ankara 1998, s.35 – 36.

⁴ **Korgun, A.** : Bir Temettü Politikası Olarak Temettü Avansı Teorisi ve Türkiye'ye İlişkin Uygulama Önerileri, SPK. Araştırma Raporu, Ankara 1999, s.2.

⁵ **Yurtman, N.D.** : Anonim Ortaklıklar ve Vergi Hukuku Yönünden İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı, İstanbul 1997, s.51.

⁶ **Tekil, F.** : Şirketler Hukuku, İstanbul 1976, C.2, s.649.

düzenli kâr dağıtımını sağlamak amacıyla esas sözleşme veya genel kurul kararı ile de ayrılabilir.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümü; kâr ve kâr payı kavramları, kâr payının benzer kavramlarla karşılaştırılması, kâr payının hukukî niteliği, kâr payının tespiti ve avans kâr dağıtımı konuları, Yargıtay kararları ve öğretideki görüş ve tartışmalar ile TTK. tasarisının ilgili bölümlerine de yer verilerek incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü ise, yedek akçe kavramı, yedek akçenin benzer kavramlarla karşılaştırılması, yedek akçelerin sınıflandırılması, yedek akçelerin çözümü ve kullanılması ile kanunî yedek akçe başlıkları altında ele alınmıştır. Çalışmada yer alan konular çok geniş kapsamlı oldukları için, sadece anonim şirketler açısından ele alınarak incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR PAYI ve KÂR DAĞITIM ESASLARI

1. KÂR KAVRAMI

A. GENEL OLARAK

Kâr, Farsça kökenli bir kelimedir. Kârın sözlük anlamı; alışveriş işlerinin sağladığı para kazancıdır. Kazanç kelimesinin sözlük anlamı ise; satılan bir mal, yapılan bir iş veya harcanan bir emek karşılığında elde edilen para, temettüdür ⁷.

Mevzuatta sadece kâr kelimesi kullanılmamaktadır, bu nedenle de kavram birliği oluşmamıştır. TTK.m.455 - 457’de “kazanç”, TTK.m.466, m.467, m.470’de “kâr”, SerPK.m.15’de ise “temettü” kelimesi kullanılmaktadır. Ancak bu farklı kullanımlara rağmen kâr, kazanç ve temettü kelimeleri eş anlamlı olarak kullanılmıştır ⁸.

Öğretide kâr kavramı üzerine çeşitli tanımlar yapılmıştır. Öğretide yapılan bir tanıma göre kâr; belli bir süre içinde, ekonomik faaliyetleri sebebiyle bir ticari işletmenin varlığında meydana gelen artışı ifade eder ⁹. Daha geniş bir tanımla

⁷ <http://www.tdk.gov.tr> / **TDKSOZLUK**.

⁸ **Pulaşlı, H.** : Şirketler Hukuku, İstanbul 2003, B.4, s.600; **Eriş, G.** : Şirketler, Ankara 2004, B.3, C.2, s.2625.

⁹ **Çevik, O.** : Anonim Şirketler, Dördüncü Kitap, Ankara 1971, s.102; **Bükcü, V.** : Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı, İstanbul 1995, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), s.11; **Süzek, M.** : Çok Ortaklı Şirketlerde Temettü Politikası ve Türkiye Uygulaması, İzmir 1990, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), s.10 ; **Saklavcı, Ö.** : Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı, İstanbul 2001, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), s.3; **Diler, G.** : Anonim Ortaklıklarda Pay Sahibinin Kâr Payı Alma Hakkı, İstanbul

kâr; ticari işletmenin varlığında, belirli bir devre başında aktif ve pasif toplamının birbirine eşit olduğu kabul edilirse, devre sonunda işlerin verimli gitmesiyle aktiflerin toplamında, pasiflerin toplamına oranla bir fazlalık meydana geldiği takdirde bu fazlalığa işletmenin o devre içindeki kârı denilmektedir ¹⁰. Başka bir tanıma göre kâr; işletmenin hesap dönemi sonundaki özvarlığı ile hesap dönemi başındaki öz varlığı arasındaki farka, dağıtılan kârlar veya işletmeden çekilen kıymetlerin eklenmesi ve işletme sermayesine eklenen kıymetlerin bu farktan düşülmesi yoluyla bulunan tutardır. Bu tutarın olumlu olması hâlinde kâr meydana gelir ¹¹. Vergi kanunlarında da belirtilen tanıma göre kâr; belli bir hesap dönemi sonunda elde edilen satış hasılatı ile bu hasılatla ilişkin maliyet ve giderler arasındaki farktır ¹².

Anonim şirketler açısından kâr; bir hesap dönemi içinde şirketin faaliyeti sonucunda, kâr ve zarar hesabının kâr bakiyesi vermesi hâlinde şirket bilançosunun pasif tablosuna yazılan ve kural olarak kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtılmak üzere ayrılan bir kalemdir ¹³.

Pay sahibi açısından kâr; servetine eklenecek nakdî bir kazancı ¹⁴ veya pay senedine ayırdığı servetinin gelirini belirtir ¹⁵.

1993, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), s.37; **Bilgin, Y.** : Anonim Ortaklıklarda Kâr Dağıtımı ve Kâra Katılan Kişiler, Ankara 1982, s.13.

¹⁰ **Birsel, M.T.** : Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı, İzmir 1973, C.1, s.1; **Birsel, M.T.** : Anonim Şirketlerde Ortakların Kâr Payı Alma Hakkı, Ankara 1961, 2.BTHH., s.325; **Akbilek, N.** : TTK. ve SerPK. Açısından Anonim Ortaklıklarda Kâr Payı Hakkı, İstanbul 2001, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), s.10.

¹¹ **Gündoğdu, B.** : Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı ve Muhasebeleştirilmesi, Vergi Dünyası 2004, S.279,s.55.

¹² **Karyağdı, N. - Karyağdı, M.** : Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı, Ankara 2000, s.1; **Solmaz,U.** : HAAŞ' lerde Kâr Payı Dağıtımı ile Vergilendirilmesi ve Kepez Elektrik TAŞ. Uygulaması, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), s.29; **Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü**, İstanbul 2002, s.189.

¹³ **Birsel, M.T.** : age. , s.17. ; **Birsel, M.T.** : agm. , s.325–326.

¹⁴ **Birsel, M.T.** : age. , s.18.

¹⁵ **Çevik, O.** : (1971), s.102; **Karahan, S.** : Anonim Ortaklıklarda İmtiyazlı Paylar ve İmtiyazların Korunması, İstanbul 1991, s.37.

Anonim şirketin kuruluş amacı, bir ticaret şirketi olması nedeniyle, faaliyetleri sonucunda kâr elde etmek ve bunu ortaklarına dağıtmaktır ¹⁶. Şirket tarafından sağlanan kâr sadece bir başarı göstergesi değil, aynı zamanda şirket faaliyetlerinin sürekliliği içinde zorunlu bir unsurdur ¹⁷.

Kâr kavramı genel bir kavram olduğu için, bu kavramı alt dallara ayırarak incelemek, bu konu hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmemizi sağlayacaktır. Bu bakımdan “ticari kâr”, “mali kâr”, “safî kâr” ve “dağıtılabılır kâr” kavramlarına değinilmesi gerekir.

B. TİCARİ KÂR - MALİ KÂR

Anonim şirketin kâr dağıtılması için öncelikle şirketin kâr elde etmesi yani şirketin ticari bilânçosunda kârın gözükmesi gerekir. Ancak mali bilânçoda kâr gözüktüğü hâlde ticari bilânçoda, mali bilânçodakinden daha az kâr gözükebilir veya kâr gözükmeyebilir ¹⁸. Bu durumun tersi de mümkündür. Örneğin ticari bilânçosuna göre 1000 YTL. kâr elde etmiş bir anonim şirket, vergi dışı kalan kazançları dolayısıyla mali bilânçosuna göre 100 YTL. kurum kazancı elde etmiş görünebilir ¹⁹. Bunun nedeni bu iki bilânçonun farklı kanunlara göre hazırlanması ve mali bilânçonun değerlemesinde indirilmesi kabul edilmeyen giderlerde, gizli yedek akçelerde, amortisman ve karşılık ayrılmasında, farklı olabilecek vergi hükümleri veya ekonomik, sosyal amaçlarla bazı işletme gelirlerinin tamamen vergi dışı bırakılması veya kazançlarında indirim yapılmasının kabul edilmesidir ²⁰.

¹⁶ İmregün, O. : Anonim Ortaklıklar, İstanbul 1989, B.4, s.294; Akyazan, S. : Anonim Ortaklıklarda Paydaşların Müktesep Hakları, BATİDER, Ankara 1975, C.8, S.2, s.37.

¹⁷ Bilgin, Y. : age. , s.13–14.

¹⁸ Eriş, G. : age. , (2), s.2642.

¹⁹ Karayalçın, Y. : Muhasebe Hukuku, Ankara 1988, s.113.

²⁰ Karyagdı, N. - Karyagdı, M. : age. , s.2.

Ticari kâr, ticaret hukuku ve genel muhasebe ilke ve standartlarına göre düzenlenen ticari bilânço sonucu ortaya çıkan kârdır.

Mali kâr, vergi hukuku ilke ve kurallarına göre düzenlenen mali bilânço sonucu ortaya çıkan kârdır. Ticari kâra bazı ilaveler ve ticari kârdan bazı indirimler yapılarak, kısacası ticari kârdan faydalanılarak mali kâra ulaşılır²¹.

Kâr dağıtımı bakımından ticari bilânço esas alındığından, ticari bilânçoda kâr gözükmüyorsa şirket kâr dağıtamaz²². Mali bilânçoya göre belirlenen mali kâr ne kâr dağıtımı ne de yedek akçe ayrılmasına esas teşkil eder. Bu miktar sadece vergiye konu olan miktarı belirlemeye, başka bir deyişle vergi matrahının bulunmasına yarar²³.

C. SAFİ KÂR

TTK.'da safi kâr kavramının tanımı yapılmamıştır. Ancak safi kârın yedek akçe ve kâr dağıtımında matrah oluşturduğu ve pay sahipleri ile kâra katılan diğer kişilere dağıtılmasına karar verilecek kâr olduğu TTK.m.466'da belirtilmiştir. TTK. tasarısında "safî kâr" deyimini yerine "dönem net kârı" ibaresi kullanılmıştır²⁴.

²¹ Akbilek, N. : agt. , s.11.

²² Eriş, G. : age. , (2), s.2642.

²³ Göktuna, H.D.E. : Anonim Ortaklıklarda Kanunî Yedek Akçeler, İstanbul 2000, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), s.38.

²⁴ Bu durum TTK tasarısı m.509/2'nin madde gerekçesinde şu şekilde açıklanmıştır; "safî kâr" deyiminin uygulamada ve öğretide açıklıktan yoksun bir kavram olduğu için eleştirildiği, "safî" sözcüğünün açık olmasına rağmen, "kâr" kavramının bir sıfatla tanımlanmasının gerektiğinin ileri sürüldüğünü, hangi kâr sorusunun, dönem kârı mı? yoksa bilânço kârı mı? olduğunun tartışmalara neden olduğunu, "dönem kârı" kavramının bu tartışmalara son verecek açıklıkta olduğunu, "net" kelimesinin ise tasarının başka maddelerinde kullanılan ve uluslararası literatürde geçerli olan terim ile uyum sağladığını belirtmişlerdir. ([www.tbmm.gov.tr / d22/1/ 1-1138.pdf](http://www.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf))

Gayrisafi kâr, şirketin bir hesap döneminde elde ettiği gelirlerinden, o döneme ait giderlerin çıkartılması sonucu ortaya çıkan kârdır. Gayrisafi kârdan, safi kâra ulaşabilmek için, gayrisafi kârdan geçmiş yıl zararları ile vergi ve benzerlerinin indirilmesi gerekir²⁵.

Birinci tertip yedek akçe ayırımında esas olan safi kârın belirlenmesinde, kurumlar vergisinin indirilmesinden önceki miktarın mı, sonraki miktarın mı esas alınacağı öğretide tartışmalıdır. Bu konuda kabul edilmiş genel bir ilke bulunmadığından iki farklı uygulama söz konusu olmuştur.

Konu ile ilgili olarak Maliye Bakanlığı 26.01.1962 tarihli genelgesinde²⁶ TTK. ve Bankalar Kanununa göre ayrılacak kanunî yedek akçe ve olası zarar karşılığının safi kâr üzerinden ayrılması mecburi olduğundan ve TTK.m.457/1’de “safî kazanç, yıllık bilanço’ya göre hesap ve tesbit olunur.” ilkesi benimsendiğinden kanunî vergilerin indiriminden sonra kalacak miktar üzerinden yedek akçe ve karşılık ayrılmasının kanuna aykırı olduğu belirtilmiştir²⁷. Maliye Bakanlığı’nın 11.05.1982 tarihli muktezasında²⁸, yedek akçenin ayırımında esas alınacak kârın kurumlar vergisi düşülmemiş kâr olarak kabul edilmesi ve yedek akçenin bu kâr üzerinden ayrılması gerektiği görüşü tekrarlanmıştır²⁹.

Ancak Maliye Bakanlığı’nın 1990 yılı sonundan itibaren görüş değiştirdiği görülmektedir. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğü’nün, Türkiye Bankalar Birliği’ne gönderdiği 05.12.1990 ve 04.01.1991 tarihli yazılarında “bankalarda yedek akçe ayırımına esas oluşturan

²⁵ **Karayalçın, Y.** : age. , (Muhasebe), s.114; **Çolak, R.** : Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı ve Muhasebeleştirilmesi, Muğla 2002, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), s.41.

²⁶ Genelge için bkz. **Çevik, O.** : age. , (1971), s.206–208.

²⁷ **Karayalçın, Y.** : Kanunî Yedek Akçenin İlk Ayrımı Açısından Safi Kâr Kavramı ve Dönem Vergi Borçları, Ankara 1990, BATİDER, C.15, S.3, s.140.

²⁸ Mukteza için bkz. **Kızılot, Ş.** : Vergi Uyuşmazlıklarıyla İlgili Danıştay Kararları ve Özelgeler (Muktezalar), Ankara 1993, s.1409.

²⁹ **Karayalçın, Y.** : agm. , (Safi Kâr), s.142.

kârın kurumlar vergisi sonrası kâr olarak dikkate alınması ve yedek akçelerin buna göre ayrılmasını” belirtmiştir³⁰. Ayrıca Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Müdürlüğünün 04.09.1991 tarihli ve 622 sayılı tamimi de vergi sonrası kârın esas alınacağı yönündedir³¹.

Danıştay’ın da bu konu hakkında bazı kararları bulunmaktadır. Danıştay’ın bir kararında³² ayrılan yedek akçe ve olası zarar karşılıklarının ticari bilançoda gösterilen safi kâr üzerinden ayrılması gerektiği belirtilmiştir. Başka bir kararında da birinci tertip kanunî yedek akçenin, safi kârdan kurumlar vergisi düşülmeden önceki miktar üzerinden ayrılacağı belirtilmiştir³³.

Öğretide her iki görüşü de benimseyenler bulunmaktadır. Bir görüşe göre safi kâr³⁴; şirket genel kurulunca onaylanan bilançoya göre belirlenen kârdan, şirket tüzel kişiliğince ödenmesi zorunlu olan vergiler düşüldükten sonra kalan kârdır.

Diğer görüşe göre ise³⁵, yedek akçenin hesaplanmasında esas olan kâr, kurumlar vergisi düşülmeden hesaplanmalıdır.

³⁰ **Karayalçın, Y.** : agm. , (Safi Kâr), s.147.

³¹ **Metin, K.** : Kâr Dağıtımı ve Kâr Dağıtım Tablosu, Vergi Dünyası 1996, S.176, s.136.

³² Danıştay 4. Dairesi, 29.05.1973, E.72/3197, K.73/183; Karar için bkz. **Gelegen, T.** : Kurumların Gelir (Stopaj) Vergisi Matrahı Dışında Kalan Kanunî Yedek Akçeleri Yönünden Safi Kârın Anlamı, İkt. Mal. Der. , 1974, C.21, S.7, s.291.

³³ Danıştay 13. Dairesi, 26.09.1974, E.73/4230, K.73/3301; **İpekoğlu, C.** : Yedek Akçeler, Temettüpler, Hesaplanma Şekilleri ve Muhasebe Kayıtları, Vergi Dünyası, 1995, S.170, s.61; karar için bkz.**Gelegen, T.** : agm. , s.291; **Kızılot, Ş.** : age. , s.1009.

³⁴ **Karayalçın, Y.** : agm. , (Safi Kâr), s.138–139; **Erimez, R.** : Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme, İstanbul 1985, s.133; **Eriş, G.** : Uygulamalı Anonim Şirketler Hukuku, Ankara 1995, s.767; **Gündoğdu, B.** : agm. ,s.56; **Çankaya, İ.** : Şirketlerde Dönem Kârının Dağıtımı, Vergi Dünyası, 1997, S.193, s.146; **Çevik, O.N.** : Anonim Şirketler, Ankara 1988, B.3, s.1039; **Kiper, O.** : Uygulamada Ticaret Şirketleri, İstanbul 1996, B.3, s.127–128; **Pulaşlı, H.** : age. , (1), s.608; **Erem, T.S.** : Anonim Şirketlerde Kâr Tevzii Dolayısıyla Pratikte Karşılaşılan Bazı Meseleler, BATİDER, Ankara 1969, C.5, S.2, s.179.

³⁵ **Tekinalp, Ü.** : Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri, İstanbul 1979, B.2, s.294, dn.5; **Ulusoy, Y.** : Anonim ve Limited Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Vergileme, Ankara 1987, s.383; **Gelegen, T.** : agm. , s.289–290; **Karyağdı, N.** : Kâr Dağıtımı, İstanbul 1999,s.154; **Karyağdı, N.** : Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi, İstanbul 2002, s.183; **Birsel, M.T.** : age. , s.62–63.

HAAŞ. 'lerde ise durum SPK. tarafından çıkarılan 13.11.2001 tarihli Seri:4, 27 No'lu tebliğin 5.maddesi ile çözüme kavuşturulmuştur. Bu madde hükmüne göre; HAAŞ.'lerin birinci temettü tutarı, hesap dönemi kârından kanunlara göre ayrılması gereken yedek akçeler ile vergi, fon ve mali ödemeler ve varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra dağıtılabılır kârın %20'sinden az olamaz denilerek HAAŞ.'lerde safi kârın vergiden sonraki kâr olduğu belirtilmiştir. SPK.'nın 10.04.2000 tarihli, 2000/14 sayılı haftalık bülteninde ve 12.04.2000 tarihli ve 39/557 sayılı kararıyla kâr dağıtım konulu ilke kararının (c) bendinde bu oran %50 olarak belirtilmişti. SPK.'da yapılan bir çalışmada hisse senetleri borsada işlem gören anonim şirketlerin, 1995 – 2000 döneminde dağıtılabılır kârın ortalama %30'u oranında kâr dağıttıkları tespit edilmiştir ³⁶.

Birinci tertip kanunî yedek akçe ayırımında esas alınacak safi kârdan verginin düşülmesi veya düşülmeksizin hesaplanması kâr payı bakımından önemlidir. Çünkü dağıtılabılır safi kârın vergiler düşüldükten sonra elde edilen kâr olduğu kabul edilirse bu durum şirket açısından dezavantajlı, pay sahipleri açısından avantajlıdır. Zira şirketler, dönem kârından yedek akçe olarak daha az miktarı şirket bünyesinde tutmuş olurlar. Eğer safi kârın vergiler düşülmeden önce hesaplanacağı kabul edilirse bu durum şirket lehine, pay sahipleri aleyhinedir çünkü şirket bünyesinde daha fazla miktar tutulmuş olacaktır.

Örneğin AC şirketinin 2000 YTL. dönem kârı elde etmiş olduğunu, geçmiş dönem zararı olmadığını ve %33 oranında kurumlar vergisine tâbî olduğunu düşünelim. Eğer safi kârı vergiden sonraki kâr olarak kabul edersek, 2000 YTL./ %33 = 660 YTL. kârdan indirilecek ve 1340 YTL. üzerinden birinci tertip kanunî yedek akçe hesaplanacaktır. Bu durumda 1340 YTL. x %5 = 67 YTL. birinci kanunî

³⁶ Akbulak, S. - Akbulak, Y. : Türkiye'de Sermaye Piyasası Araçları ve Halka Açık Anonim Şirketler, İstanbul 2004, s.285, dn.77.

yedek akçe ayrılacaktır. Safi kârın vergiden önceki kâr olduğu kabul edilirse, bu durumda $2000\text{YTL} \times \%5 = 100\text{YTL}$. birinci kanunî yedek akçe ayrılacaktır.

Bizim düşüncemize göre; safi kâr, yıllık kârdan vergi ve benzerleri düşüldükten sonra ortaya çıkan kârdır. Son zamanlarda bu görüş ağırlık kazanmıştır. HAAŞ'lerde sorun, safi kârın vergiden sonraki kâr olduğunun SerPK. da belirtilmesi ile çözüme kavuşturulmuştur. Bu yönde bir düzenlemenin HKAŞ.'lerde de yapılması uygun olacaktır. Çünkü HKAŞ.'lerde pay sahibinin kâr payı hakkı, HAAŞ'lerdeki pay sahibinin kâr payı hakkından daha güçsüzdür. Bunun nedeni HKAŞ'lerde kâr payının, ihtiyari yedek akçelerden hatta olağanüstü yedek akçelerden sonra gelmesidir. Diğer görüşü savunanlar, TTK.'nın esas amacının, şirketlerin güçlenmesini sağlamak olduğunu, bunun sağlanmasında da kanunî yedek akçelerin önemli bir yeri olduğunu, birinci kanunî yedek akçe ayırımının, vergiden önceki kârdan yapılmasının, şirket bünyesini önemli ölçüde kuvvetlendireceğini bunun yanında kâr payında hissedilebilir bir etki yaratmayacağını belirtmektedirler. Ancak Yargıtay'ında bazı kararlarında belirttiği gibi, ticaret şirketlerinin amacı kâr elde etmek ve bu kârı da hak sahiplerine dağıtmaktır. Kâr payının gereksiz biçimde azaltılması bu şirketlere olan güven ve ilgiyi sarsıcı etki yaratabilir³⁷. Ayrıca öncelikle korunması gereken menfaatin pay sahibinin kâr payı hakkı olduğu düşünülürse safi kârın vergiden önceki kâr olduğu görüşü etkisini yitirmiştir.

Geçen yıldan aktarılan kâr, TTK.m.466/1 anlamında safi kâra dahil değildir. Bunun sebeplerinden biri, geçen yıldan aktarılan kârın, nitelik olarak kâr değil, yedek akçe olması, diğeri ise bu miktarın zaten bir kere, kanunî yedek akçe ayırımına konu teşkil etmiş olmasıdır³⁸. Ancak ikinci kanunî yedek akçe ayrılmasında esas matraha dahildir.

³⁷ 11.HD. , 07.04.1983, E. 83/1687, K. 83/1790; 11.HD. , 08.04.1986, E. 86/1195, K. 86/2033; **Kazancı Veri Tabanı**.

³⁸ **Tekinalp, Ü.** : Kanunî Yedek Akçe Ayırımına Esas Olan “ Safi Kâr ” ın Anlamı ve Bir Zarar Artığının Varlığı Hâlinde Ortaklığın Tutumunu Etkileyebilecek Sebepler ve Sonuçları, İkt. Mal. Der. 1967, C.16, S.7, s.259; **Arslanlı, H.** : Anonim Şirketler, Ankara 1961 , B.3 , s.84; **Gelegen, T.** : agm.

Geçen yıldan aktarılan zarar ise, safi kârın bulunması için o yılın kârından indirilir. Burada gerçek ve gerçek olmayan zarar kavramları söz konusu olmaktadır. Eğer geçen yıldan aktarılan zarar, doğrudan doğruya şirket esas sermayesini azaltıyorsa gerçek bir zarar söz konusudur. Bu zarar, TTK.m.466/1 anlamında üzerinden kanunî yedek akçe ayrılan safi kârın hesaplanmasında yıllık kârdan indirilir. Eğer daha önce ayrılmış yedek akçelerle zararın karşılanması mümkün olmasına rağmen, bu işlem yapılmayarak bir sonraki yıla aktarılmış ise ortada gerçek olmayan bir zarar vardır ve bu zarar da safi kârın bulunması için yıllık kârdan indirilir³⁹.

D. DAĞITILABİLİR KÂR

Safi kârdan kanunî yedek akçelerin birinci ayrımı yapıldıktan ve varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra geri kalan miktar, dağıtılabilir safi kârı oluşturur⁴⁰. Dağıtılabilir kâra, ilgili hesap döneminde elde edilmiş ama dağıtılmamış kârlar, düzenli kâr dağıtımını amacıyla ayrılan yedek akçeler, belli bir amaca tahsis edilmeyen olağanüstü yedek akçeler, ihtiyari yedek akçelerden dağıtılması mümkün olanlar ve hatta kanunî yedek akçelerden esas sermayenin yarısını geçen kısmı konu olabilir⁴¹.

Dağıtılabilir kâr, HKAŞ.'lerde HAAŞ.'lere nazaran daha düşük bir değer oluşturmaktadır. Bunun nedeni TTK.m.469/1'de dağıtılabilir safi kârın kapsamı daraltılmıştır. Dağıtılabilir kâr ancak aktif toplamı; borçlar, ödenmiş sermaye, kanunî yedek akçe tutarı hatta ihtiyari yedek akçelerle, kanun ve esas sözleşme gereğince ayrılması gerekli tutardan fazla olduğu takdirde söz konusu olur. Buna

, s.289; **Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E.** : Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, İstanbul 2000, B.8, s.757; **Tükenmez, T.** : Sermaye Şirketlerinin Dağıtılmayan Kazançları ve Hissedarların Vergilendirilmesi, Maliye Enstitüsü Konferansları, Ankara 1970, s.61. Karşı görüş için bkz. , **Tekil, F.** : age. , (1), s.651.

³⁹ **Tekinalp, Ü.** : age. , (Bilânço), s.298 – 300.

⁴⁰ **Karayalçın, Y.** : age. , (Muhasebe) , s.84.

karşılık HAAŞ.'lerde, SerPK.m.15/2,c.2 ve Seri:4 27 No'lu tebliğ kâr payı aleyhine TTK.m.469/1'de öngörülen dengeyi kâr payı lehine değiştirerek, kâr payını kanunî yedek akçelerden sonra gelen sıraya yerleştirmiştir⁴².

2. KÂR PAYI KAVRAMI

Kâr payı ve temettü kavramları, mevzuatımızda ilk kez SPK.'nın Seri: 4, 27 No'lu tebliğ ile tanımlanmıştır. Buna göre kâr payı; anonim şirket ortaklarına ve kâra katılan diğer kişilere (yönetim kurulu üyeleri, işçiler, intifa senedi sahipleri vd.) dağıtılacak kârdan, bunların her birine düşen payı; temettü ise, anonim şirket ortaklarına kârdan dağıtılan payı ifade eder.

Öğretide de kâr payı değişik şekillerde ifade edilmiştir. Öğretide yapılan bir tanıma göre kâr payı; anonim şirketlerde dağıtılmasına genel kurul tarafından karar verilen kârın, münferit pay sahibine şirket tarafından ödenmesi gerekli ve miktarı belli edilmiş kısmıdır⁴³. Başka bir tanıma göre kâr payı; anonim şirket ortağının şirkete taahhüt ve tediye ettiği sermayenin, MK.m.685 anlamında hukukî semeresidir⁴⁴. Diğer bir tanıma göre kâr payı; pay sahipleri tarafından, şirkete getirilmiş sermayenin verimidir⁴⁵.

TTK.m.455/1,c.1'de, her pay sahibinin, kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtılmaya ayrılan safi kâra, payı oranında

⁴¹ **Akbilek, N.** : agt. , s.14.

⁴² **Karahan, S.** : age. , s.85.

⁴³ **Ünal, O.K.** :Sermaye Piyasası Mevzuatında Birinci Temettü ve Sermaye Piyasası Değişiklik Tasarısı'nda Bu Konuda Öngörülen Değişiklikler, Yaklaşım, Ankara 1998, S.64, s.43.

⁴⁴ **Domaniç, H.** : Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, İstanbul 1988,s.1520; **İmregün, O.** : Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Kâr Payı (Temettü) Hakkı, Teoman'a Armağan, İstanbul 2002, s.414; **Arslanlı, H.** : age. , s.212; **Bozgeyik, H.** : Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı, BATİDER, Ankara 2000, C.20, S.3, s.121

katılma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu madde emredici nitelik taşıması yanında, kanun koyucunun isteğini açık bir şekilde vurgulamıştır. Bu madde ile TTK.'ya bir ilke konulmuştur. Bu ilke anonim şirketlerde kâr dağıtımında ölçü olarak ancak “pay” ın esas alınabileceğidir ⁴⁶. Ayrıca TTK.m.456'da da esas sözleşmede aksine bir hüküm yoksa kâr ve tasfiye paylarının, esas sermayeye mahsuben ortağın şirkete yaptığı ödemelerle orantılı hesap ve tespit olunacağı belirtilmiştir. TTK.m.456 ise TTK.m.455'deki ilkeyi doğrulamaktadır. Bu madde de yer alan “sermayeye karşılık” ibaresi ile belirtmek istenen paydır ⁴⁷.

Pay sahipliği konusunda gerçek ve tüzel kişi ayrımı yoktur. Gerçek ve tüzel kişiler anonim şirkette pay sahibi olabilirler. Burada kişinin, pay sahibi olmasının esas amacı, şirkete katılım karşılığında, maddi bir çıkar sağlamaktır. Sağlanabilecek maddi çıkar çeşitli olabilmekle birlikte, bunların en önemlisi ve devamlısı, kişinin şirket kazancından alacağı kâr payıdır ⁴⁸.

3. KÂR PAYI KAVRAMININ BENZER KAVRAMLARLA

KARŞILAŞTIRILMASI

A. KÂR PAYININ FAİZLE KARŞILAŞTIRILMASI

Anonim şirketin kâr dağıtılması için herşeyden önce şirketin kâr elde etmesi yani ortaklığın ticari bilançosunda kârın gözükmesi gerekir. Eğer şirket zarar etmişse pay sahibi herhangi bir gelir elde edemeyecektir ⁴⁹.

⁴⁵ **Ansay, T.** : Anonim Şirketler Hukuku, Ankara 1982, B.6,s.232; **Bilgin, Y.** : age. , s.36; **Sengir, T.** : Anonim Ortaklıklarda Kâr Payı Hakkı, BATİDER, Ankara 1973, C.7, S.1, s.77.

⁴⁶ **Tekinalp, Ü.** : Anonim Ortaklıklarda Kâr Dağıtım Konusuna İlişkin Bazı Sorunlar, İkt. Mal. Der. 1977, C.24, S.5, s.195.

⁴⁷ **Tekinalp, Ü.** : agm. , (Sorun), s.195 – 196.

⁴⁸ **İmregün, O.** : agm. , (Teoman'a Armağan), s.414.

⁴⁹ **Eriş, G.** : age. , (2), s.2642.

Faiz, her durumda elde edilebilecek düzenli bir gelirdir. Faiz belli bir tutardır ve risk söz konusu değildir. Faizin elde edilmesi ancak şirketin iflâsı hâlinde mümkün olmayacaktır.

Kâr payı dağıtımının safi kâr ve bu iş için ayrılmış yedek akçelerin varlığı koşuluna bağlanmış ve dağıtıma tahsis edilmiş miktara göre değişken olması sebebiyle faizden ayrılır⁵⁰.

Ayrıca pay sahibinin katılma payı, pay sahibi tarafından yapılmış bir yatırımdır. Anonim şirkete verilmiş bir ödünç değildir. Bu nedenle pay sahibi şirketin bir bölümünün maliki olmakta, diğer taraftan ödünç vererek faize hak kazanan kişi ise sadece alacaklı konumunda olmaktadır⁵¹.

B. KÂR PAYININ HAZIRLIK DEVRESİ FAİZİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

TTK.m.470/1'e göre; esas sermaye için faiz ödenemez. Pay sahiplerine faiz ödenmesini öngören esas sözleşme hükmü ve genel kurul kararı geçersizdir. Bu durumun en önemli nedeni esas sermayenin korunması ilkesidir. Pay sahiplerine katılma payları için faiz ödenmesi, esas sermayenin bir anlamda geri verilmesidir⁵².

Ancak TTK.m.471/1, bu duruma bir istisna getirmiş ve bazı koşullarda hazırlık devresi faizi ödenebileceği belirtilmiştir. Şirketin, işletmelerinin tam olarak faaliyete başlaması için uzun bir süre gerekebilir. Pay sahipleri bu uzun dönem içerisinde kârdan mahrum kalmaktadırlar ve bu durumda anonim şirket ortak

⁵⁰ Ansay, T. : age. ,s.232.

⁵¹ Akbilek, N. : agt. , s.18.

⁵² Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E. : age. , (2), s.240.

bulmakta zorluk çekebilir. Bu durumun sakıncalarını önlemek için şirket, hazırlık devresi için tesisat hesabına geçirilmek üzere, pay sahiplerine hazırlık dönemi faizi ödenmesini esas sözleşmede öngörebilir. Ayrıca esas sözleşmede hazırlık dönemi faizinin en geç ne zamana kadar ödeneceği de belirtilmelidir⁵³.

TTK.m.471/2'ye göre; işletme yeni hisse senetlerinin çıkartılması yoluyla genişletilecek olursa esas sermayenin artırılmasına ilişkin kararda yeni pay sahiplerine, tesisat hesabına geçirilmek üzere belirli bir süre için ve en geç yeni tesisatın işletmeye başlandığı güne kadar faiz ödenmesi kabul edilebilir.

Hazırlık dönemi faizinin niteliği tartışmalıdır. Hazırlık dönemi faizinin, faiz niteliğinde olduğu genel olarak reddedilmektedir. Bunun nedeni, ödünç gibi geriye ödenecek bir paranın değil, sermaye yatırımı olarak, sona erinceye kadar anonim şirkete tahsis edilmiş katılma payının karşılığı olmasıdır. Bu konudaki hakim görüş, hazırlık dönemi faizi istemini aynen kâr dağıtım kararından sonra oluşan kâr alacağı gibi, alacak hakkı olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle, hazırlık dönemi faizi başkasına devir ve rehnedilebilir. Ayrıca pay sahibinin izni alınmadan, hazırlık devresi faizi anonim şirket tarafından sınırlandırılmaz ve kaldırılamaz⁵⁴.

C. KÂR PAYININ TASFİYE PAYI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Kâr payı hakkı ve tasfiye payı hakkı, malvarlıksal haklar arasında yer alır ve pay sahipleri için parasal bir değer ifade eder⁵⁵.

⁵³ TTK.'nın 471/1. maddesine karşılık olan TTK. tasarı m.510/1'in madde gerekçesi şu şekildedir; TTK.m.471'de yer alan "tesisat hesabı" ibaresi yerine "özellikli varlık niteliğindeki yatırımların maliyetine yüklenmek üzere" ibaresinin tercih edildiği, ayrıca bu hesaba faiz ödenebilmesi için bunun Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olması gerektiği şartının hükümde açıkça öngörüldüğü belirtilmiştir ([www.tbmm.gov.tr / d22/1/1-1138.pdf](http://www.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf)).

⁵⁴ Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E. : age. , (2), s.541; Eriş, G. : age. , (2), s.2684.

⁵⁵ Arslan, İ. : Şirketler Hukuku Bilgisi, B.10, Konya 2005, s.293.

Pay sahipleri, ticari bilânçoda kâr gözükmese ve şirket genel kurulunun kâr dağıtımını yönünde karar alması durumunda düzenli olarak kârdan pay alabileceklerdir. Tasfiye payı ise bir defada ve şirketin infisahı hâlinde pay sahiplerine ödenecektir.

Tasfiyede amaç, şirket malvarlığının paraya çevrilerek, üçüncü kişilerle şirket arasındaki ilişkilerin ve şirketin sona erdirilmesi, varsa artan kısmın pay sahiplerine dağıtılmasıdır. Tasfiye payı hakkı, pay sahibinin şirket malvarlığı üzerinde mülkiyet hakkına sahip olmasından kaynaklanır ve anonim şirket faaliyetlerine devam ettiği sürece bu hakkın ileri sürülmesi mümkün değildir⁵⁶. Kâr payı dağıtımında ise, şirketin devamlılığı esas alınır ve dağıtılacak kâr payı buna göre belirlenir.

4. KÂR PAYININ HUKUKİ NİTELİĞİ

A. MÜKTESEP HAK NİTELİĞİ

a. Genel Olarak

Müktesep hakların hepsi aynı niteliğe ve kuvvete sahip değildir. Bu sebeplerden dolayı müktesep haklar iki grupta değerlendirilebilir.

Pay sahibinin rızası olmaksızın hiçbir değişiklik yapılamayan, genel kurul ve yönetim kurulu kararları ile bağlı olmayan ve bu kararlara karşı mutlak bir güce sahip haklara mutlak müktesep haklar denilir. Anonim şirketin kâr elde etme ve paylaşma amacını izlemesi gerekliliğinden doğan hak bu niteliktedir. Bu bakımdan

kâr payı hakkı vazgeçilemez ve bertaraf edilemez haktır. Mutlak müktesep haklar bir diğer açıdan bakıldığında pay sahibine tanınmış veto hakkı olarak da nitelendirilebilir⁵⁷ ve tek bir pay sahibi bile müktesep hakkı değiştiren kararın alınmasına engel olabilir⁵⁸.

Nispî müktesep haklar ise sadece özü korunan, buna karşılık anonim şirketin menfaatleri gereği kapsamı sınırlandırılabilen haklardır. Kâr payı hakkı, bu anlamda kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre dağıtılmaya tahsis edilen yıllık kâra veya dağıtılmaya tahsis olunan yedek akçelere, pay sahibinin katılma hakkıdır. Bu anlamda kâr payı hakkı nispî müktesep haktır. Bu haklar, belli kurallara, şartlara ve ölçülere uyulmak şartıyla sınırlandırılabilir. Nispî müktesep hakların sınırlandırılabilme imkânının kapsamı o hakkın güçlü mü yoksa güçsüz mü olduğunu belirler⁵⁹.

Şirketler hukukunda müktesep hakkın bir kaynağı da esas sözleşmedir. Esas sözleşme ile kanunî müktesep haklardan olmayan ve bu niteliği taşıdığı tereddüt uyandıran haklar, emredici hükümlere aykırılık oluşturmamaları şartı ile müktesep hak hâline getirilebileceği gibi nispî müktesep haklar mutlak, güçsüz müktesep haklar ise güçlü müktesep hak düzeyine yükseltilebilir veya kanunun öngörmediği, ortaklık ilişkisi temeline dayalı haklar pay sahiplerine tanınabileceği gibi bunlara müktesep hak niteliği de kazandırılabilir⁶⁰.

⁵⁶ Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E. : age. , (2), s.531.

⁵⁷ Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E. : age. , (2), s.494,512.

⁵⁸ Akyazan, S. : agm. , s.49.

⁵⁹ Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E. : age. , (2), s.494,515.

⁶⁰ Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E. : age. , (2), s.495; Tekinalp, Ü. : Esas Sözleşmesel Müktesep Hak, İkt. Mal. Der. 1983, S.15, s.21.

b. Türk Ticaret Kanunundaki Düzenlemeler

TTK.'da müktesep hak ile ilgili hükümler pay sahipleri ile kurucu ve intifa sahipleri ile ilgilidir ⁶¹. Şirket personeline belli oranda kâr payı verileceğine ilişkin esas sözleşme hükmü müktesep hak sayılmaz ⁶².

TTK.m.385/2'de kâr payı alma hakkının müktesep hak olduğu belirtilmiş ancak TTK.m.458, m.466, m.467, m.468, m.469'da kâr dağıtımının sınırlandırılmasına ilişkin hükümlere de yer verilmiştir. Belli durumlarda esas sözleşme ve genel kurul kararı ile kâr payının sınırlandırılabilirliği veya dağıtılmayabileceği kabul edilmiştir. TTK.'da anonim şirketlere kâra ilişkin olarak geniş bir tasarruf yetkisi tanınmıştır. Bu nedenlerden dolayı TTK.m.385/2'de belirtilen kâr müktesep hak niteliği hakkında farklı görüşler vardır. Öğretide, TTK.m.385'de sayılan hakların bütünü itibariyle sınırlandırılmaz nitelikte haklar olmadıkları kabul edilmekle birlikte, sınırlandırmanın ölçüsü ve kıstasları hakkında görüş birliği yoktur. Bu görüşlerden bazıları şu şekildedir:

Karayalçın'a göre; kâr payı alma hakkı, genel kurul kararı veya esas sözleşme ile sınırlandırılabilir olması nedeniyle mutlak müktesep hak değildir. Özüne dokunulmamak kaydı ile kâr payı alma hakkı genel kurul kararı ve esas sözleşme ile sınırlandırılabilir. Kâr talep etme hakkının özüne dokunulmaması ve genel kurul kararlarının, karar serbestisinin objektif iyiniyet kuralları ile sınırlandırılması TTK.m.385/2'nin uygulamasında gerekli ve yeterli iki ilke sayılabilir ⁶³.

⁶¹ Erimez, R. : age. , s.152.

⁶² Karayalçın, Y. : age. , (Muhasebe), s.133.

⁶³ Karayalçın, Y. : age. , (Muhasebe), s.132.

Tekinalp'e göre; bu kadar çok sınırlamaya tâbî olan dağıtılmaya tahsis olunan kâra katılmadan doğan kâr payının, oldukça güçsüz bir nispî hak olduğu açıktır. TTK.'da kâr payı, kanunî ve ihtiyari yedek akçelerle, kanun ve esas sözleşme hükmünce ödenmesi gereken diğer paraların sonrasına bırakılmıştır. Ayrıca TTK.469/2'de genel kurulun başka yedek akçe ayırma kararı verebileceği, kanunî ve ihtiyari yedek akçelerin öngörülen sınırlarında yükseltebileceği belirtilmiştir ⁶⁴.

Karahan'a göre; TTK.385/2'de müktesep hak olarak belirtilen kâr payı hakkının bütünüyle sınırlanamaz nitelikte müktesep haklar olduğunu kabule imkân yoktur. Aksinin kabulü TTK.m.385'in, TTK.m.401, m.403, m.455, m.469/2 ile çelişmesi sonucunu doğurur. Örneğin TTK.m.469/2'de şirketin devamlı gelişimi ve mümkün olduğunca istikrarlı kâr dağıtımını sağlamak amacıyla genel kurulun pay sahiplerine ait kâr payı oranlarını değiştirebileceği, TTK.m.401'de kâr ve tasfiye payında imtiyaz tanınabileceği belirtilerek, pay sahibinin rızası dışında bu hakların daraltılıp, genişletilebileceği hükme bağlanmıştır. Aynı şekilde TTK.m.403 ve m.455'de de bu durumlara rastlanmaktadır ⁶⁵.

Kâr payı hakkının bütününe değil, sadece özünün pay sahibi lehine müktesep hak teşkil ettiğinin kabul edilmesi gerekir. Hakkın özünün belirlenmesinde objektif iyiniyet kurallarına başvurulmalıdır. Bu çerçevede somut olayın şartları göz önüne alınarak objektif iyiniyet kuralları yorumlanmalı ve hakkın özü belirlenmelidir ⁶⁶.

Bilgin'e göre; kâr payının müktesep hak niteliği hiç sınırlandırılmayacağı anlamına gelmez. TTK.m.385'de belirtilen kâr payı hakkı,

⁶⁴ Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E. : age. , (2), s.516.

⁶⁵ Karahan, S. : age. , s.32.

⁶⁶ Karahan, S. : age. , s.34-35.

TTK.'daki sınırlamalarla birlikte ele alınmalı, özüne dokunulamayacağı ve pay sahiplerinin ondan mahrum edilemeyeceği biçiminde anlaşılmalıdır ⁶⁷.

Moroğlu'na göre; TTK.m.385/2'de müktesep hak olarak belirtilen haklar, TTK.'nın nispî emredici nitelikteki hükümlerine dayanan veya bu nitelikte korunan haklardır ⁶⁸.

TTK.m.385'in kaynağı olan, İsv. BK.m.646 hükmünün değiştirilmesine ilişkin gerekçede, İsv.BK.m.646'da yer alan müktesep hak tanımının, müktesep hakların sadece münferit pay sahipleri ile ilgili kısmını kapsadığı, azınlık ve diğer pay sahipleri ile ilgili müktesep hakları kapsam dışı bıraktığı, kâr payı isteme hakkının sadece şirketin kâr sağlama amacını terkedememesine ilişkin bölümünün müktesep hak olup, hesap dönemi kârı üzerinde genel kurulun geniş ölçüde tasarruf yetkisinin bulunduğu, bu nedenle kanunî tanıma uygun bir müktesep haktan söz edilemeyeceği, ayrıca İsv.BK.646 hükmü de müktesep hakların genel kurul ve yönetim kurulu tarafından ihlalinin hukukî sonuçlarının belirtilmediği ve yapay "mutlak - nispî müktesep hak" ayrımında benimsenmediği belirtilerek 01.07.1992'de yürürlükten kaldırılmıştır ⁶⁹.

TTK. tasarısında, TTK.m.385 (tasarıda m.452) şu şekilde düzenlenmiştir; "genel kurul, aksine esas sözleşmede hüküm bulunmadığı takdirde, kanunda öngörülen şartlara uyarak, esas sözleşmenin bütün hükümlerini değiştirilebilir; müktesep ve vazgeçilmez haklar saklıdır." ⁷⁰.

⁶⁷ Bilgin, Y. : age. , s.43.

⁶⁸ Moroğlu, E. : Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, İstanbul 2001, B.3, s.148.

⁶⁹ Moroğlu, E. : age. , (Genel Kurul) s.148, dn.5.

⁷⁰ <http://www.kgm.adalet.gov.tr/turkticaretkanunutasarisi.htm>

TTK. tasarısının 452. maddesinin gerekçesinde; yeni maddenin 6762 sayılı kanunun 385. maddesinin birinci fıkrasının bazı değişikliklerle tekrar edildiği, müktesep hakların kavram olarak korunduğu ve bu bakımdan müktesep hakların tasarı tarafından tanındığı belirtilmiştir. Tasarı, 6762 sayılı kanunun “münferit pay sahiplerinin bu sıfatla sahip oldukları müktesep haklarda, rızaları olmadan değişiklik yapılamaz.” hükmüne yer vermemiştir, ayrıca müktesep hakları yetersiz bir şekilde tanımlayan ve müktesep hakları sayan ikinci fıkra yanlış anlamalara yol açtığı için çıkarılmıştır. 6762 sayılı kanundaki liste, müktesep hakların tümünü içermediği gibi, müktesep hakların farklı türde ve derecede olabileceklerine işaret edilmiştir. Tanımın ise müktesep hakların tümünü kapsamadığı belirtilmiştir. Ayrıca 6762 sayılı kanunun çeşitli maddeleri ile de çelişki içinde olduğu, bazı müktesep haklar mutlak nitelik taşıırken, bazılarının şüphe edilecek ölçüde sınırlandırılabilirdiği vurgulanmıştır. Müktesep hak kavramının İsv. BK.’nin aksine muhafaza edilmesinin sebebi, kanunun bu tür haklara çeşitli hükümlerde yer vermesi ve esas sözleşme ile de bu nitelikteki hakların oluşturulabilmesi gösterilmiş ve müktesep hak kavramının kanundan tamamen çıkarıldığı İsviçre’de hukukî durumun değişmediği belirtilmiştir. Ayrıca hükümde müktesep hakların bir bakımdan bir türünü oluşturan, diğer bakımdan da müktesep haklardan tamamen farklı özellikleri olan vazgeçilmez haklara da yer verilmiştir⁷¹.

c. Müktesep Hak Konusundaki Yargıtay Kararları

Anonim şirketlerde kâr payı alma hakkının müktesep hak niteliği Yargıtay’ın bu konu hakkında vermiş olduğu birçok kararında değerlendirilmiştir.

YTD.’nin 12.05.1970 tarihli kararında kanunen kâr payı almanın müktesep haklardan olduğu belirtilerek, kâr payı alma hakkından pay sahiplerinin

⁷¹ **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı**, TC. Adalet Bakanlığı, Ankara 2005, s.555.

mahrum edilemeyeceği belirtilmiştir. YTD.'nin bu kararı TTK.m.385/2'ye üstünlük tanıyıcı ve pay sahiplerinin kâr payı alma hakkını koruyucu niteliktedir ⁷².

Yargıtay'ın bu kararına Sengir'in eleştirisi şu şekilde olmuştur; Yargıtay bu kararı ile azınlık haklarını savunmak isterken, gerek ortaklık gerekse çoğunluk haklarını ihlali söz konusu olabilecektir. Bu sorunun çözümü, şirketin genel çıkarları ile pay sahiplerinin menfaatlerinin ortak noktada buluşturulmasıdır. Kâr payının dağıtılmamasına ilişkin genel kurul kararlarının iyiniyet kurallarına uygun olması ve konunun da bilirkişilerce tespit edilmesi uygun olacaktır ⁷³.

YTD.'nin 06.01.1966 tarihli kararında TTK.m.385/2'de sayılan müktesep hakların hepsinide sınırlandırılmaz nitelikte mutlak haklar olarak kabule imkân olmadığı, TTK.m.469/2'deki şartların varlığı hâlinde bu hakların özüne dokunmamak kaydı ile esas sözleşme ve genel kurul kararı ile sınırlandırılabilirliği belirtilmiş ancak kâr payı alma hakkı tamamen bertaraf edilirse müktesep hakların ihlalinin söz konusu olacağını vurgulamıştır ⁷⁴.

Yargıtay 90'lı yıllarda vermiş olduğu bazı kararlarında TTK.m.469/2'ye bazı sınırlamalar getirmiştir. Genel kurulun yedek akçeyi, şirketin devamlı gelişmesini sağlamak amacıyla ayırabileceği, keyfi olarak kullanamayacağı, genel kurulun bu yolda takdir hakkını kullanırken, dürüstlük kurallarına uygun davranması gerektiği belirtilmiştir ⁷⁵. Genel kurulun olağanüstü yedek akçeyi ancak TTK.m.469/2'deki koşulların oluşması hâlinde ayırabileceği ⁷⁶, geriye kalan kârın

⁷² YTD. 12.05.1970, E.69/2085, K.70/1970; **Bahtiyar, M.** : Ortaklıklar Hukuku, İstanbul 2005, B.1, s.165; **Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E.** : age. , (2), s.517 – 518; **Sengir, T.** : agm. , s.83 –84; **Bozgeyik, H.** : agt. , s.114.

⁷³ **Sengir, T.** : agm. ,s.84–85.

⁷⁴ YTD. 06.01.1966, E.65/858, K.66/57; **Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E.** : age. , (2), s.516 – 517; **Karayalçın, Y.** : age. , (Muhasebe),s.83–84; **Bozgeyik, H.** : agt. , s.114.

⁷⁵ 11.HD. 04.12.1992, E.6928, K.11163; **Eriş, G.** :age. , (2), s.2680; **Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E.** : age. , (2), s.518.

⁷⁶ 11.HD. 11.02.1993, E.5454, K.821; **Eriş, G.** : age. , (2), s.2680 – 2681; **Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E.** :age. , (2), s.518.

dağıtılmayarak yedek akçeye ayrılabilmesi için uygun gerekçenin getirilmesi ve işlemin bu gerekçeye göre yapılması gerektiği belirtilmiştir⁷⁷.

Yargıtay'ın 14.10.1982 tarihli kararında da kâr payı lehine bazı ölçütler getirilmiştir. Buna göre; kâr payı dağıtılmamasına yönelik genel kurul kararı yalnızca şirketin sürekli gelişimi ve pay sahiplerine düzenli biçimde kâr dağıtımını sağlama amacına yönelik olmalıdır. Kâr payının gereksiz biçimde azaltılması ya da dağıtılmamasının anonim şirketlere karşı güven ve ilgiyi sarsabileceğinden kararın objektif iyiniyet kurallarına aykırı olmaması kuralı özenle gözetilmelidir. Ayrıca kâr payı dağıtılmamasına ilişkin genel kurul kararının, amaca uygunluğunun bilirkişilerce değerlendirilmesi gerekir⁷⁸.

TTK.m.385/2'de belirtilen kâr payı alma hakkı, TTK.'nın diğer ilgili hükümleri ile çeşitli kısıtlamalara tâbî tutulduğu için sınırlandırılabilir bir müktesep hak niteliğindedir. Bu sınırlandırmaların sınırı ise Yargıtay kararları ve öğretide de belirtildiği gibi hakkın özünün ihlal edilmemesidir.

YTD.'nin 03.05.1968 tarihli kararında belirtildiği gibi birinci kâr payının dağıtılmaması iyiniyet ilkeleri ile bağdaşıyorsa müktesep hakkın ihlali sonucunu doğurmaz. Ancak genel kurul kâr dağıtımına karar vermişse, bu miktar birinci kâr payı miktarından az olamaz ve bu anlamda kâr payı müktesep hak teşkil eder⁷⁹.

Pay sahibinin kâr payı alma hakkı, şirketin devamı ve gelişmesi hâlinde mümkün olabileceği için şirketin devamlılığı, kâr payı hakkından önceliklidir. Ancak şirket, gelişme amacına kâr payı dağıtılması yoluyla da ulaşabiliyorsa kârın

⁷⁷ 11.HD. 28.09.1992, E.2334, K.9298; **Eriş, G.** : age. , (2), s.2679 – 2680; **Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E.** :age. , (2), s.518.

⁷⁸ 11.HD. 14.10.1982, E.82/3556, K.82/3887; **Kazancı Veri Tabanı; Bozgeyik, H.** : agt. ,s.115 – 116; **Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E.** : age. , (2), s.518.

⁷⁹ **Domaniç, H.** :age. ,s.1526; **Göktuna, H.D.E.** : agt. , s.58.

dağıtılması gereklidir⁸⁰ ve hiçbir şekilde pay sahibinin kâr payı alma hakkının özüne dokunan veya tamamen bertaraf eden bir uygulama kabul edilemez⁸¹.

Yargıtay ikinci kâr payını müktesep hak niteliğinin dışında tutmaktadır. Bunun ile ilgili bir kararda kâr bakımından müktesep hakkı anonim şirket esas sözleşmesinde de belirtilen ikinci kâr payını da kapsayacak şekilde yorumlamanın kanuna ve daire içtihatlarına aykırı olduğu görüşüne yer vermiştir⁸². Diğer bir kararda ise TTK.m.385/2'deki müktesep hakkın sadece birinci kâr payı ile sınırlı olduğu belirtilmiştir⁸³.

d. Müktesep Hak Konusunda Sermaye Piyasası Kanunundaki Düzenlemeler

HAAŞ.'lerin temettü ve bedelsiz payların dağıtım esasları SerPK.m.15 ile düzenlenmiştir. Bu madde hükmü ile kâr payı hakkının müktesep hak niteliği TTK.'daki düzenlemeye oranla kuvvetlendirilmiştir. Buna göre ilk olarak; HAAŞ.'lerin esas sözleşmelerinde birinci temettü oranının gösterilmesi zorunlu tutulmuş ve bu oranın kurul tarafından belirlenecek orandan daha az olamayacağı belirtilmiştir.

Diğer bir durum ise, esas sözleşmede pay sahipleri için belirlenen birinci temettü ayrılmadıkça başka yedek akçe ayrılmasına, ertesi yıla kâr aktarılmasına ve yönetim kurulu üyeleri ile memur, müstahdem ve işçilere kârdan pay dağıtılmayacağı hüküm altına alınmıştır. Böylece HKAŞ.'lerde tartışmalı olan birinci

⁸⁰ 11.HD.21.05.1981, E.2804, K.2507; **Bozgeyik, H.** : agm. , s.124; **Moroğlu, E. – Kendigelen, A.** : Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, İstanbul 2004, B.8, s.435.

⁸¹ 11.HD.22.01.1976, E.75/5897, K.76/321; **Kazancı Veri Tabanı**; 11.HD. 08.11.1973, E.3970, K.4253; **Eriş, G.** : age. , (1), s.773; **Ansay, T.** : Yargıtay Uygulamasında Anonim Şirketler Hukuku, Ankara 1981, s.33.

⁸² 11.HD.09.02.1982, E.487, K.479; **YKD.** , Ankara 1982, C.8, S.4, s.523.

temettünün dağıtılmasının zorunlu olup olmadığı konusu, HAAŞ.'ler bakımından çözüme kavuşturulmuştur.

Ayrıca kanun gereği ayrılması gerekli yedek akçeler ve birinci temettü ayrılmadıkça başka yedek akçe ayırlamayacağı belirtilerek TTK.m.467 ve TTK.m.469/2'de belirtilen yedek akçelerin genel kurul kararı ile ayırlamayacağı hüküm altına alınmış, genel kurulun kâr dağıtım konusundaki yetkileri sınırlandırılmıştır.

Ser. PK.m.15 ile SPK.'nın, ihraççıların türleri ve dağıtılabilir kâr tutarları itibariyle temettü dağıtım zorunluluğunu kaldırabileceği veya erteleyebileceği belirtilerek, kâr payının müktesep hak niteliği bu düzenleme ile SPK.'nın iradesine bırakılmıştır. Bu durumda SPK. bazı HAAŞ.'lere kâr dağıtım zorunluluğu getirirken, bazı HAAŞ.'leri ise bu durumdan muaf tutabilmesi ayrıca birinci kâr payının, borsada işlem gören HAAŞ.'ler açısından bedelsiz hisse senedi olarak dağıtılması imkânı verilmesi kâr payı hakkının aleyhine bir durum yaratmaktadır. Çünkü bu şekilde pay sahiplerine, sonuçları ağır bir bağımlılık yüklenmekte ayrıca şirket yöneticilerine hisse senetlerinin gerçek bedelleri ile oynayarak, bunları pay sahiplerinden düşük fiyatla geri alma yolu açılarak, pay sahiplerinin mağduriyetlerine zemin hazırlanmış olmaktadır⁸⁴.

B. ŞARTA BAĞLI ALACAK NİTELİĞİ

Kâr payı hakkının alacak hakkına dönüşebilmesi için, kâr dağıtım konusunda genel kurulun karar vermesi gerekir⁸⁵. Ancak böyle bir karardan sonra

⁸³ 11.HD.15.11.1976, E.3795, K.4917; **Eriş, G.** : age. , (2), s.2650 – 2651.

⁸⁴ **Bozgeyik, H.** : agm. , s.133.

⁸⁵ 11.HD. 21.11.1994, E.94/5604, K.94/8783; **Kazancı Veri Tabanı.**

kâr payı hakkı anonim şirkete karşı ileri sürülebilecek bir alacak hakkına dönüşür⁸⁶. Kâr payının alacak hakkına dönüşebilmesi için genel kurul tarafından bilançonun onaylanması yeterli değildir, özellikle kâr dağıtımı konusunda karar alması gereklidir⁸⁷. Burada belirtmek istenen şart, genel kurulun kar dağıtımı konusunda karar almasıdır. Bu nedenle kar payında şarta bağlı alacak niteliği söz konusudur.

Genel kurulda kâr dağıtımı yönünde karar alınmadıkça, kâr payının alacak davasıyla istenilmesi ve hüküm altına alınması mümkün değildir⁸⁸. Kâr payının dağıtılmaması konusunda verilen genel kurul kararının kesinleşmesinden sonra avans olarak ödenen kâr paylarının geri istenmesi mümkündür⁸⁹.

Alacak hakkına dönüşen kâr payı hakkı iflâs masasına imtiyazlı olmayan alacakların yer aldığı dördüncü sıraya yazdırılabilir. Ayrıca haciz ve devir işlemlerine de konu edilebilir.

5. KÂR PAYININ TESPİT EDİLMESİ

A. HALKA KAPALI ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR PAYININ TESPİT EDİLMESİ

a. Genel Olarak

Pay sahiplerine kârın ne şekilde dağıtılacağıın esas sözleşmede gösterilmesi şart değildir. Ancak TTK.m.279/2 b.5'de kuruculara, yönetim kurulu

⁸⁶ Arslanlı, H. : age. , s.198; Akbilek, N. : agt. , s.36.

⁸⁷ Arslanlı, H. : age. , s.198; Bilgin, Y. : age. , s.37 – 38.

⁸⁸ 11.HD. 26.03.1998, E.97/9240, K.98/2211; **Kazancı Veri Tabanı**.

⁸⁹ 11.HD. 21.11.1994, E.94/5604, K.94/8783; **Kazancı Veri Tabanı**.

üyelerine ve diğerk kişilere şirket kazancından sağlanacak özel menfaatlerin esas sözleşmede gösterilmesi gerektiğı belirtilmiştir. TTK.m.401’de de kârda, tasfiye hâlinde imtiyazlı payların ancak esas sözleşme ile verilebileceğı hüküm altına alınmıştır.(TTK. tasarisının 478. maddesinde, ilk esas sözleşme veya esas sözleşme değıştirilerek bazı paylara imtiyaz verilebileceğı belirtilmiştir).

Kanun koyucu kâr dağıtımını konusunda genel bir çerçeve getirmiş ancak bazı kişilere özel menfaat sağlanacaksa, bu durumun esas sözleşmede gösterilmesini, daha sonra pay sahibi olacakları korumak amacıyla öngörmüştür. Bunun dışında anonim şirket genel kuruluna farklı düzenlemeler yapması konusunda serbesti tanımıştır.

TTK. , anonim şirketlerde kâr dağıtımında ölçü olarak sadece “pay” kavramını esas almaktadır ⁹⁰.

Bu durum TTK.m.455 ve m.456’dan açıkça anlaşılmaktadır. TTK.m.455/1 c.1 hükmüne göre; her pay sahibi kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtılmaya tahsis olunan safi kazançta payı oranında katılma hakkına sahiptir. Bu madde hükmü emredici bir nitelikte düzenlenmiştir. TTK. tasarisının bu maddeye karşılığı olan 507. maddesinde “ safi kazanç ” ibaresinin yerine,“ net dönem kârı ” terimi kullanılmıştır ⁹¹. TTK.m.456, m.455’de belirtilen durumu desteklemektedir. TTK.m.456 hükmüne göre; esas sözleşmede aksine hüküm yoksa kazanç (TTK. tasarisı m.508 ‘de kâr kelimesi kullanılmıştır.) ⁹² ve tasfiye payları esas sermayeye karşılık, ortağın şirkete yaptığı ödemelerle orantılı hesaplanır ve tespit edilir. Bu iki madde arasında sadece düzenledikleri konu

⁹⁰ Tekinalp, Ü. : agm. , (Sorun), s.195.

⁹¹ Bunun gerekçesi olarak , “ kazanç ” kelimesinin şirketler ve bilanço hukukunda değil, vergi hukukunda kullanılan bir terim olduğu, ayrıca kazanç payının kanunumuzda yönetim kurulu üyelerinin yıllık kârdan aldıkları kâr payını ifade etmek için kullanılan özel bir teknik terim, net dönem kârının ise Türkiye Muhasebe Standartlarında yer alan bir kavram olduğu belirtilmiştir. ([www.tbmm.gov.tr / d22/1/ 1-1138. pdf](http://www.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf))

⁹² Türk Ticaret Kanunu Tasarisı, s.582.

açısından farklılık vardır. TTK.m.455 kâr dağıtımında esas alınacak ölçüyü, TTK.m.456 ise kâr payının hesaplanmasına ilişkin bir ölçüyü hükme bağlamaktadır ⁹³.

Kârın dağıtılabılır olması için kârın gerçek olması gereklidir. Burada kârın gerçek olması ile belirtilmek istenen, kârın hukuk ve muhasebe yönünden gerçekleşmiş olmasıdır. Gerçek kârın saptanmasında, bilânçonun ilgili kanun hükümlerine ve değerlendirme ilkelerine uygun olarak düzenlenmesi gerekir. Bir şirketin dağıttığı kârın kesin olarak gerçek kâr olup olmadığı ancak tasfiye süreci sonunda ortaya çıkar ⁹⁴. Dağıtılması gereken kârın gerçeği yansıtmadığı hâllerde, pay sahiplerinin TTK.m.309 ve TTK.m.336'ya göre dava açması ve bu davayı anonim şirkete yöneltmesi gerekir ⁹⁵.

b. Yıllık Kârın İş Yılı Bilânçosu ile Tespiti

TTK.m.457/1'de belirtildiği gibi, şirketin yıllık kârının tespiti yıllık bilânçoya göre yapılır. Bu hüküm, öğretilerde farklı değerlendirmelere yol açmıştır. Doğanay ⁹⁶, Arslanlı ⁹⁷ bu madde hükmü ile bir yıldan kısa süreli bilânço yapılarak (örneğin ara bilânço ile) kâr dağıtımına imkân verilmediğini belirtmişlerdir. Birsal ⁹⁸, Bilgin ⁹⁹ ve Tekinalp ¹⁰⁰ ise, TTK.m.364/2'de “ yılda birkaç kez kâr dağıtan anonim şirketler ” ifadesinin yer aldığını ve TTK.m.457'deki yıllık teriminin iş yılı olduğunu, bu durumda anonim şirketin bir takvim yılı içinde altı aylık iş esasını kabul ederek, yıl içinde iki defa kâr dağıtılabileceği düşüncesini savunmaktadır.

⁹³ Tekinalp, Ü. : agm. , (Sorun), s.195 – 196

⁹⁴ Akbilek, N. : agt. , s.61.

⁹⁵ 11.HD 10.11.1992, E.8501, K.10521; Eriş , G. : age. , (2), s.2630.

⁹⁶ Doğanay, İ. : Türk Ticaret Kanunu Şerhi, B.3, C.2, Ankara 1990, s.1183.

⁹⁷ Arslanlı, H. : age. , s.198.

⁹⁸ Birsal, M.T. : age. , s.25, dn.24.

⁹⁹ Bilgin, Y. : age. ,s.54 – 55.

TTK. tasarısında 364. maddeye karşılık olan 409. maddenin gerekçesinde yorum güçlüğüne yol açan, hiçbir uygulaması bulunmayan ve kâr payı avansı karşısında tamamen anlamını yitiren “ yılda birkaç kez kâr dağıtan ”anonim şirketlere ilişkin hüküm tasarıya alınmamıştır ¹⁰¹.

TTK.m.74/1 hükmüne göre; bilânço, envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifi ve karşılıklı olarak değerleri itibariyle düzenlenmiş özetidir. Bilânço, bir tanıma göre; bir kuruluşun ya da ticarethanenin belirli bir dönem sonundaki ya da belirli bir gündeki taşınır ve taşınmaz varlıkları ile bunları sağlamak için kullanılan, öz ve yabancı kaynakları dengeli olarak gösteren çizelgedir ¹⁰². Başka bir tanıma göre bilânço, bir kuruluşun belirli tarihteki ekonomik değerlerinin kaynaklarını ve bu değerlerin hangi alanlara yatırıldıklarını gösteren tablodur ¹⁰³. Diğer bir tanıma göre bilânço, anonim şirketin hesap devresi başlangıcı olan iki tarih arasında, malvarlığındaki değişikliği gösteren çizelgedir ¹⁰⁴. Aradaki fark daha yeni tarihli olan lehine ise ortada kâr, aleyhine ise zarar söz konusu olacaktır. Bu tarihler anonim şirketlerde, hesap yılı sonudur. Ancak Maliye Bakanlığı’ndan izin alınarak hesap yılı, takvim yılı başından başka bir tarihe alınabilir ¹⁰⁵.

Yıllık bilânço, anonim şirketin bir yıllık faaliyetinin sonucunu saptamak için çıkarılır. Yıllık bilânçonun bağlı olduğu ilkeler ile değerlendirme ölçüleri, anonim şirketin malvarlığının, bilânçonun düzenlendiği tarihteki cari değerini saptamaya değil, faaliyetin sonucunu göstermeye yönelmiştir. Bu nedenle yıllık bilânçoda merkez kavram sonuç açıklamadır ¹⁰⁶. İş yılı bilânçosunun izlediği amaç,

¹⁰⁰ **Tekinalp, Ü.** : Anonim Ortaklıklarda Kârın Dağıtım Konusuna İlişkin Bazı Sorunlar 3, İkt. Mal. Der. 1977, C.24, S.7, s. 290 – 291.

¹⁰¹ **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı**, s.535.

¹⁰² **Eriş, G.** : age. ,(2),s.2630.

¹⁰³ **Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü**, s.52.

¹⁰⁴ **Bilgin, Y.** : age. ,s.53.

¹⁰⁵ **İmregün, O.** : age. ,s.291.

¹⁰⁶ **Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E.** : age. ,(2), s.775.

işletmenin malvarlığı durumunu göstermek değil ¹⁰⁷, olumlu ya da olumsuz sonucu açıklamak yani ortaklara dağıtılacak kâr miktarını ortaya koymaktır ¹⁰⁸.

Bilânçolar, genel kurul kararına kadar geçici niteliktedir. Bu bakımdan genel kurul onayına kadar hüküm ifade etmezler ¹⁰⁹. Anonim şirkette, bilânço ve bunu kabul eden genel kurul kararı olmadıkça kâr payı istenemez ¹¹⁰.

Bilânço, yıl sonunda mevcut olan aktiflerle pasifleri gösterirken kâr ve zarar hesabı ise çeşitli hesapların yıllık olumlu ve olumsuz bakiyelerinin sonucunu gösterir ¹¹¹. Bilânçoda görülen safi kâr, nasıl meydana geldiği bilinmeyen toplu bir neticedir. Şirketin kâr ve zararını kaynağı ancak kâr ve zarar hesabı ile anlaşılabilir. Bu hesap bilânçoğu tamamlar ¹¹².

Kâr ve zarar hesabı, işletmenin dönem sonu kâr ve zarar durumunu ortaya koyan, kâr ve zararın ortaya çıkışına yol açan gelirleri, giderleri ve kayıpları özetleyen hesap türüdür ¹¹³. Bu hesap sonuca etki eden kaynakları ayrıntılı bir şekilde ortaya koyarak bunların teşhisini sağlar ¹¹⁴. Gelir ile gider arasındaki fark gelir lehine ise kâr, gider lehine ise zarar söz konusudur. Bu da kâr ve zarar hesabında ortaya çıkar.

Bilânçonun, TTK.m.457 ve devamı maddeleri ile TTK.m.74 ve m.75 hükümleri çerçevesinde düzenlenmesi gerekir ¹¹⁵. TTK.m.75’de, pay sahiplerinin,

¹⁰⁷ **Tekinalp, Ü.** : Anonim Ortaklıkların Yıllık Bilânçolarında Merkez Kavram Olarak Sonuç Açıklama, Hirsch’e Armağan, s.552.

¹⁰⁸ **Birsel, M.T.** : age. ,s.25; **Bilgin, Y.** : age. ,s.53; **Tekinalp, Ü.** : agm. , (Hirsch’e Armağan), s.545.

¹⁰⁹ **Erimez, R.** : age. ,279.

¹¹⁰ 11.HD.24.10.1982, E.4861, K.5028; **Eriş, G.** : age. ,(2), s.2630.

¹¹¹ **Doğanay, İ.** : age. ,s.1183.

¹¹² **Birsel, M.T.** : age. , s.30.

¹¹³ **Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü**, s.190.

¹¹⁴ **Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E.** : age. , (2), s.775.

¹¹⁵ 11.HD.24.10.1984, E.4861, K.5028, **Eriş, G.** : age. ,(2), s.2630.

işletmenin iktisadi ve mali durumu hakkında mümkün olduğu kadar doğru bir fikir edinebilmeleri için, envanter ve bilânçonun ticari esaslar gereğince eksiksiz, açık ve kolay anlaşılır bir şekilde memleket parasına göre düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna göre bilânçonun açıklık ilkesine uygun olması için bilânçonun pay sahipleri tarafından anlaşılacak bir şekilde yapılması, doğruluk ve gerçeklik ilkesine uygunluğu içinde, bilânçoya geçirilen değerlerin gerçeğe uygun olması, işletmenin malvarlığı durumunun, aktif ve pasif kalemlerinin tam, eksiksiz ve objektif olarak ortaya konulması gerekmektedir ¹¹⁶.

Ayrıca açıklık ve doğruluk ilkelerini sağlamak için, bilânçonun genel kabul görmüş muhasebe kurallarına göre düzenlenmiş olması, bilânço kalemlerinin değerlendirilmesinin kanunun emredici hükümlerine uygun olarak yapılması ve TTK.m.460/son'da belirtildiği gibi sabit kıymetler sigorta edilmişse, bilânço kıymetleri yanında, sigorta kıymetlerinin de yazılması gerekir ¹¹⁷.

Bilânçonun açıklık ve doğruluk ilkelerinin amacı; şirket alacaklılarını korumak, gerçek olmayan kâr payı dağıtılmasını önlemek ve pay sahiplerine gerçek durum hakkında tam bilgi vermektir ¹¹⁸.

Anonim şirkette bilânçoyu hazırlama görevi yönetim kuruluna aittir. TTK.m.325 ve m.327'de belirtildiği gibi yönetim kurulu, geçen iş yılı bilânçosunu kanun ve esas sözleşme hükümleri uyarınca düzenlemek, şirketin ticari, mali ve iktisadi durumunu ve yapılan işlemlerin özetini gösteren bir rapor düzenlemeye, dağıtılacak kârın miktarı ile yedek akçeyi oluşturacak miktarın belirlenmesine ilişkin teklif özetini hazırlamaya mecburdur. Teklif özetinin mutlaka ayrı olarak düzenlenmesi şart değildir, yıllık raporun ayrı bir bölümünde de belirtilebilir ¹¹⁹.

¹¹⁶ Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E. : age. , (2), s.777.

¹¹⁷ Birsal, M.T. : age. , s.28.

¹¹⁸ Birsal, M.T. : age. , s.29.

¹¹⁹ Birsal, M.T. : age. , s.33.

TTK.m.353/b.1'de denetçilerin, yönetim kurulu üyeleri ile işbirliği yaparak, bilânçonun düzenlenmesine yardımcı olacakları belirtilmiştir. Ancak yönetim kurulu, bu konuda sorumluluk kendisine ait olduğu için, denetçilerin görüşleri ile bağılı olmaksızın, bilânçoyu uygun gördükleri şekilde düzenleyebilir.

Denetçiler, TTK.m.354'e göre; yönetim kurulunun hazırladığı bilânçoya, bazı hesaplara ve dağıtılmasını teklif ettiği kâr paylarına yönelik, yönetim kurulunun vereceği rapor ve bazı evraklar hakkındaki görüşleri ile ilgili olarak, genel kurula rapor vermekle yükümlüdür. Böyle bir rapor alınmadan, genel kurul bilânço hakkında karar veremez. Aksi takdirde, genel kurulun bu yöndeki kararının iptali söz konusu olabilir (TTK.m.381).

TTK.m.74/2'de, bilânçonun aktif tablosunda mevcutların, alacakların ve varsa zararın, pasif tablosunda ise borçların gösterileceği hüküm altına alınmıştır. TTK.m.74/3'de ise, esas sermayenin ve onun parçası sayılan kâr ve yedek akçelerinde pasif tablosuna yazılacağı belirtilmiştir. Çünkü bunlar, şirketin pay sahiplerine borcu niteliğindedir.

aa. TTK. Hükümleri Uyarınca Bilânçonun Aktif Tablosu

TTK. hükümleri çerçevesinde bilânçonun aktif tablosunda yer alacak kalemler şunlardır:

* Esas sermayenin henüz ödenmemiş kısmı (TTK.m.463/2) şirket alacağı niteliği taşıdığı için aktif tablosunda yer alır.

* Gayrimenkuller, binalar, enerji santralleri, makineler, nakil araçları, araç- gereç ve mobilya gibi devamlı olarak işletmede kullanılan tesisler (TTK.m.460/1), haklar, imtiyazlar, patent hakları, özel imal ve üretim usulleri, ruhsatnameler, markalar ve bunlara benzer başka kıymetler (TTK.m.460/2) en fazla maliyet değerleri ile bilânçoya geçirilirler. Ancak anonim şirketin yatırım malvarlığına ait bu gibi kıymetler, belirli bir süre sonra kullanma ve aşınma nedeniyle değer kaybına uğrayacağından, hâlin icabına göre uygun olan indirim yapıldıktan sonra bulunacak miktar bilânçoda yer alır.

Amortisman, duran varlıklarla ilgili bir değer düzeltme olup, bir varlığın maliyet değerinin o varlık için öngörülen kullanma süresine bölünmesi ve böylece varlığın masraf olarak değerinin, kullanma yıllarına gider olarak dağıtılmasıdır ¹²⁰. Amortisman masrafları şirket açısından gider niteliğindedir. Hangi değerlerin hangi oranda amortismana tâbî tutulacağı VUK. da gösterilirAncak bu kanunda belirtilen amortisman oranları, vergilendirme bakımından amortismanla ilgilidir. Anonim şirketin ticari bilânçosunda “ hâlin icabına göre ” VUK.’da belirtilenden daha yüksek bir amortisman oranı uygulanabilir ¹²¹.

TTK.m.460/3’e göre; amortisman, pasif tablosunda itfa veya yenileme akçeleri oluşturmak suretiyle de yapılabilir. TTK.m.460/4’de ise, tesisatın sigorta ettirilmesi hâlinde, bilânço kıymetlerinin yanında sigorta kıymetlerinde gösterilmesi gerekir.

* Hammaddeler, işlenmiş veya yarı işlenmiş eşya, emtia ve satılık diğer mallar (TTK.m.461/1). Bu malların bilânçonun düzenlenme zamanındaki değeri, maliyet değerinden aşağıda ise piyasa değeri esas alınarak bilânçoya geçirilmelidir.

¹²⁰ Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E. : age. , (2), s.753.

¹²¹ Bilgin, Y. : age. , s.57.

* Anonim Şirkete ait kıymetli evraklar (TTK.m.462). Bu gruba Şirketin sahip olduğu hisse senedi ve tahviller gibi menkul kıymetler girer. Borsa rayici bulunan kıymetli evrak, en çok bilânço gününden bir ay öncesine ait süre içindeki ortalama rayileriyle bilânçoya geçirilebilir. Yabancı borsalarda işlem gören kıymetli evrakın rayicinin söz konusu olduğu hâllerde, bunların bedellerinin transferindeki güçlükler dahil hesaba katılır (TTK.m.462/2).

Borsada rayici olmayan kıymetli evrak, faiz, temettü gibi gelirler, kıymetlerindeki herhangi bir azalma dikkate alınarak ve maliyet kıymetlerini geçmemek üzere bilânçoya kaydolunur (TTK.m.462/2).

* Varsa zarar (TTK.m.74/2).

* Diğer mevcut ve alacaklar (TTK.m.74/2). Senetli veya senetsiz bütün alacaklar (tahsil edilemeyen veya ihtilafly olanlar hariç) itibar kıymetlerine göre bilânçoda gösterilir (TTK.m.75/2).

bb. TTK. Hükümleri Uyarınca Bilânçonun Pasif Tablosu

TTK. hükümleri çerçevesinde bilânçonun pasif tablosunda yer alacak kalemler Şunlardır:

* Esas sermaye (TTK.m.463/1).

* Kanunî ve ihtiyari yedek akçeler (TTK.m.463/1).

- * İtfa ve yenileme akçeleri (TTK.m.463/1).
- * Yardım, hayır işleri ve benzeri sebepler için ayrılmış çeşitli yedek akçeler (TTK.m.463/1).
- * Şirket tarafından çıkarılan tahviller (TTK.m.464/1). Bunlar itfa değerleri üzerinden tek bir rakam olarak pasif tablosuna geçirilir.
- * Kefalet ve garanti taahhütlerinden doğan sorumluluklar ve üçüncü kişiler lehine kurulan rehinler (TTK.m.465/1). Bunlar bilançoda ayrı kalemler hâlinde gösterilir.
- * Şirket borçları (TTK.m.74).
- * Safi kâr (TTK.m.457).

c. Dağıtılacak Kârın Tespiti İçin Devre Kârından İndirilmesi Zorunlu ve Mümkün Kalemler

aa. İndirilmesi Zorunlu Kalemler

- * Geçmiş yıl zararı
- * Vergi ve benzerleri

* Kanunî ve ihtiyari yedek akçelerle, kanun ve esas sözleşme gereğince ayrılması zorunlu diğer kıymetler

* Gizli yedek akçeler

bb. Esas Sözleşme veya Genel Kurul Kararı ile Yıllık Kârdan Düşülmesi Mümkün Kalemler

Bu başlıklardan bazılarına yukarıda değinildi, yedek akçelerle ilgili başlıklar ikinci bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

B. HALKA AÇIK ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR PAYININ TESPİT EDİLMESİ

a. Genel Olarak

Ser. PK. , TTK'ya göre özel kanundur. Ser. PK. , HAAŞ.'ler bakımından öncelikle uygulanacaktır. Ser. PK. da hüküm bulunmayan hâllerde ise, TTK. hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

Anonim şirketlerin öncelikli kurulma amacı, kâr elde etmek ve bu kârı pay sahiplerine dağıtmaktır. Ancak TTK. kapsamındaki anonim şirketlerde yukarıda incelediğimiz gibi, pay sahiplerinin kâr payı alma hakkı çeşitli hükümlerle sınırlandırılmıştır. Bu durumu belirten en açık hüküm TTK.m.469 hükmüdür. TTK.m.469 hükmü çerçevesinde kâr payı, kanunî ve ihtiyari yedek akçeler, kanun ve esas sözleşme hükümlerince ayrılması gerekli diğer kıymetlerden (Örneğin; kıdem

tazminatı, ihbar tazminatı, fonlar, diğer karşılıklar (TTK. m. 465/2), işçi ve personel ikramiyeleri) sonra dördüncü sırada yer almaktadır. Kâr dağıtımını konusunda genel kurula da çok geniş yetkiler tanınmıştır. Ayrıca limitsiz bir şekilde açık veya gizli yedek akçe ayrılabilmesi imkânına dayanarak, TTK. sisteminde çoğu şirket hiç veya yeterince kâr dağıtmama yoluna gitmiştir ¹²². Kâr payının güçsüzlüğünü veya nisbîliğini gösteren TTK.m.469'un değiştirilmesi SerPK.'nın en önemli yeniliğidir ¹²³.

Türkiye'de sermaye piyasasının gelişmemesinin en önemli sebeplerinden biri olarak da, pay sahibinin getirdiği sermaye karşılığında şirket kârından yeterince pay alamaması, şirket kârının çok az bir miktarının dağıtılarak, geri kalanının yedek akçelere ayrılmasıdır ¹²⁴. Ser.PK.'dan önceki dönemde, HAAŞ.'lerde oto finansman amacıyla kâr dağıtımının çok ihmal edildiği ¹²⁵, sermayenin tabana yayılmasının gerekliliği ve pay sahiplerinin haklarının korunması ¹²⁶ için düzenleme yapılması gereği duyulmuştur ¹²⁷.

¹²² **Aytaç, Z.** : age. , (Sempozyum), s.56.

¹²³ **Aytaç, Z.** : age. , (Sempozyum), s.59.

¹²⁴ **İmregün, O.** : age. , s.296, dn.40.

¹²⁵ **Domanıç, H.** : age. , s.1526.

¹²⁶ **Korgun, A.** : agr. , s.35.

¹²⁷ Türkiye'de sermaye piyasası kurulması ve kanun hazırlıkları, 1962 yılında sermaye piyasası etüdünün hazırlanması ile başlamıştır. Hâlen yürürlükte olan 30.07.1981 tarihli ve 2499 sayılı Ser. PK. , Milli Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilmiştir. Bu kanun gerek hazırlık safhasının uzun sürmesi gerekse zaman içinde Dünya ve Türkiye'deki sermaye piyasalarında yaşanan gelişmelere tam olarak cevap veremediğinden 29.04.1992 tarih ve 3794 sayılı kanun ile 37 madde gibi önemli sayılabilecek kanun hükümleri değiştirilmiştir. Son olarak 15.12.1999 tarih ve 4487 sayılı kanun ile de Ser. PK. da önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kanunî düzenlemeler dışında SPK. , tebliğler ve ilke kararları ile sermaye piyasalarının işlerliğini kaybetmemesi ve mevzuatın güncelliğini yitirmemesi için çalışmalar yapmaktadır.

b. Sermaye Piyasası Kanunu 15. Madde ile Getirilen Düzenlemeler (4487 sayılı kanunla değişik)

Ser. PK.m.15, Ser. PK.’nın temel hükümlerinden birisi olup, amacı; pay sahiplerine tatmin edici nitelikte kâr dağıtımını sağlamak ve bunu güvence altına almaktır.

Ser.PK.m.15’in birinci fıkrasında, HAAŞ.’lerin (önceki düzenlemede hisse senetleri halka arz yoluyla satılan anonim ortaklıklar) esas sözleşmelerinde SPK.’nın belirleyeceği orandan az olmamak şartıyla birinci kâr payı oranının gösterilmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Bu sayede kanunî bir hak olan kâr payına, sözleşmesel bir nitelik sağlanmış ve birinci kâr payının mütesep hak niteliği güçlendirilmiştir¹²⁸. Genel kurulların esas sözleşmelerinde belirtilen bu hakkı daraltıcı karar alma imkânı ortadan kaldırılmıştır. Ancak 4487 sayılı kanunla birinci fıkraya eklenen son cümle ile ihraççıların türleri ve dağıtılabilir kâr tutarı gözönünde tutularak birinci kâr payının dağıtım zorunluluğunun kaldırılabilmesi veya ertelenebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu değişikliklerle genel kurullar için kısıtlanan bu yetki, SPK.’ya verilerek, SPK. bir bakıma HAAŞ.’ler için bir organ benzeri bir oluşum haline getirilmiştir.

Bu değişiklikten önce, madde hükmünde yer alan birinci kâr payı oranının gösterilmesi zorunluluğu sadece hisse senetleri halka arz yolu ile satılan anonim şirketler için öngörülmekteydi. Bu değişikliklerle söz konusu fıkranın kapsamı genişletilmiş ve tüm HAAŞ.’ler için zorunluluk hâline getirilmiştir. Bu nedenle ortak sayısının 250’yi aşması nedeniyle, HAAŞ. sayılan anonim şirketlerin de esas sözleşmelerinde, “ birinci kâr payı oranı için geçerli oranın SPK.’nın belirleyeceği oran olduğunu belirtmek suretiyle ” değişiklik yapmaları veya esas

¹²⁸ **Aytaç, Z.** : age. , (Sempozyum), s.26; **Tekinalp, Ü.** : Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları, İstanbul 1982, s.71; **Ünal, O.K.** : Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı, İstanbul 2005, B.1, s.290.

sözleşmelerine “birinci kâr payı oranı SPK. tarafından belirlenen orandır” şeklinde bir madde ekleyerek değiştirmeleri uygun olacaktır ¹²⁹.

Öğretide, bir görüşe göre; mevcut düzenleme ve fıkraya eklenen son cümle ile bu aksaklıkların arttığı belirtilmiştir. Bu aksaklıkların giderilmesi için, SPK.’nın sadece denetim ve gözetim organı olarak kalması, yaptığı düzenlemelerin ise sadece kanunun uygulamasını göstermesi gerektiği vurgulanmıştır ¹³⁰. Diğer bir görüşe göre; bu değişiklik, anonim şirketin ödeme zorluğu çektiği ve zorunlu kâr dağıtımının zararlı olabileceği durumlarda şirketin ve dolayısıyla pay sahibinin lehinedir. Ayrıca kâr dağıtmama kararı verme yetkisinin şirketin elinden alınıp, SPK.’ya verilmesi keyfiliği önlemesi açısından pay sahiplerine güvence teşkil eder ¹³¹.

Birinci kâr payı oranının şirket esas sözleşmesinde gösterilmesi zorunluluğu Ser. PK.’yı TTK.’dan ayıran birinci özelliştir. TTK.m.466/2 b.3’de ikinci yedek akçe ayrılabilmesi için %5 kâr payı ayrılması gerektiği belirtilmişse de; bu payın dağıtılmasına ilişkin bir hüküm içermemektedir¹³². Ser PK.m.15’de ise hem birinci kâr payı oranının esas sözleşmede gösterilmesi zorunluluğu getirilmiştir hem de birinci kâr payı ödenmedikçe, kârdan pay alacak diğer kişilere kâr payı ödenemeyeceği belirtilmiştir.

Ser.PK.m.15’in ikinci fıkrasında, yönetim kurulu üyeleri ile memur müstahdem ve işçilere kârdan pay dağıtılabilmesi için, esas sözleşmede hüküm bulunmasının şart olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kanun hükmü ile ayrılması gereken yedek akçeler ile esas sözleşmede pay sahipleri için belirlenen birinci kâr payı ayrılmadıkça, başka yedek akçe ayrılmasına, ertesi yıla kâr aktarılmasına, yönetim

¹²⁹ Ünal, O.K. : age. , s.289.

¹³⁰ Ünal, O.K. : age. , s.290.

¹³¹ Akbilek, N. : agt. , s.92.

¹³² Tekinalp, Ü. : Sermaye Piyasası Kanununa Göre Kâr Dağıtım Esasları, İkt. Mal. Der. 1981, C.28, S.5, s.230.

kurulu üyeleri, memur, müstahdem ve işçilere kâr payı dağıtılmasına karar verilemeyeceği vurgulanmış, pay sahipleri için belirlenen birinci kâr payı ödenmedikçe, bu kişilere kârdan pay dağıtılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Birinci kâr payının fiilen ayrılması, kârdan yararlanacak diğer kişilere kâr payı dağıtımının ön şartı olarak düzenlenmiştir¹³³.

TTK.m.279/2 b.5'de, anonim şirketlerin kurucularına, yönetim kurulu üyelerine ve diğer kişilere şirket kazancından özel menfaatler sağlanacaksa, bunun esas sözleşmeye yazılması gerektiği hükmüne yer verilmiştir. Ancak TTK.m.469/3 uyarınca esas sözleşmede hüküm bulunmasa da, genel kurul yardım akçesi şeklinde memur, müstahdem ve işçilere kârdan pay ayırabilir. Ser. PK.m.15/2'de ise, birinci kâr payı oranının esas sözleşmede gösterilip gösterilmemesi konusunda HAAŞ.'lerin takdir yetkisi yoktur. Esas sözleşmede bu konuda hüküm yoksa genel kurul kararıyla ne yönetim kurulu üyelerine ne de memur, müstahdem ve işçilere herhangi bir isim altında kârdan pay dağıtılmaya karar verilemez. Bu düzenleme ile pay sahiplerinin korunması amaçlanmıştır.

Seri:4, No:27 sayılı tebliğ ile yönetim kurulu üyeleri ve şirket çalışanlarına, katılma, kurucu ve adi intifa senedi sahipleri, çeşitli amaçlarla kurulmuş olan vakıflar ve benzer nitelikteki kişi ve kurumlar eklenmiştir. Bu kişilere de kâr dağıtılması ve bağışta bulunulması içinde şirket esas sözleşmesinde hüküm bulunması gerekir.

HAAŞ.'lerin çeşitli amaçlarla kurulmuş olan vakıflara ve bu gibi kişi ve/veya kurumlara bağışta bulunmaları veya kârdan pay ayırmaları durumunda, 29.01.1989 tarih ve 20064 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Seri:9, No:1 sayılı Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğde yer alan önemlilik kavramı dikkate alınarak; bu ödemelerin Ser. PK.

¹³³ Sümer, A. : Türk Sermaye Piyasası Hukuku, İstanbul 2002, B.3, s.61.

m.15/son fıkrası kapsamına girebilecek sonucu doğurmaması, yıl içinde yapılanlar dahil bağışların, genel kurulda ortakların bilgisine sunulması ve Seri:8, No.20 sayılı Özel Durumların Kamuya Açıklanmasına İlişkin Esaslar Tebliği çerçevesinde gerekli özel durum açıklamalarının yapılması ve Borsa Günlük Bülteninde ilan edilmesi zorunludur (Tebliğ Seri.4, No.27 m.7).

Ser.PK.m.15'in üçüncü fıkrasında, hesap dönemi sonu itibariyle mevcut payların tümüne, bunların ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmadan eşit olarak dağıtılacağı hüküm altına alınmıştır.

TTK. da kârdan yararlanma ve kâr payına hak kazanma konularının açıkça düzenlenmemesi, bundan dolayı bu konularda değişik çözümlerin gündeme gelmesi ve uygulamada birliğin bulunmaması çeşitli sıkıntılara yol açmıştır. Ayrıca hesaplamalarda zamana oranla hesaplama (kıst-el-yevm, pro rata temporis) kuralının benimsenmesi, sermaye piyasasında objektif ve kesin çözüm bulma amacıyla, 1992 yılında 3794 sayılı kanunla bu fıkra, Ser. PK.m.15'e eklenmiştir. 3794 sayılı kanunun 15. maddeye ilişkin gerekçesinde; eski ve yeni hisse senedi oluşmasının engellendiği, eski ve yeni hisse senetlerine aynı oranda kâr payı dağıtılarak borsa işlemlerine ve yatırımcılara kolaylık getirilmesinin amaçlandığı, uygulamada madde kapsamına giren anonim ortaklıkların TTK.m.456'ya dayanarak yapılan yorum nedeniyle, farklı kâr payı hesap yöntemleri kullanılmasının karışıklığa yol açması nedeniyle kaldırılarak şikâyetlerin önlenmesi belirtilmiştir¹³⁴.

Yapılan bu değişiklikle yararlanma tarihi olarak tescil ve satış hesap dönemi esas alınmış ve bu tarihe göre, ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmaksızın kâr paylarının eşit olarak hesaplanıp dağıtılacağı hükme bağlanmıştır.

Pay bedeline mahsuben arada yapılan ödemelerde ise ödeme tarihi esas alınır. Ancak bunun içinde sermaye taahhüdünden doğan borcun ödenmesi çağrısı

(apel) yapılmış olmalıdır. Böyle bir çağrıda bulunmadan ödemede bulunanlar, hesaplanmada ödeme tarihinin esas alınmasını isteyemezler. Çünkü çağrı olmadan ödeme halinde, kardan yararlanmayı bu tarihten başlatmak eşit işlem ilkesine aykırıdır. Zira diğer pay sahiplerine bu fırsat verilmemiş veya onlar bu fırsattan haberdar edilmemişlerdir ¹³⁵. Ser. PK. pay bedeline mahsuben yapılan ödemeleri değil, hisse senetlerinin ihraç ve iktisap tarihleri açısından zamana göre ödeme kuralını reddeder. Bunun sebebi hisse senedi için borsada farklı değerlerin oluşmasını önlemektedir ¹³⁶.

Hisse senetlerine ilişkin temettü, kıst-el-yevm kuralı uygulanmaksızın hesap dönemi sonu itibariyle mevcut payların tümüne, bunların ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmaksızın dağıtılır (Tebliğ Seri: 4, No: 27, m.4/3, m.5/10).

Esas sermaye sistemindeki şirketler tarafından ihraç edilen hisse senetleri, sermaye artırımının tescil edildiği hesap dönemi itibariyle kâr payına hak kazanır (Tebliğ Seri:4, No:27, m.4/4, m.5/11).

Kayıtlı sermaye sistemindeki şirketler tarafından ihraç edilen hisse senetleri, yeni pay alma hakkına ilişkin sirkülerin yayımlandığı hesap dönemi itibariyle kâr payına hak kazanır. Bu şirketlerin nakdî sermaye artırımları nedeniyle ihraç edecekleri hisse senetlerinin satış süresi içinde hesap dönemi sona ererse, hesap döneminin son gününü takip eden tarihten başlamak üzere, hisse senetleri geçmiş hesap dönemlerine ilişkin kâr payı kuponları iptal edilerek satılır (Tebliğ Seri: 4, No: 27, m.4/5, m.5/12).

4487 sayılı kanun ile Ser. PK.m.15'e dördüncü fıkra eklenmiştir. Bu fıkra ile gelişmiş sermaye piyasalarına sahip ülkelerdeki örneklerine paralel biçimde

¹³⁴ Aytaç, Z. : age. , (Sempozyum), s.61.

¹³⁵ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.527.

hisse senetlerinin çekiciliğini artırmak, tasarrufların hisse senetlerine yönelmesini sağlamak amacıyla, HAAŞ.'lerin isteğe bağlı olarak temettü avansı dağıtılabilmesi düzenlenmiş, bu dağıtım nedeniyle şirketin ve pay sahiplerinin zarara uğramasını engelleyecek hükümler getirilmiştir.

Ser.PK.m.15'in beşinci fıkrası, HAAŞ.'lerin sermaye artırımlarında dağıtılacak bedelsiz payların artırım tarihindeki mevcut paylara dağıtılacağını hüküm altına almıştır.

Ser.PK.m.15'in altıncı fıkrası, HAAŞ.'lerin kâr ve malvarlığının korunması ile ilgili düzenlemeler içermektedir. 4487 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önceki kanun metninde, sadece yıllık kârın korunması belirtilirken, yeni düzenleme ile malvarlığı kavramı da eklenmiştir. Böylece şirketin kârını ve malvarlığını örtülü işlemlerle, dolaylı veya dolaysız olarak ilişkili olduğu diğer teşebbüs ve kişilere aktarması yasaklanmıştır.

Şirketin kazancının örtülü sayılabilmesi ve Ser. PK.m.15/6'nın uygulanabilmesi için üç şart gereklidir. Bunlardan birincisi, kazancın veya malvarlığının azaltılması, ikincisi şirketin bir teşebbüs veya kişi ile yönetim, denetim ve sermaye bakımından doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili olması, üçüncü şart ise, yapılan işlemlerde emsallerine göre bariz şekilde farklı fiyat, ücret veya bedel uygulanmasıdır.

Teşebbüs ile olan ilişkinin yönü önemli değildir. Anonim şirket teşebbüsün yönetimi ve denetimi altında olabileceği veya onun iştiraki durumunda bulunabileceği gibi, teşebbüs de anonim şirketin yönetim ve denetimine tâbî olabilir veya iştiraki sıfatını taşıyabilir. Yönetim, denetim veya sermaye bağlantısı arada bir

¹³⁶ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.528.

veya daha fazla kişi veya teşebbüs olmadan gerçekleşmişse dolaysız, aksi takdirde dolaylı ilişki söz konusudur ¹³⁷ .

HAAŞ. ’nin ilişkili oldukları iştirak ve bağlı ortaklıkların Ser. PK. m.15/6 kapsamına giren işlemlerini de bu madde çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Konuyu bir örnekle açıklamak gerekirse; halka açık bir şirketin, sermayesinin %99’una sahip olduğu halka kapalı bir bağlı ortaklığın yine gruba bağlı ve halka kapalı bir başka şirkete, emsaline göre bariz bir şekilde düşük faizle ödünç para vermesi hâlinde, bağlı ortaklığın grup şirketine menfaat sağlamak amacıyla yaptığı bu işlem ilk bakışta Ser. PK. ’nın konusuna girmeyecektir. Çünkü söz konusu işlem doğrudan halka açık şirketin kârını veya malvarlığını azaltmamakta ortakların çıkarını zedelememektedir. Ancak içerik bakımından değerlendirildiğinde, bağlı ortaklığın gerçekleştirdiği bu hukukî tasarruf nedeniyle maruz kalacağı faiz kaybı, kendisinin dönem sonuçlarını olumsuz etkileyeceği gibi, halka açık şirketin de elde edebileceği temettü miktarını azaltarak malvarlığının azalmasına neden olacaktır ¹³⁸ .

HAAŞ. ’lerin yeterli oranda pay sahiplerine kr dağıtılmasını güvence altına alan Ser. PK.m.15’in en önemli tedbiri son fıkrada yer alır. Çünkü kârı azaltıcı işlemler, diğer güvence ve tedbirleri de anlamsız kılar ¹³⁹ .

Ser. PK.m.15/6’ya aykırılığın yaptırımı, Ser. PK.m.47 A/6’da belirtilmiştir. Buna göre; diğer kanunlara göre daha ağır bir ceza gerektirmediği takdirde, bu fiilin cezası 2 yıldan 5 yıla kadar hapis, 10.000 YTL.’den 25.000 YTL.’ye kadar ağır para cezasıdır. Hukukî sorumluluk ve tazminat davaları ise, TTK. (m.309, m.336, m.359, m.473, m.474) ve BK. (m.41, m.61) hükümlerine tâbîdir.

¹³⁷ Tekinalp, . : age. , (Sermaye), s.75–76.

¹³⁸ Akbulak, S. – Akbulak, Y. : age. , s.389 – 390.

¹³⁹ Aytaç, Z. : age. , (Sempozyum), s.62.

c. Kâr Payı Dağıtım Esasları

SPK. , 4487 sayılı kanunla değişik 2499 sayılı Ser. PK.'nın 14/A ve 15. maddelerine dayanarak çıkardığı, 13.11.2001 tarih ve 24586 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Seri:4, No:27 sayılı tebliği ile HAAŞ.'lerin temettü ve temettü avansı dağıtımında uyacakları esasları düzenlemiş ve bu tebliğ ile hâlen yürürlükte bulunan Seri:4, No:1 sayılı tebliğin “ Birinci Temettü Oranı ve Temettü Ödemeleri ” başlıklı 7. maddesini yürürlükten kaldırmıştır.

Seri:4, No:27 sayılı tebliğin 4. ve 5. maddelerinde hisse senetleri borsada işlem gören, görmeyen şirket ayırımı yapılarak, kâr dağıtım esasları belirtilmiştir. Bu ayırımın amacının hisse senetleri borsada işlem gören HAAŞ.'lerde otofinansmanın teşvik edilmesi olduğu belirtilmiştir¹⁴⁰. Hisse senetleri borsada işlem gören HAAŞ.'lere kâr payı dağıtımında tanınan haklar ile diğer şirketlerinde borsada işlem görmelerinin teşvik edilmesi amaçlanmıştır¹⁴¹.

aa. Hisse Senetleri Borsada İşlem Görmeyen Anonim Şirketlerde Kâr Payı Dağıtımı

Hisse senetleri borsada işlem görmeyen HAAŞ.'lerin dağıtacakları birinci temettü tutarı, hesap dönemi kârından kanunlara göre ayrılması gereken yedek akçeler ile vergi, fon ve mali ödemeler ve varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra kalan dağıtılabılır kârın %20'sinden az olamaz.

Hisse senetleri borsada işlem görmeyen HAAŞ.'lerin birinci kâr payını nakden dağıtmaları esastır. Ancak bu şirketlerden 27.11.1994 tarih ve 22154 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Seri: 4, No:9 sayılı İhraççıların Muafiyet

¹⁴⁰ Aytaç, Z. : age. , (Sempozyum), s.67.

Şartlarına ve Kurul Kaydından Çıkarılmalarına İlişkin Esaslar Tebliğinin 3. maddesinin (a) bendinde yer alan bağımsız denetim muafiyeti kapsamına girmeyenler¹⁴², birinci kâr payını nakden ve/veya hisse senedi biçiminde dağıtabilirler. Birinci kâr payını kısmen veya tamamen hisse senedi biçiminde dağıtmak isteyen şirketlerin, yıllık olağan genel kurul toplantısı için TTK. m.368 'de öngörülen toplantıya davete ilişkin sürenin başlangıç tarihinden en az bir ay önce, biri Türkiye çapında yayın yapan iki günlük gazetede bu tebliğin bir numaralı ekinde yer alan forma uygun olarak yapılacak bir ilanla ortaklardan talep toplamaları zorunludur. Talep toplama süresi en az 15 gün olmalıdır. Talepte bulunmayan ve/veya bulunamayan ortakların ifadeleri kâr payının nakden ödenmesi şeklinde değerlendirilir. Esas sermaye sistemindeki şirketlerde, toplanan talepler dikkate alınarak, birinci kâr payının kısmen veya tamamen hisse senedi biçiminde dağıtılması yönünde talep oluşması durumunda, sermaye artırımının karara bağlanacağı genel kurula davete ilişkin süreler çerçevesinde madde tadil tasarısı için SPK.'dan uygun görüş alınır (Tebliğ Seri:4, No:27 m.4).

bb. Hisse Senetleri Borsada İşlem Gören Anonim Şirketlerde Kâr Payı Dağıtımı

Hisse senetleri borsada işlem gören anonim şirketlerin dağıtacakları birinci kâr payı tutarı da, hesap dönemi kârından kanunlara göre ayrılması gereken yedek akçeler ile vergi, fon ve mali ödemeler ve varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra kalan dağıtılabilir kârın %20'sinden az olamaz. Ancak, yatırım ortaklıklarının dağıtılabilir kâr tutarının hesaplanmasında gerçekleşmemiş sermaye kazançları (değer artışları) dikkate alınmaz. Hisse senetleri borsada işlem görenler, genel kurullarının alacağı karara bağlı olarak kâr payını;

* tamamen nakden dağıtma,

¹⁴¹ Korgun, A. : agr. , s.33.

- * tamamen hisse senedi olarak dağıtma,
- * belli oranda nakit belli oranda hisse senedi olarak dağıtarak kalanını şirket bünyesinde bırakma,
- * nakit ya da hisse senedi olarak dağıtmadan şirket bünyesinde bırakma, konusunda serbesttir.

Şirketler tarafından ortaklarına yapılan en yaygın kâr payı ödeme şekli, nakit olarak yapılan kâr payı ödemeleridir. Bu yöntem, şirketten nakit çıkışını gerekli kıldığı için şirketin likidite durumu bu yöntemin uygulanması bakımından belirleyici olmaktadır.

Hisse senedi dağıtılması şeklinde yapılan kâr payı ödemesi, aslında dağıtılmayan kârlardan sermaye hesabına yapılan bir nakil işlemidir. Hisse senedi dağıtılarak yapılan kâr payı ödemesi, hisse senetlerinin itibarî değerinde herhangi bir değişiklik meydana getirmemektedir. Kâr payı ödemelerinin nakit yerine hisse senedi dağıtılması şeklinde yapılmasının çeşitli nedenleri vardır. Bunlar; şirket hisse senetlerinin fiyatlarının yüksek bulunması, piyasadaki şirket hisse senetlerinin ve şirket ortaklarının artırılması ve şirket hisse senetlerinin likit hâle getirilmesi talebidir. Ayrıca kâr payı ödemesinin hisse senedi dağıtılarak gerçekleştirilmesi, şirketten fon çıkışı olmadan kâr dağıtımını olanağı verdiği için, elde edilen kârı şirket bünyesinde tutmak ile dağıtmak arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmak gibi bir avantaj da sağlamaktadır ¹⁴³.

SPK. , bu şirketlere genel kurul gündemi ilan edilinceye kadar, bir önceki dönemin kârından ayrılacak birinci kâr payını nakden dağıtma zorunluluğu getirebilir. Ancak, bir önceki döneme ilişkin birinci kâr payı dağıtımını

¹⁴² Tebliğde belirtilen bağımsız denetim muafiyeti kapsamına girebilmek için gerekli aktif toplamı, her yıl Maliye Bakanlığı'na ilân edilen yeniden değerlendirme oranı kadar artırılmaktadır.

gerçekleştirmeden sermaye artırımını yapan ve artırımını temsil eden hisse senetleri borsada eski ve yeni iki ayrı sırada işlem gören şirketlerden, dönem sonunda elde ettikleri kârdan kâr payı dağıtmak isteyenler birinci kâr payını nakden dağıtmak zorundadırlar.

Şirket yönetim kurulunun, genel kurula teklif edeceği kâr payı dağıtım yapıp yapılmamasına ve yapılacaksa kâr payı dağıtım oranına ilişkin önerisi, yeni pay alma sirkülerinin ilan edilmesinden önce, Borsa Günlük Bülteni aracılığıyla 06.07.1993 tarih ve 21629 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Seri:8, No:20 sayılı Özel Durumların Kamuya Açıklanmasına İlişkin Esaslar Tebliğindeki esaslar çerçevesinde kamuya duyurulur. Şirket genel kurulunun birinci kâr payının dağıtılmamasına karar vermesi durumunda, bu tutar hesaplanıp ayrıldıktan sonra olağanüstü yedek akçelere eklenir.

Hisse senetleri borsada işlem gören HAAŞ.'lerin, kâr payı ödemeleri, ortakların çoğunlukla ulaşabileceği, biri ortaklık merkezi olmak üzere en az üç merkezde ve Takasbankta yapılır. Hisse senetleri borsa işlem gören HAAŞ.'ler kâr payı dağıtım işlemlerini, Takasbank tarafından beyan edilen miktar ve nominal değeri esas alarak, Takasbankın beyanını takip eden üç gün içinde, söz konusu ödemelere ilişkin kupon teslimini beklemezsizin sonuçlandırır. Takasbank söz konusu kuponları ihraççı adına saklamaya alır ve işlemi takip eden yılın sonuna kadar ihraççıya teslim eder. Takasbank beyanı ile birlikte, ödemelere esas teşkil edecek temettü kuponlarının, belge numaralarını içeren bilgileri manyetik ortamda ihraççı ortaklara verir. Takasbank verdiği bu bilgilerle sorumludur (Tebliğ Seri:4, No:27 m.5).

cc. Kâr Payı Dağıtım Zamanı

¹⁴³ Korgun, A. : agr. , s.20–21.

Kâr payı dağıtımı, ortaklarca hesap dönemini izleyen beşinci ayın sonuna kadar tamamlanmak zorundadır. Kâr payı ödemesinin tamamlanması için;

* Kâr payının tamamı nakden dağıtılacaksa, kâr payını tahsil etmek için ilgili kuponlarıyla kâr dağıtım adreslerine başvuran ortaklara, nakden veya hesaben ödemenin yapılması,

* Hisse senedi olarak dağıtılacaksa, kâr payının sermayeye ilavesi nedeniyle ihraç edilecek hisse senetlerinin, SPK. tarafından kayda alınması ve kayıt sonrası işlemlerin tamamlanarak kâr payı karşılığı dağıtılacak hisse senetlerinin;

- Kayıtlı sermaye sistemindeki ortaklıklarda, hesap dönemini izleyen beşinci ayın sonuna kadar hisse senetlerinin dağıtımının yapıldığı adreslere başvuran ortaklara teslim hazırlanmış hâle getirilmesi,

- Esas sermaye sistemindeki şirketlerde ise sermaye artırımının tescilinin hesap dönemini izleyen beşinci ayın sonuna kadar tamamlanarak teslim hazırlanmış hâle getirilmesi,

* Birinci ve ikinci bentlerindeki seçeneklerin birlikte kullanılması durumunda ise, anılan bentlerde belirtilen işlemlerin ayrı ayrı ancak hesap dönemini izleyen beşinci ayın sonuna kadar yerine getirilmesi şarttır. Dolayısıyla beşinci ayın son günü itibarıyla kâr dağıtımı tamamlanmış olmalıdır. Düzenlemedeki tamamlanma ifadesini “ bu tarihte kâr dağıtımına başlanması ” şeklinde yorumlamamak gerekir¹⁴⁴.

Hisse senetleri borsada işlem gören HAAŞ.’lerin SPK.’ya, kâr payının sermayeye eklenmesi nedeniyle ihraç edilecek hisse senetlerinin kayda alınması

talebiyle yapacakları başvuruların, hesap dönemini izleyen dördüncü ayın sonuna kadar yapılması zorunludur. Kâr dağıtımına başlanılmasından sonra kâr payını almak için kâr payı dağıtım adreslerine başvuran ortaklara, zamanaşımı süresi içinde başvurmaları durumunda, kâr payı ödemesi yapılması şarttır (Tebliğ Seri:4, No:27 m.6). Bu hüküm, yukarıda belirtilen ve mayıs ayı sonuna kadar dağıtımın tamamlanması koşulu dikkate alınarak düzenlenmiştir.

dd. Kâr Payı Dağıtımında İmtiyaz

Kâr payı dağıtımında imtiyaz, dağıtılabılır kârın, birinci kâr payı dağıtıldıktan sonraki kısmı için tanınabilir. OYHS. sahipleri diğer ortaklarla birlikte, payları oranında birinci kâr payı aldıktan sonra kalan kârdan, pay başına düşen birinci kâr payının bu senetlerin imtiyazına ilişkin olarak esas sözleşmede belirtilen oranında kâr payı alırlar.

Kanun hükmü ile ayrılması gereken yedek akçeler ayrılmadıkça, esas sözleşmede pay sahipleri için belirlenen birinci kâr payı ve OYHS. sahipleri için belirlenen kâr payı nakden ve/veya hisse senedi biçiminde dağıtılmadıkça; başka yedek akçe ayrılmasına, ertesi yıla kâr aktarılmasına ve kâr payı dağıtımında imtiyazlı pay sahiplerine, katılma, kurucu ve adi intifa senedi sahiplerine, yönetim kurulu üyelerine, memur, müstahdem ve işçilere, çeşitli amaçlarla kurulmuş olan vakıflara ve bu gibi kişi ve/veya kurumlara kâr payı dağıtılmasına karar verilemez. Ayrıca kârdan ikinci kâr payı dağıtılması hâlinde OYHS.'lerinin diğer paylar gibi sermaye payları oranında eşit yararlanma hakları vardır (Tebliğ Seri:4, No:27 m.8).

ee. Birinci Kâr Payı Tutarının Eksik Dağıtılmasında Sorumluluk

¹⁴⁴ Akbulak, S. – Akbulak, Y. : age. , s.288.

Şirketlerin Birinci kâr payı tutarını Seri:4, No:27 sayılı tebliğin 4. ve 5. maddelerdeki orana göre eksik olarak dağıtmaları durumunda SPK. bu şirketlere eksik dağıtılan kâr payı tutarının Seri:4, No:27 sayılı tebliğin 6. maddesinde düzenlenen dağıtım zamanı esas alınarak TC. Merkez Bankası'nın kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı üzerinden hesaplanacak faiz tutarı ile birlikte nakden veya olağanüstü yedek akçelerin sermayeye eklenmesi yoluyla hisse senedi dağıtılması zorunluluğunu getirebilir. Eksik kâr payı dağıtımından zarar görenlerin, yasal koşullar oluştuğu takdirde, eksik kâr payı dağıtımından dolayı yönetim kurulu üyelerinin hukukî sorumluluğu için yasal yollara başvurma hakkı saklıdır (Seri:4, No:27 m.16).

6. KÂR PAYI AVANSI DAĞITIM ESASLARI

A.GENEL OLARAK

Avans, Fransızca kökenli bir kelimedir. Avansın sözlük anlamı; ileride gerçekleşecek bir alacağa karşılık önceden yapılan peşin ödemedir¹⁴⁵. Seri: 4, No:27 sayılı tebliğde yapılan kâr payı avansı tanımı ise şu şekildedir; ortaklara ara dönem kârı üzerinden dağıtılacak avanstır.

Anonim şirketler, iş yılı sonunda düzenlenen bilânçoya göre ve herhâlde genel kurulun bilânço, kâr ve zarar hesabının kabulüne ve kârın dağıtımına ilişkin kararına dayanarak kâr dağıtabilirler. Bunun dışında ortaklara yapılan her ödeme, safi kârdan kaynaklansa bile, emredici hükümlerle men edilmiş bulunan

¹⁴⁵ **Yılmaz, E. :** Hukuk Sözlüğü, Ankara 2005, B.3, s.71.

“sermayenin ortaklara iadesi” anlamını taşır. Kâr payına mahsuben avans ödemesi de aynı niteliktedir ¹⁴⁶.

Ticaret kanunu sistemine göre; anonim şirketlerde kâr dağıtımına karar verme yetkisi sadece genel kurula aittir (TTK.m.369). Hatta yılda birkaç kere kazançlarını dağıtan anonim şirketlerde her dağıtım için, genel kurulu toplantıya davet gerekir (TTK.m.364/2). Genel kurulun yetkisine bırakılmış olan kâr dağıtılıp dağıtılmaması konusundaki geniş yetkiler başka organlara devredilemeyecek yetkilerdendir. Genel kurul dağıtılacak kârın yöntemini ve zamanını da tayin edebilir veya yönetim kuruluna bu konuda yetki de tanıyabilir. Kanun hükmünün öngördüğü yönetim kuruluna yetki verilmesi konusu da bu çerçevede anlaşılmalıdır. Başka bir deyişle genel kurul kararı ile yönetim kuruluna verilen yetki; kârın dağıtılma yöntemi ve zamanına ilişkin olmalıdır. Yoksa kârın dağıtılıp dağıtılmamasına ilişkin değildir ¹⁴⁷.

Yönetim kurulu esas sözleşmede hüküm varsa veya genel kurul yetki verirse kâr payına mahsuben avans olarak pay sahiplerine kâr payı avansı dağıtabilir. Anonim şirket genel kurulunca verilen yetki ile yönetim kurulu tarafından kâr payı karşılığında verilen avansın sonradan fazla olduğu anlaşılırsa, haksız olarak fazla ödenen kâr payı geri istenebilir ¹⁴⁸. Ayrıca genel kurul kârın dağıtılmamasına karar verirse, bu kararın kesinleşmesinden sonra avans olarak ödenen kâr paylarının geri istenmesi de mümkündür ¹⁴⁹.

Tekinalp'e göre; bu şekilde yapılan ödemelere “avans” denilmesi doğru değildir. Çünkü kâr payında, ödeme şartları ileride gerçekleşecek bir borç yoktur. Kâr payı ancak genel kurulun dağıtım kararından sonra alacak hakkına dönüşür.

¹⁴⁶ **Ünal, O.K.** : age. , s.301; **Karyağdı, N.** : Halka Açık Şirketlerde Temettü Avansı Dağıtımının Esasları ve Vergi Yasaları Karşısındaki Durumu, Vergi Dünyası 2002, S.246, s.78.

¹⁴⁷ **Ünal, O.K.** : age. , s.300.

¹⁴⁸ 11.HD. , 09.07.1986, E.86/4022, K.86/4322; **Eriş, G.** :age. , (2), s.2690; **Karayalçın, Y.** : age. , (Muhasebe), s.138.

Gerçek anlamda avans kelimesi genel kurulun dağıtım kararı verip de, dağıtım tarihinden önce yapılan ödemeler için kullanılabilir ¹⁵⁰.

Kâr payı avans dağıtımı, hisse senetleri ve pay sahipleri açısından çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Bunlardan ilki; pay sahiplerinin, kâr paylarının bir bölümüne daha kısa vadede kavuşmasını sağlamasıdır. Bu şekilde ara dönemlerde kâr dağıtımı gerçekleştiği için, hisse senetlerine kısa vadede istikrarlı bir gelir sağlama özelliği de kazandırılmış olacaktır. İkinci avantajı ise, ara dönemlerde kâr payı dağıtımı sağlanarak, hisse senetlerini kısa vadeli diğer yatırım araçları ile rekabet edebilir hâle getirilmesini sağlar, pay sahipliğine olan talebi artırarak sermayeyi tabana yayıp, piyasanın daha etkin olmasını ve kısa vadelerde kâr payı geliri elde etmekle birlikte, hisse senedini uzun süre elinde tutan, başka bir deyişle uzun vadeli yatırımcı profilini ortaya çıkaracaktır ¹⁵¹. Diğer bir avantajı ise, şirketin mali durumu hakkında kesin kâr dağıtımına göre, yatırımcılara daha sık ve güncel bilgiler verilmesini sağlayacaktır. Şirketin finansal piyasalardaki fiyatına, avans kâr dağıtımının, kesin kâr dağıtımına göre daha fazla etkisi bulunmaktadır ¹⁵².

B. KÂR PAYI AVANSININ BENZER KAVRAMLARDAN FARKI

¹⁴⁹ 11.HD. , 21.11.1994, E.94/5604, K.94/8783; **Kazancı Veri Tabanı**.

¹⁵⁰ **Tekinalp, Ü.** : Anonim Ortaklıklarda Kârın Dağıtımına İlişkin Bazı Sorunlar 4, İkt. Mal. Der. , C.24, s.388.

¹⁵¹ **Korgun, A.** : agr. , s.2.

¹⁵² **Kocaoğlu, N.K.** : Anonim Şirketlerde Avans Kâr Dağıtımı, Ankara 2001, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), s.109.

a. Eli Çabuk Kâr Dağıtımından Farkı

Amerikan hukuk sisteminde eli çabuk kâr dağıtımı denilen (nimble dividend) sistemde şirketin elinde hiç yedek akçe bulunmasa bile, mevcut net kazançtan kâr dağıtımı yapılabilmesine imkân tanımaktadır. Mevcut kazançlar, hemen kâr yedekleri hesabına tahsis edilmek yerine, kâr dağıtımına dönüştürülür¹⁵³.

Ser. PK.m 15/4 c.1’de avans kâr dağıtımı yapılabilmesi için, “elde edilen kârdan, yedek akçeler ile vergi karşılıkları düşüldükten sonra” ibaresi yer aldığı için, eli çabuk kâr dağıtımından farklıdır.

b. Ara Kâr Dağıtımından Farkı

Ara kâr dağıtımı iki anlamda kullanılabilir. Bunlardan birincisi “kesin ödemeli kâr dağıtımı”dır. Kesin ödemeli kâr dağıtımı için bir yıldan önce ara dönemlerde hesap kapatılmakta, dönem bilânçoları veya mali tablolar çıkarılmakta ve bu tablolara göre kesin olarak kâr dağıtımı gerçekleştirilmektedir. Burada hesap dönemi bir yıldan kısa tutulmasına rağmen, kâr dağıtımı için gerekli tüm işlemler yapılmaktadır¹⁵⁴.

İkinci anlamda ise hesap dönemi sona ermeden veya yetkili organ kâr dağıtımı kararı almadan gerçekleşmesi muhtemel kârdan, her payın oranına göre mahsuben avans ödemesi yapılmasıdır. Bu tür “avans kâr payı”, “kâr payı avansı” ya da “ara ödeme” şeklinde adlandırılır¹⁵⁵.

¹⁵³ Kocaoğlu, N.K. : agt. , s.106 – 107.

¹⁵⁴ Aytaç, Z. : age. , (Sempozyum), s.81.

¹⁵⁵ Tekinalp, Ü. : agm. , (Sorunlar 4), s.387.

Bu iki seçenek arasındaki en önemli fark, avans ödemesinde yıl sonu bilançosu zararlarla veya dağıtılan kâr payı avansından daha az bir kârla kapatılırsa ödenen tutarın iadesi riski olmasına rağmen, kesin ara dağıtımında olağan kâr dağıtımındaki iade yükümlülüğü dışında bir iade söz konusu olmaz¹⁵⁶.

C. KÂR PAYI AVANSI İLE İLGİLİ SERMAYE PİYASASI KANUNUNDAKİ DÜZENLEMELER

Kâr payı avansının dağıtılablmesinin kanunî dayanağı, Ser. PK.m.15/4 hükmüdür. Ser. PK.m.15/4 hükmüne göre; halka açık anonim şirketler, sermaye piyasası mevzuatına uygun olarak düzenlenmiş ve bağımsız denetimden geçmiş üçer aylık dönemler itibariyle hazırladıkları mali tablolarında yer alan kârlarından, kanunlara ve esas sözleşmeye göre ayırmak zorunda oldukları yedek akçeler ve vergi karşılıkları düşüldükten sonra kalan kısmın yarısını geçmemesi, esas sözleşmelerinde hüküm bulunması ve genel kurul kararlarıyla ilgili yılla sınırlı olmak üzere yönetim kuruluna yetki verilmesi koşullarıyla kâr payı avansı dağıtabilirler. Her ara dönemde verilecek kâr payı avansı bir önceki yıla ait bilanço kârının yarısını aşamaz. Önceki dönemde ödenen kâr payı avansları mahsup edilmeden ilave kâr payı avansı verilmesine ve kâr payı dağıtılmasına karar verilemez. Kâr payı avansının dağıtımına karar verilmesinde ve avansın ödenmesinde TTK.'nın, bilanço ve gelir tablosunun kabulüne ve kârın dağıtılmasına ilişkin olup, bu madde hükmüne aykırı hükümleri uygulanmaz.

Ünal'a göre; Ser. PK.m.15/4 hükmü ile kâr payı avansı dağıtılmasına karar verilmesinde ve avansın ödenmesinde TTK.'nın, bilanço ve gelir tablosunun kabulüne ve kârın dağıtılmasına ilişkin Ser. PK.m.15 hükmüne aykırı olan hükümlerin uygulanmayacağını hüküm altına almaktadır. Bu hüküm muğlak bir yapıdadır. TTK.'da, Ser. PK.m.15 hükmünde bahsedilen belli başlıklar altında belirli

¹⁵⁶ Aytaç, Z. : age. , (Sempozyum), s.81; Tekinalp, Ü. : agm. , (Sorunlar 4), s.387.

hükümler yoktur. Amaca uygun, dağınık fakat bir bütünlük oluşturmeyen hükümler vardır (TTK.m.298, m.318, m.325, m.327, m.336, m.348, m.353, m.354, m.362, m.369, m.377, m.380, m.385, m.393, m.395, m.401, m.455–465, m.466–469, m.470–473) ve bunların hangilerinin uygulanmayacağı konusunda açıklık yoktur. Kaldı ki bu hükümler Ser. PK.'ya göre genel hükümlerdir. Bu nedenle özel hükümlerin öncelikle uygulanması ve burada açıklık olmayan hâllerde yine genel hükümlere başvurulması daha isabetlidir ¹⁵⁷.

TTK. tasarısı m.519/3'ün madde gerekçesinde, kâr payı avansını HAAŞ.'lere özgülemenin haklı bir sebebi olmadığı, bu nedenle tasarıda uygulamanın genelleştirildiği ve uygulama kurallarının HKAS.'lerde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılacak bir tebliğ ile düzenlenmesinin uygun görüldüğü belirtilmiştir.

D. KÂR PAYI AVANSI DAĞITIM KARARI

Halka açık anonim şirketler, sermaye piyasası mevzuatına uygun olarak düzenlenmiş ve bağımsız sınırlı denetlemeden geçmiş 3, 6 ve 9 aylık dönemler itibarıyla hazırladıkları ara mali tablolarında yer alan kârları üzerinden, nakit kâr payı avansı dağıtabilirler. SPK. kâr payı avansı dağıtacak şirketlerin ara mali tablolarının, bağımsız özel denetlemeye tâbî tutulmasını isteyebilir.

Kâr payı avansı dağıtmak isteyen şirketlerin, esas sözleşmelerinde hüküm bulunması ve genel kurul kararıyla ilgili yıla sınırlı kalmak üzere yönetim kurullarına yetki vermeleri zorunludur. Anılan genel kurul toplantısında; dağıtılacak kâr payı avansının, ilgili hesap dönemi sonunda yeterli kâr oluşmaması veya zarar oluşması durumlarında, bir önceki yıla ait bilânçoda yer alan olağanüstü yedek akçelerden ya da olağanüstü yedek akçe tutarının zararı karşılamaya yeterli olmaması durumunda 10. madde uyarınca kâr payı avansı karşılığında alınan

¹⁵⁷ Ünal, O.K. : age. , s.302.

teminatın paraya çevrilip gelir kaydedilerek bu tutardan mahsup edileceği konusunun da karara bağlanması gerekir. Yönetim kuruluna genel kurul tarafından kâr payı avansı dağıtımı için yetki verildiği takdirde, yönetim kurulu tarafından, ilgili hesap döneminde her üç aylık dönemi izleyen altı hafta içerisinde kâr payı avansı dağıtma veya dağıtmama konusunda bir karar alınması zorunludur. Söz konusu yönetim kurulu kararı Özel Durumların Kamuya Açıklanmasına İlişkin Esaslar tebliği kapsamında kamuya açıklanır (Tebliğ Seri:4, No:35 ile değişik ikinci fıkra).

Kâr payı avansı dağıtımına karar verilmesinde ve avansın ödenmesinde, TTK.'nın bilanço ve gelir tablosunun kabulüne ve kârın dağıtılmasına ilişkin hükümlerinden Ser. PK.m.15'e aykırı olanları uygulanmaz (Tebliğ Seri:4, No:27 m.9).

E. DAĞITILACAK KÂR PAYI AVANSININ HESAPLANMASI

Dağıtılacak kâr payı avansı, ara dönem kârından kanunlara ve esas sözleşmeye göre ayrılması gereken yedek akçeler ile vergi, fon ve mali karşılıklar ve varsa geçmiş yıllar zararlarının tamamı düşüldükten sonra kalan kısmının yarısını geçemez. Yatırım ortaklıklarının ara dönem kârının hesaplanmasında gerçekleşmemiş sermaye kazançları (değer artışları) dikkate alınmaz.

Bir hesap döneminde verilecek toplam kâr payı avansı tutarı, bir önceki yıla ait dönem kârının kanunlara ve esas sözleşmeye göre ayrılması gereken yedek akçeler ile vergi, fon ve mali karşılıklar ve varsa geçmiş yıllar zararları düşüldükten sonra kalan kısmının yarısını ve genel kurulca onaylanan yıl sonu bilançosunda yer alan olağanüstü yedek akçe tutarını aşamaz. Olağanüstü yedek akçe tutarına ilişkin sınır, şirketin geçmiş iki yıllık mali tablolarında, vergi öncesi dönem kârı elde etmiş olması ve dağıtılacak kâr payı avansı tutarının tamamının, yıl sonunda zarar olduğu veya oluşan kârın, dağıtılan kâr payı avansını karşılamaya yetmediği takdirde,

geçmiş yıl olağanüstü yedek akçe tutarından karşılanamayan kısmın karşılanmasında kullanılmak üzere, şirket lehine SPK. tarafından belirlenecek esaslar dahilinde, teminat altına alınması şartıyla uygulanmayabilir. Yatırım ortaklıklarında ayrıca bir önceki yıla ait dönem kârının hesaplanmasında gerçekleşmemiş sermaye kazançları (değer artışları) dikkate alınmaz (Tebliğ Seri:4, No:35 ile değişik ikinci fıkra).

Aynı hesap dönemi içinde birden fazla kâr payı avansı ödemesi yapıldığı takdirde, sonraki ara dönemlerde ödenecek kâr payı avansları hesaplanırken önceki ara dönemlerde ödenen kâr payı avansları indirilir. Önceki hesap döneminde ödenen kâr payı avansları mahsup edilmeden, sonraki hesap dönemlerinde ilave kâr payı avansı verilemez ve kâr payı dağıtılamaz (Tebliğ Seri:4, No:27 m.10).

Yıllık kâr payının aksine, imtiyazlı pay sahiplerine, OYHS. sahiplerine ve ortaklar dışında kârdan pay alacak kişi ve/veya kurumlara kâr payı avansı dağıtılamaz (Tebliğ Seri:4, No:27 m.11).

Konuyu bir örnekle açıklayalım; X anonim şirketinin 31.12.2005 tarihli bilanço ve gelir tablosuna göre; a) dönem kârı: 600.000 YTL. , b) kanunî yedek akçeler: 40.000 YTL. , c) vergi ve diğer fonlar: 140.000 YTL. , d) geçmiş yıl zararları: 60.000 YTL. , e) olağanüstü yedekler: 60.000 YTL. , f) toplam kâr payı avansı matrahı $((a-b-c-d) / 2)$: 180.000 YTL. olmaktadır. Toplam kâr payı avansı 180.000 YTL. olmakla birlikte X anonim şirketinin 31.12.2005 tarihi itibariyle olağanüstü yedek akçeleri 60.000YTL. ve bu miktar anılan düzenlemeler uyarınca bir üst sınır olduğundan, 2006 yılında en fazla 60.000 YTL. tutarında kâr payı avansı dağıtılabilir.

Aynı şirketin 2005/06 dönemi mali sonuçları şu şekilde olsun; a) dönem kârı: 600.000 YTL. , b) kanunî yedek akçeler: 50.000 YTL. , c) vergi ve diğer

fonlar: 110.000 YTL. , d) ara dönem kâr payı avansı tutarı ((a-b-c) / 2) : 220.000 YTL. Bu durumda, X anonim şirketi 2005/06 döneminde kurumsal (tebliğ hükmü gereğince) olarak 220.000 YTL.'ye kadar kâr payı avansı dağıtabilir. Ancak, 2006 yılı içindeki toplam dağıtılacağı avans tutarı, bir önceki döneme ait olağanüstü yedek akçe tutarı olan 60.000 YTL.'yi aşamaz ¹⁵⁸.

Kâr payı avansı konusunda dikkat edilmesi gereken önemli bir konu, şirket tarafından verilen avansın faize tâbî olmamasıdır. Bu noktada karşılaşılabilecek en önemli sorun, Ser. PK.m.15/6'da belirtilen örtülü kazanç aktarımıdır. SPK. bu sorunun aşılmasında, avansların dönem sonu kârından, yeterli kâr oluşmaması veya zarar oluşması durumunda da bir önceki döneme ait olağanüstü yedek akçelerden mahsup edilmesi, aksi taktirde ilave avans dağıtılmaması esaslarını getirmiştir. Zaten, avans dağıtımında bir önceki yıla ait olağanüstü yedeklerin üst sınır olarak düzenlenmesinin gerekçesi bu zorunluluktur ¹⁵⁹.

F. KÂR PAYI AVANSININ İLAN VE BİLDİRİM ESASLARI İLE DAĞITIM ZAMANI

Kâr payı avansı dağıtacak olan ve hisse senetleri borsada işlem gören şirketlerin; bu tebliğin iki numaralı ekinde yer alan kâr payı avansı dağıtım tablosunu ve bağımsız sınırlı ve özel denetleme raporunu ilgili ara dönemi izleyen altı hafta içerisinde SPK.'ya ve borsaya göndermeleri ve Türkiye çapında yayımlanan

¹⁵⁸ Akbulak, S. – Akbulak, Y. : age. , s. 294 – 295.

¹⁵⁹ Akbulak, S. – Akbulak, Y. : age. , s.295.

herhangi bir gazetede ve merkezlerinin bulunduğu yerde çıkan en yüksek tirajlı iki mahalli gazeteden birinde ilan ettirmeleri zorunludur.

Kâr payı avansı dağıtacak olan ve hisse senetleri borsada işlem görmeyen şirketlerin ise, hisse senetleri borsada işlem gören anonim şirketlerden istenen belgeleri sadece SPK.'ya göndermeleri ve iki mahalli gazetede ilan ettirmeleri zorunludur. Mahalli gazetelerden birinin şirket merkezinin bulunduğu yerde yayımlanan en yüksek tirajlı gazete olması şarttır. Mahalli gazetede yerine getirilecek ilan yükümlülükleri Türkiye çapında yayın yapan gazetelerle de yerine getirilebilir (Tebliğ Seri:4, No:27 m.12).

Kâr payı avansının dağıtımına, ara mali tabloları ile kâr payı avansı dağıtım tablosunun bağımsız sınırlı veya özel denetleme raporu ile birlikte SPK.'ya gönderildiği tarihten asgari dört hafta, azami altı hafta sonra başlaması zorunludur. Ancak, SPK. bilanço ve gelir tablolarını denetleme ve gözetleme yetkisi çerçevesinde veya kâr payı avansı dağıtacak şirketlerin hesap dönemi içinde sermaye artırımını yapmaları durumunda, sermaye artırımını işlemleri tamamlanıncaya kadar kâr payı avansı dağıtım tarihini erteleyebilir (Tebliğ Seri:4, No:27 m.13).

Ortaklar ve kâra katılan diğer kimseler tarafından tahsil edilmeyen kâr payı bedelleri ile ortaklar tarafından tahsil edilmeyen kâr payı avansı bedelleri dağıtım tarihinden itibaren beş yılda zamanaşımına uğrar. Zamanaşımına uğrayan kâr payı ve kâr payı avansı bedelleri hakkında 2308 sayılı Şirketlerin Müruru Zamana Uğrayan Kupon Tahvilat ve Hisse Senedi Bedellerinin Hazineye İntikali Hakkında Kanun hükümleri uygulanır (Tebliğ Seri:4, No:27 m.19).

G. KÂR PAYI AVANSI ÖDEMELERİ

Kâr payı avansı, dağıtım tarihi itibarıyla mevcut payların tümüne bunların ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmaksızın dağıtılır. Ancak, bu maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen durum saklıdır. Esas sermaye sistemindeki şirketler tarafından ihraç edilen hisse senetleri sermaye artırımının tescil edildiği hesap dönemi, kayıtlı sermaye sistemindeki şirketler tarafından ihraç edilen hisse senetleri ise yeni pay alma hakkına ilişkin sirkülerin yayımlandığı hesap dönemi itibarıyla kâr payı avansına hak kazanırlar.

Temettü avansı ödemeleri 23.06.1989 tarih ve 20204 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Seri:1, No:5 sayılı Hisse Senetlerinin Şekil Şartlarına İlişkin Tebliğin ek ikinci maddesinde belirtilen esaslar dahilinde kâr payı kuponu karşılığında ve ilgili yılın kâr payı kuponunun üzerine, anonim şirket tarafından “ (Yıl) / (Yıl İçinde Yapılan Kaçınıcı Avans Ödemesi Olduğu) kâr payı avansı ödemesi yapılmıştır. ” şerhi düşülmek suretiyle yapılır. Hisse senetleri borsada işlem gören ve Takasbank tarafından saklanan hisse senetlerine yapılacak kâr payı avansı ödemelerinde herhangi bir şerh düşülmesine gerek yoktur. Anonim şirket, Takasbank tarafından manyetik ortamda beyan edilen hisse senedi miktarlarını ve nominal değerlerini esas almak suretiyle kâr payı avansı ödemelerini gerçekleştirir. Ancak daha önce kâr payı avansı ödemesi Takasbank tarafından yapılan hisse senetlerinin, yatırımcılara fiziken teslim edilmesi hâlinde, teslimden önce kâr payı kuponuna söz konusu şerh Takasbank tarafından düşülür.

Bir hesap dönemi içerisinde kâr payı avansı dağıtan ve ardından sermaye artırımını gerçekleştiren şirket, daha sonra tekrar bir kâr payı avansı dağıtmak istendiğinde aşağıda belirtilen esaslar uygulanır.

* Sermaye artırımını sonrasında yapılacak yeni bir kâr payı avansı ödemesinde, sermaye artırımını nedeniyle ihraç edilen ve yapılacak kâr payı avansı ödemesine hak kazanan yeni tertip hisse senedi sahiplerine öncelik verilir.

* Söz konusu öncelik, eski ve yeni tertip hisse senedi sahiplerinin, dönem içinde aldıkları toplam kâr payı avans tutarları eşitleninceye kadar devam eder.

* Eski ve yeni tertip hisse senedi sahiplerinin, hesap dönemi içerisinde aldıkları toplam kâr payı avansı tutarı eşitlendikten sonra, kalan kâr payı avansı tutarı veya bir sonraki ara hesap döneminde ödenecek kâr payı avans tutarı, mevcut pay sahiplerine eşit olarak dağıtılır.

Hisse senetleri borsada işlem gören anonim şirketlerin kâr payı avansı ödemeleri, ortakların çoğunlukla ulaşabileceği, biri şirket merkezi olmak üzere en az üç merkezde ve Takasbankta yapılır. Hisse senetleri borsada işlem gören anonim şirketler kâr payı avansı dağıtım işlemlerini; Takasbank beyan ile birlikte ödemelere esas teşkil edecek kuponların belge numaralarını içeren bilgileri manyetik ortamda ihraı ortaklara verir. Takasbank verdiği bu bilgiler ile sorumludur. Kâr payı avans ödemeleri ile ilgili kuponlar ihraı adına Takasbankta saklamaya alınır (Tebliğ Seri:4, No:27 m.14).

H. KÂR PAYI AVANSI DAĞITIMINDA SORUMLULUK

Ser. PK'yı değiştiren 4487 sayılı kanunun gerekçesine göre, kâr payı avansı dağıtım şirketlerin hesap dönemi sonunda zarar etmesi avansın nasıl kapatılacağı sorununu bertaraf etmek amacıyla maddede özel sorumluluk esasları düzenlenmiştir. Ser. PK.m.15/4 hükmüne göre; sorumluluk, ara dönemler bilânço ve gelir tablolarının gerçeği yansıtması veya mevzuat ile muhasebe ilke ve

kurallarına uygun olarak düzenlenmemiş olması hâllerinde meydana gelecek zararlara ilişkindir. Söz konusu fiillerden dolayı yönetim kurulu üyeleri ve temsilcisi oldukları tüzel kişiler, şirket denetçileri, bağımsız denetimi yapanlar ve bağlı oldukları gerçek ve tüzel kişiler zarar görenlere karşı doğrudan doğruya ve müteselsilen sorumludurlar.

Ser. PK.m.15'de zarar gören kişiler de belirlenmiştir. Bunlar; şirket, pay sahipleri, şirket alacaklıları, kâr payı avansının kararlaştırıldığı ve ödendiği bilanço yılı içinde pay senedi iktisap etmiş kişiler ve üçüncü kişilerdir.

Ünal'a göre; kâr payı avansının gerçeği yansıtmayan ve mevzuata uygun hazırlanmayan ara bilançolar sebebiyle haksız dağıtılan kâr payı avansı nedeniyle, şirketin, pay sahiplerinin ve şirket alacaklılarının zarar göreceği kesindir. Ancak üçüncü kişilerden kimlerin kastedildiği anlaşılmamaktadır. Bunun yerine zarar gören diğer gerçek ve tüzel kişiler ibaresinin kullanılması daha isabetli olurdu ¹⁶⁰.

Ser. PK.m.15/4'de sorumluluğun zarar şartına bağlanmış olmasına rağmen, anonim şirketlerin yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu düzenleyen TTK.m.336 hükmünde, yönetim kurulu üyelerini, dağıtılan ve ödenen kâr paylarının gerçek olmaması, gerek kanun gerekse esas sözleşmenin kendilerine yüklediği diğer görevleri kasden veya ihmal sonucu yapmaması ve söz konusu hükümde belirtilen diğer hâllerde, şirkete, pay sahiplerine ve şirket alacaklılarına karşı şahsen sorumlu tutmuştur. Burada zarar şartı söz konusu değildir. Üstelik yönetim haklarının bölünmesi hâlinde müteselsil sorumlulukta söz konusu değildir. TTK.m.339 hükmü ise, şirketin mevcut durumu hakkında, her ne şekilde olursa olsun, yanlış fikir uyandıracak hileler kullanmak veya gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suretiyle, üçüncü kişileri aldatan yönetim kurulu üyesi verdiği zarardan, şahsen sorumlu olur şeklindeki ifade ile zarar şartını öngörmektedir. Ancak bu durum TTK.m.336

¹⁶⁰ Ünal, O.K. : age. , s.307.

hükümündeki sorumluluğun da zarar şartına bağlandığı sonucunu doğurmaz. TTK.m. 473 hükmü haksız olarak ve kötü niyetle alınan kârı iade şartına tâbî tutmuş ve TTK.m.336 hükmü ile sorumlu tutarak, iade dışında uygulanacak zararın da tazminini öngörmüştür. Buna karşılık pay sahibi bir genel kurul kararına dayanarak, aldığı kâr payını haksız olarak ve kötü niyetle elde etmediği takdirde iadeye zorlanamaz. Hatta şirketin iflâs etmesi hâlinde bile sebepsiz iktisap hakkındaki hükümler gereğince istirdatı mümkün olmayan paraların geri verilmesi mükellefiyeti yoktur (TTK.m.474/2).

SPK.m.15'e göre, bu madde hükmüne aykırı olmayan, TTK.'nın kâr dağıtımına ilişkin bu hükümlerinin de uygulanacağı düşünülürse, Ser. PK.m. 15/4 hükmüne göre; kâr payı avansının iadesi değil, TTK.'ya göre zararın tazmini söz konusudur. Bunu tazmin edecek kişi ise kâr payı avansı alan pay sahipleri değil, bunun verilmesine neden olan kişiler olacaktır. Ancak bu hâlde bile, pay sahiplerinden TTK.m.473 hükmüne göre olmasa dahi, sebepsiz iktisap hükümlerine göre avansın iadesini istemek mümkündür¹⁶¹.

Yönetim kurulu üyeleri ve temsilcisi oldukları tüzel kişiler, şirket denetçileri ve bağımsız denetimi yapanlar ve bağlı oldukları gerçek ve tüzel kişiler, ara dönem bilanço ve gelir tablolarının gerçeği yansıtmamasından veya mevzuat ile muhasebe ilke ve kurallarına uygun olarak düzenlenmemiş olmasından doğan zararlar için şirkete, pay sahiplerine, şirket alacaklılarına ve ayrıca doğrudan doğruya olmak üzere kâr payı avansının kararlaştırıldığı veya ödendiği bilanço yılı içinde pay senedi iktisap etmiş bulunan kişiler ile üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumludurlar.

Hukukî sorumluluk doğuran hâllerin varlığı hâlinde, pay sahipleri, yönetim kurulu üyeleri, denetçiler ve SPK. tarafından, yönetim kurulu kararlarının,

ilanından itibaren otuz gün içinde, Ser. PK.m. 12/6 hükmündeki esaslar çerçevesinde iptali davası açılabilir (Tebliğ Seri:4, No:27 m.17). Ser. PK.m. 12/6'da belirtilen hüküm, TTK.m.381'de belirtilen genel kurul kararlarına karşı açılan iptal davası hükümlerine benzemektedir.

Kar payına karşılık olarak yapılan avans ödemeleri ülkemizde fazla uygulama alanı bulamamaktadır. Bunun nedeni olarak şirketlerin kar dağıtımını yapmaktan kaçınarak, dağıtılabılır karları da şirket bünyesinde tutmak istemeleri gösterilebilir. Başka bir deyişle kar dağıtımından bile kaçınan şirketlerin kar payı avansı dağıtımları beklenemez.

İKİNCİ BÖLÜM

ANONİM ŞİRKETLERDE YEDEK AKÇELER

¹⁶¹ Ünal, O.K. : age. , s.307–308.

1.YEDEK AKÇE KAVRAMI

TTK.'da yedek akçenin tanımı yapılmamıştır. Sadece TTK.m.74/3'de yedek akçenin, esas sermayenin bir parçası olduğu belirtilmiştir. Yedek akçe kavramının sözlük anlamı; şirketin ileride gerçekleşmesi olası zararlarına karşılık olmak üzere veya başka amaçlarla, safi kârdan kanunî veya ihtiyari olarak ayrılan ek sermayeye verilen isimdir ¹⁶².

Öğretide yedek akçenin değişik tanımları yapılmıştır. Öğretide yapılan bir tanıma göre yedek akçe; esas sermayeyi aşan net malvarlığıdır ¹⁶³. Başka bir tanıma göre yedek akçe; şirketin çeşitli kaynaklardan elde ettiği safi kârdan, pay sahiplerine ve diğer ilgililere dağıtılmayarak kanun, esas sözleşme ve genel kurul kararı gereğince, şirket bünyesinde tutulan kaynakların tümüdür ¹⁶⁴. Diğer bir tanıma göre ise yedek akçe; gelecekte meydana gelebilecek zararları kapatmak, beklenen veya beklenilmeyen zarar, kayıp ve masrafları karşılamak, şirketin devamı, gelişimi ve istikrarlı kâr dağıtımını sağlamak için şirkette alıkonulan, açık ve gizli olarak ayrılan kıymetlerdir ¹⁶⁵.

Anonim şirket de her basiretli tacir gibi geleceği düşünmeli, ticari hayatın rizikolarına karşı hazırlıklı bulunmalı ve doğabilecek tehlikelere karşı yedek

¹⁶² **Türk Hukuk Lügatı**, Ankara 1998, B.4, s.153.

¹⁶³ **Tekil, F.** :Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul 1998, B.2, s.488; **Eriş, G.** : age. , (2), s.2639; **Poroy, R. - Tekinalp, Ü. - Çamoğlu, E.**: age. , (2), s.788; **Berzek, A.N.** : Anonim Ortaklıklarda İç Kaynaklardan Esas Sermaye Artırımı, İstanbul 1990, s.15; **Akbulak, S. - Akbulak, N.** : age. , s.306 ; **Ayhan, R.** : Soru ve Yanıtlarla Ticaret Hukuku, Ankara 2003, s.69; **Deryal, Y.** : Ticaret Hukuku, Trabzon 2005, B.8, s.354.

¹⁶⁴ **Moroğlu, E.** : Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, İstanbul 2003, B.2, s.209; **Pulaşlı, H.** : age. , (1), s.917; **Karayalçın, Y.** : age. , (Bilânço), s.61; **Çevik, O.N.** : Uygulamada Şirketler Hukuku, Ankara 2002, B.3, s.568; **Erimez, R.** : age. , s.283.

¹⁶⁵ **Arslanlı, H.** : age. , s.69; **Birsel, M.T.** : age. , s.41.

akçeler ayırarak tedbir almalıdır ¹⁶⁶. Şirket bu sayede ileride meydana gelebilecek tehlikeli durumlarda (fiyatların düşmesi, ithalat - ihracatın durması vs.), önceden ayrılan yedek akçeler ile faaliyetlerini sürdürebilir ¹⁶⁷.

Yedek akçenin genel olarak üç fonksiyonu vardır. Bunlardan birincisi şirketin mevcut durumunun başka bir deyişle sermayenin korunması, ikincisi sermayenin otofinansman yoluyla kuvvetlendirilmesi ve son olarak düzenli bir kâr dağıtımının ayarlanabilmesidir ¹⁶⁸.

Anonim şirketlerin faaliyetlerini istikrarlı ve devamlı bir şekilde sürdürebilmeleri her şeyden önce mali yapılarının güçlü olmasına bağlıdır. Yedek akçeler öncelikle bu yapının korunmasını ve güçlenmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla yedek akçeler, şirketin zarar ettiği dönemlerde, sermayeyi tamamlama ve şirketin devamlılığı; yeterli kârın elde edilemediği dönemlerde ise, çözülme ve kâra eklenme yoluyla istikrarlı olarak kâr dağıtılmasına imkân verir ¹⁶⁹.

2. YEDEK AKÇENİN BENZER KAVRAMLARLA

KARŞILAŞTIRILMASI

A. YEDEK AKÇENİN KARŞILIKLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

¹⁶⁶ Bilgin, Y. : age. , s.146.

¹⁶⁷ Ansay, T. : age. , s.291; Berzek, A.N. : age. , s.15; Arslanlı, H. : Gizli Yedek Akçeler, İkt. Mal. Der. 1960, C.7, S.9, s.442.

¹⁶⁸ Bilgin, Y. : age. , s.148.

¹⁶⁹ Bozgeyik, H. : agt. , s.29.

Anonim şirketin henüz yerine getirilmemiş taahhütleri veya uyumsuzluklar sebebiyle kesin miktarı bilinmeyen borçlar ve şüpheli alacakların tahsil edilmemesi olası olan bölümü için ayrılan miktarların tümü karşılıkları oluşturur¹⁷⁰.

Karşılık ayrılabilmesi için, şirketin kâr elde etmiş olması gerekmez¹⁷¹. Karşılıklar hesap dönemi sonuçlarına bakılmaksızın, safi kârın tespitinden önce tayin edilirler¹⁷² ve şirketin dönem kârının hesaplanmasında bir gider kalemi olarak ele alınırlar¹⁷³.

Karşılıklar çeşitli nedenlerle ayrılabilir. Bunlardan biri, varlıkların değerindeki azalmalara karşı ayrılanlardır. Örnek vermek gerekirse, şüpheli alacaklar karşılığı, stok değer düşüşleri karşılığı ve menkul kıymetler değer azalış karşılığı bu niteliktedir. Şirket için bir yükümlülük doğurabilecek olaylar için, ayrılacak karşılıklara örnek olarak kıdem tazminatları, sigorta şirketlerinde ayrılan tazminat karşılıkları verilebilir¹⁷⁴. Kıdem tazminatları için karşılık ayrılması bilançonun doğruluk ve açıklık ilkesi gereğidir. Çünkü kıdem tazminatı ile ilgili yük, işletme için bir borç niteliğini almıştır ve bu yükün miktarı ile ödeme zamanını kesin olarak belirlemek mümkün değildir. TTK.m.465/2'de olası zararlar için karşılık ayırma zorunluluğu vardır. Kıdem tazminatında, zararın gerçekleşip kıdem tazminatının ödeneceği rizikoların gerçekleşeceği hâllerde kesindir; kesin olmayan ödeme zamanı ve ödenecek tazminatın tutarındır. Dolayısıyla kıdem tazminatı için de karşılık ayırma mecburiyeti vardır¹⁷⁵.

¹⁷⁰ Çevik, O.N. : age. , (2002), s.570; Kiper, O. : age. , s.339.

¹⁷¹ Karayalçın, Y. : age. , (Muhasebe), s.106.

¹⁷² Hiçşaşmaz, M. : Anonim Şirketlerde İhtiyat Tefriki ile Alakalı Meseleler, Ankara 1964, 3.BTTH, s.158.

¹⁷³ Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü, s.196.

¹⁷⁴ Çevik, O.N. : age. , (2002), s.570.

¹⁷⁵ Karayalçın, Y. : age. , (Muhasebe), s.107.

TTK.m.465/1’de, kefaletten ve garanti taahhütlerinden doğan yükümlülükler ve üçüncü kişi lehine yapılan rehinler, bilânçoda ve eklerinde ayrı ayrı gösterilirler kuralı koyulduktan sonra, ikinci fıkrada bunlardan veya ileride yerine getirilecek teslim ve tesellüm sorumluluklarından veya bunlara benzer taahhütlerden doğması olası zararlara karşılık olmak üzere bilânçoya yedek akçe koyulur hükmü öngörülmüştür.

İleride meydana gelebilecek rizikolar gerçekleşmediği veya gerçekleşmesi imkânsız hâle geldiği durumlarda karşılıklar serbest kalır. Bu durumda karşılıkların hukukî niteliği konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Tekinalp’e göre; TTK.m.465 hükmünün lafzen değerlendirilmesi hâlinde, karşılıkların da yedek akçe oldukları sonucuna varılabilir. Ancak hükmün ifadesi, karşılıkların temel ve kökenleri itibariyle yedek akçe olsalar bile, gerek amaç, gerek kullanma yöntemleri açısından farklı olduklarını ortaya koymaktadır. Bu fark karşılığın ayrılmasına neden olan olayın gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması ile serbest kalan karşılıklar asıllarına, başka bir deyişle yedek akçeye dönüşürler¹⁷⁶. Arslanlı ise, karşılıkların serbest kalması hâlinde, kendiliğinden serbest yedek akçeye dönüşeceğini savunmaktadır. Ayrıca bu yedek akçenin çözülmesi durumunda, kâr hâline dönüşeceğini ve kanunî yedek akçe hesabına katılacağı görüşündedir¹⁷⁷. Ancak TTK.m.466 hükmü karşısında kanunî yedek akçe görüşünü hiçbir şekilde kabul etmeye imkân yoktur. Çünkü TTK.m.466’da kanunî yedek akçenin kaynakları açıkça belirtilmiştir¹⁷⁸.

Karşılıklar iki gruba ayrılabilir. Bunlar yıllık kârdan ayrılanlar ve yıl içinde kârı azaltıcı gider şeklinde tesis edilenlerdir. TTK.m.465/2 hükmünde belirtilenler daha çok kârdan ayrılanları ifade etmektedir. Çünkü bunlar için yedek

¹⁷⁶ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.250.

¹⁷⁷ Arslanlı, H. : age. , s.85; Arslanlı, H. : Açık Yedek Akçeler, İkt. Mal. Der. , 1961, s.565.

¹⁷⁸ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (1), s.752; Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.258 dn.27.

akçe deyimi kullanılmıştır. Ancak madde geniş bir yorumla birinci grup karşılığı da kapsayabilir ¹⁷⁹.

Karşılıklar genel bir amaç hükmü taşıyamaz. Kanunda sınırlı olmasa bile dar bir amaç öngörülmüştür. Karşılıklar her türlü zarar tehlikesinin değil yalnız ileride gerçekleşecek teslim ve teslim sorumluluklarından ve bunlara benzer taahhütlerden doğan zararlar için ayrılabilirler. Geçerli bir karşılık ayırabilmek için amacın zarar ile olan ilişkisini gözden uzak tutmamak gerekir. Olası masraflar için karşılık ayrılmaz ¹⁸⁰.

Karşılıklar, yedek akçeler gibi genel anlamda bir tedbirliliği değil, gerçekleşme olasılığı dikkatten kaçmayacak derecede özel bir riski veya riskleri karşılamayı amaçlar ¹⁸¹. Karşılıklar masraf niteliğine sahiptir. Karşılıkların masraf karakteri ise yedek akçeler ile arasındaki en büyük farkı oluşturur ¹⁸².

Bizim düşüncemize göre; karşılıklar amaç ve kullanım yerleri açısından yedek akçelerden ayrılırlar. Karşılıklar TTK.'da belirtildiği gibi çeşitli amaçlar için öngörülebilir ve bu yönde kullanılmak üzere ayrılırlar. Buna karşılık yedek akçeler kanunî ve iradi olarak genel ve geniş amaçlar için ayrılabilir.

B.YEDEK AKÇELERİN AMORTİSMANLA KARŞILAŞTIRILMASI

Amortisman, duran varlıklarla ilgili bir düzenleme olup, bir varlığın maliyet değerinin o varlığın öngörülen kullanma süresine bölünmesi ve böylece

¹⁷⁹ Akbulak, S. – Akbulak, N. : age. , s.307; Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.789.

¹⁸⁰ Akbulak, S. – Akbulak, N. : age. , s.307.

¹⁸¹ Tekil, F. : age. , (1), s.649.

¹⁸² Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.255.

varlığın masraf olarak değerinin kullanma yıllarına gider olarak dağıtılmasıdır ¹⁸³. Başka bir tanımla amortisman, aktif malvarlığının yıpranma, aşınma, eskime, çeşitli olağanüstü sebeplerle ortadan kalkma veya kullanılamaz hâle gelmesiyle kaybettiği değerinin, o bilânço yılına düşen miktarıdır ¹⁸⁴. Diğer bir tanıma göre ise, aktifte yer alan değer, satın alma değeri ile tam kullanmadan sonraki değeri arasında ortaya çıkan farkın, kullanma süresi içinde sıfıra indirilmesidir ¹⁸⁵.

TTK.m.460/1 hükmüne göre; gayrimenkuller, binalar, enerji santralleri, makineler, nakil araçları, alet ve edevat, mobilya gibi devamlı olarak işletmede kullanılan tesisler olayın durumuna göre münasip tenzilat yapıldıktan en fazla maliyet değeri üzerinden bilânçoya geçirilir. Burada kullanılan “ münasip tenzilat ” deyimini amortismanları ifade etmek için kullanılmıştır ¹⁸⁶.

Amortismanları bir örnekle açıklarsak, buna göre; bir şişeleme tesisinin değeri 500.000 YTL. ise ve bu tesis 2000 yılında işletilmeye başlanmışsa, bu masrafı sadece 2000 yılına yüklemek doğru olmaz. Bu tesis kaç yıl kullanılacaksa masraf o yıllara bölünmeli ve her yıla isabet eden gider o yıla yazılmalıdır. Örnekteki bu tesisin kullanma süresi beş yıl ise 2000 yılından başlayarak her yıl 100.000 YTL. gider yazılır. Bu giderlere amortisman payı denir. Beş yıl sonunda tesis amorti edilmiş olur. Kullanma süreleri devlet tarafından belirlenir ¹⁸⁷.

Amortismanlar, dolaylı ve doğrudan olmak üzere ikiye ayrılabilir. Her yıla düşen amortisman payı aktiflerden indiriliyor ve bu yolla elde edilen değer bilânçoya yazılıyorsa doğrudan doğruya amortisman söz konusudur. TTK.m.460/1’de belirtilen doğrudan amortismandır. Eğer aktifteki değerler maliyet değerlerini aynen koruyor fakat o yıla ait amortisman payı pasifte ayrı bir kalem

¹⁸³ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.790.

¹⁸⁴ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.416.

¹⁸⁵ Karayalçın, Y. : age. , (Muhasebe), s.103.

¹⁸⁶ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.416.

¹⁸⁷ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.790.

olarak yer alıyorsa dolaylı amortisman meydana gelir ¹⁸⁸. TTK.m.460/3'de; tenzilat, pasif tablosunda itfa ve yenileme akçeleri teşkili ile de yapılabilir denilmiştir. Burada söz konusu olan dolaylı amortismandır.

Amortismanlar, dolaylı amortisman olarak ayrılmışlarsa, her yıl eklenecek miktar ile bir kalem hâlinde pasifte görünürler ancak bu miktar esas sermayeyi aşan malvarlığı olmadığı için yedek akçe olarak nitelendirilemezler ¹⁸⁹.

Amortismanlardan duran varlıkların yenilenmesi sırasında yararlanılacaktır; bu da göstermektedir ki duran varlığın yenilenmesinde işletmenin devamlılığı ilkesine göre amortismanlar kesinlikle kullanılacak, başka bir deyişle bunlar sürekli olarak pasif unsurlar arasında olacaktır. Bu nitelik öz sermaye unsuru olmamasının bir nedenidir. Amortismanların bu niteliğine karşın yedek akçelerin karşılamaya çalıştıkları risk ortaya çıkmayabilir. Bu durumda ise bunların kullanılmaları söz konusu olmayacaktır; dolayısıyla bilanço sermaye yanında süreklilik gösterecektir ¹⁹⁰.

Amortismanlar bir masraf unsurudur ve kâr elde edilmiş olsun olmasın amortisman ayırımı yapılabildiği için amortismanlar kâr kökenli bir kaynak olan yedek akçelerden farklıdır ¹⁹¹.

C. YEDEK AKÇELERİN GEÇEN YILDAN AKTARILAN KÂRLA KARŞILAŞTIRILMASI

¹⁸⁸ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.420.

¹⁸⁹ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.790.

¹⁹⁰ Güvemli, O. : Amortisman Ayrılmasını Gerekliliği Nedenleri ve Amortismanların Karşılıkları ve Yedek Akçelerle İlgisi 2, Vergi Dünyası, 1987, S.75, s.4.

¹⁹¹ Güvemli, O. : agm. , s.3.

Geçen yıldan aktarılan kâr, önceki yıllar safi kârından pay sahiplerine, dağıtılabılır kısmının genel kurul kararı ile dağıtılmayıp, ertesine yıla aktarılmasına karar verilen ve son hesap dönemi bilânçosunda ayrı bir kalem olarak yer alan safi kâr bakiyesidir ¹⁹².

Geçen yıldan aktarılan kârın niteliği tartışmalıdır. Tekinalp'e göre; bu tartışma uygulama açısından önemini, TTK.m.466 uyarınca ayrılacak kanunî yedek akçenin hesabında aktarılan kârın, ayrılan safi kâra katılıp katılmaması noktasında gösterir. Geçen yıldan aktarılan kâr, yedek akçe niteliğindedir ¹⁹³. Burada ne genel kurulun iradesi ne de yedek akçelere göre, artık kârın yönetim kuruluna kullanma bakımından daha çok yetki vermesi sonucu değıştirmez ¹⁹⁴. Tekil'e göre; aktarılan kâr yedek akçe değildir fakat yedek akçe rejimine bağlanabilir. Çünkü henüz dağıtılmamış, aktarılmıştır ¹⁹⁵. Yedek akçeler ile aktarılan kâr arasında çeşitli farklar vardır. Bunlardan birincisi, yedek akçelerin ekonomik açıdan şirketi güçlendirmeyi amaçlaması ve bu nedenlerin devamlılık arz etmesi, aktarılan kârın ise sadece bir yıl sonra üzerinde tekrar karara varılacak karakter taşımasıdır. Diğer fark, yedek akçelerin kullanma yerlerinin sıkı kayıtlara bağlı olması, aktarılan kârın kullanma yerlerinin ise, genel kurulun serbest yetkisi içinde yer almasıdır. Başka bir fark ise, yedek akçenin ek sermaye niteliğinde olması, aktarılan kârın ise "henüz bir kenarda bırakılan kâr" niteliğinde olmasıdır ¹⁹⁶. Bu nedenlerle aktarılan kârın, yedek akçe olarak değil fakat yedek akçe benzeri olarak tanımlanması daha doğru olacaktır ¹⁹⁷.

D. YEDEK AKÇENİN YENİDEN DEĞERLEME FONU İLE KARŞILAŞTIRILMASI

¹⁹² Moroğlu, E. : age. , (2003), s.226.

¹⁹³ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.790.

¹⁹⁴ Tekinalp, Ü. : age. , (Safi Kâr), s.259.

¹⁹⁵ Tekil, F. : age. , (1), s.651.

¹⁹⁶ Tekil, F. : age. , (2), s.490.

¹⁹⁷ Tekil, F. : age. , (1), s.651 – 652.

Anonim şirketin bilânçosunda yer alan malvarlığının enflasyon gibi sebeplerle değeri artabilir. Bu nedenlerle gerçek değeri yükselen bilânço kalemlerinin, gerçek değerlerinin belirlenmesi için yeni bir bilânço hazırlanır. Bu şekilde oluşacak değerler, bilânçonun pasifinde gösterilir ve şirketin belli bir tarihteki gerçek malvarlığı belirlenmiş olur. Yeniden değerlemenin yapılması hâlinde, bundan önceki son bilânçoda yer alan esas sermaye ile yeniden değerlendirme sonucunda yapılan ilk bilânçoda ortaya çıkan esas sermaye arasındaki fark yeniden değerlendirme fonudur¹⁹⁸.

Öğretide yeniden değerlendirme fonunun yedek akçe niteliği taşıdığı genel olarak kabul edilmektedir. Karayalçın'a göre; yeniden değerlendirme fonu, meydana gelen artışın bilânçoya yansıtılması ile oluşan, bir tür açık yedek akçe niteliği taşımaktadır¹⁹⁹. Berzek'e göre; yeniden değerlendirme fonu, şirket malvarlığındaki gizli değerlerin, bilânçonun pasifinde bir rakam olarak açıklandığı, bir gizli yedek akçe niteliğindedir²⁰⁰.

E. YEDEK AKÇELERİN YARDIM AKÇELERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Şirkette çalışanlar için emeklilik, ilaç ve tedavi yardımları, dinlenme yeri sağlanması, sınırlı oranda avans vermek, öğrenim bursu sağlanması gibi ihtiyaçları karşılamak amacıyla yardım sandıkları ya da başka yardım örgütleri kurulması ve yürütülmesi TTK. sistemine göre olanaklıdır²⁰¹. Ancak TTK.m.468 şirketin müstahdem ve işçilerle ilgisi bulunmayan yardım kurumu, amacı yoksul öğrencileri okutmak olan bir vakıf veya sağlık alanında çalışan bir dernek için akçe ayrılmasına

¹⁹⁸ **Karayalçın, Y.** : Yeniden Değerleme Fonu – Esas Sermaye Artırımı, 6.Tic.Huk.Yar.Kar.Semp. , Ankara 1989, s.147.

¹⁹⁹ **Karayalçın, Y.** : age. , (Muhasebe), s.196.

²⁰⁰ **Berzek, A.N.** : age. , s.46. aynı görüş için bkz. , **Domaniç, H.** : age. , s.1015.

²⁰¹ **Kiper, O.** : age. , s.343.

imkân vermemektedir ²⁰². Ayrıca bu yardım akçelerinin, yıllık kârdan ayrılması gerekir ²⁰³.

TTK.m.468/1 hükmüne göre; şirket esas sözleşmesi ile şirketin müstahdem ve işçileri (TTK. tasarısı m.522/1’de şirket yöneticileri de eklenmiştir.) için yardım sandıkları veya diğer örgütlerin kurulmasını veya kurulmuş olanların yaşatılmasını (TTK. tasarısı m.522/1’de bu amacı taşıyan kamu tüzel kişilerine verilmek üzere de ayrılabilceği belirtilmiştir.) sağlamak amacı ile yedek akçe ayrılabilir. Şirket malvarlığında ve tasarrufunda kaldıkça bu “ akçe ” bile yedek akçe niteliği taşır ²⁰⁴. Ancak TTK.m.468/2’da, yardım amacı ile tahsis edilen para ve diğer mallar, şirket mallarından ayrılarak bunlarla, MK. hükümleri uyarınca bir tesis (TTK. tasarısı 522/2’de vakıf veya kooperatif kurulur denilmektedir.) meydana getirilir denilmektedir. Bu takdirde, müstahdem ve işçilere yardım amacı ile ayrılmış para ve mallar devredilmiş veya aynı malvarlığı üzerinde müstahdem ve işçilere talep hakkı tanınmışsa, belirtilen bu değerler artık yedek akçe olarak nitelendirilemez ²⁰⁵.

Şirket malvarlığında buldukları sürece yedek akçe olarak değerlendirilen yardım akçeleri, toplumsal bir amaç izlenmiş olsa ve şirketin iradesi bu yolda şekillenmiş olsa bile ayrılan miktarlar üzerinde işçi ve müstahdemlerin hiçbir hakları yoktur. Bu değerler üzerindeki tasarruf yetkisi genel kurula aittir ²⁰⁶. Eriş’e göre ise; bu yardım akçelerinin genel kurul kararı ile ayrılmasından sonra bağımsız bir nitelik kazandığını, artık bu yedek akçe üzerinde şirket genel kurulunun bir tasarruf yetkisinin olmadığını, başka bir deyişle şirket genel kurulunun sonradan

²⁰² **Tekinalp, Ü.** : Anonim Ortaklıklarda Kâr Dağıtım Konusuna İlişkin Bazı Sorunlar 5, İkt. Mal. Der. 1978, C.25, S.8, s.353.

²⁰³ **Tekinalp, Ü.** : İşçi ve Müstahdemler Yararına Yardım Akçeleri ve Yardım Vakıfları, Ankara 1967, s.436.

²⁰⁴ **Tekil, F.** : age. , (2), s.489; **Tekinalp, Ü.** : agm. , s.431.

²⁰⁵ **Tekil, F.** : age. , (2), s.489 – 490.

²⁰⁶ **Tekinalp, Ü.** : agm. , (İşçi), s.432.

alacağı bir kararla bu yedek akçelerin kullanım biçimlerini değiştiremeyeceğini belirtmiştir²⁰⁷.

Yardımlı akçeleri, anonim şirketin malvarlığından ayrılıp, bağımsız bir yardımlı örgütü hâline gelinceye kadar, anonim şirketin malvarlığı içinde yer alsalar ve ayrı bir kalem olarak gösterilseler bile şirketin isteği ile ayrılmış yedek akçelerdir. Genel kurul, kanunî nitelik dışında kalan yedek akçeler üzerinde hangi haklara sahipse, bu yardımlı akçeleri üzerinde de aynı haklara sahiptir. Bu nedenle, yardımlı akçelerinin amacını değiştirebilir ve başka bir amaç için harcayabilir²⁰⁸.

TTK.m.469/3'da, esas sözleşmede hüküm bulunmasa bile, genel kurulun yıllık kârdan " aidat " ayırabileceği hüküm altına alınmıştır. Maddede geçen aidat kelimesinin de bir yedek akçe olduğu ve genel kurul kararı ile ayrılan olağanüstü yedek akçe niteliği taşıdığı açıktır. Aidat dışarıya ödenirse bağıştırlı. Ayrılan bu yedek akçeler bir amaç hükmü taşımaktadır. Bu amaç ise, işçiler yararına yardımlı örgütleri kurulması ve yaşatılmasıdır²⁰⁹. TTK.m.468/4'e göre; şirketten alınandan başka müstahdem ve işçilerden (TTK. tasarısı m.522/3'de çalışanlar eklenmiştir.) aidat alınmışsa hizmet ilişkisinin sonunda tesis şartlarına göre bu akçeden faydalanmadıkları takdirde, müstahdem ve işçilere hiç değilse ödedikleri tutar ödeme tarihinden itibaren %5 faiziyle (tasarıda, kanunî faiziyle birlikte denilerek oran belirtilmemiştir) geri verileceği belirtilmiştir.

3. YEDEK AKÇELERİN SINIFLANDIRILMASI

A. AYRILMALARINA SEBEP OLAN KAYNAK BAKIMINDAN

²⁰⁷ Eriş, G. : age. , (2), s.2660.

²⁰⁸ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.802.

²⁰⁹ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.802; Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.262

a. Kanunî Yedek Akçeler

Kanunî yedek akçeler, ayrılmalarına konu olan safi kârın varlığı hâlinde ayrılmaları gereken, başka bir deyişle şirketin kârından yedek akçeye konu olan miktarların varlığı ile başka hiçbir işleme gerek olmadan ayrılan veya ayrılmış sayılan akçelerdir. Bu durum TTK.m.469 ve m.472’de açıkça belirtilmiştir.

Kanunî yedek akçelerin ayrılmasını öngören kaynak kanundur ve ayrılmaları emredici olarak düzenlendiği için, ayrılmaları zorunludur. Kanunî yedek akçelerin harcanmaları özel kurallara bağlanmış ve harcama yapılacak yerler gösterilmiştir. Bu durumun aksine hareket kanuna aykırılık oluşturur ve yönetim kurulunun sorumluluğunu (TTK.m.336) doğurup, onayan genel kurul kararının iptaline hatta yokluğuna sebep olabilir (TTK.m.381). Pay sahiplerine kâr dağıtımı (TTK.m.469/1) yapabilmenin ve yönetim kurulu üyelerinin kârdan pay alabilmelerinin ön şartı (TTK.m.472) kanunî yedek akçe ayrılmasıdır²¹⁰.

b. Esas Sözleşme ile Ayrılan Yedek Akçeler

Kanunî yedek akçelerin temelini kanun oluşturmasına rağmen esas sözleşmede kanunî yedek akçe ayrılmasına imkân verir. Tekinalp’e göre; sistematik içinde esas sözleşme ile kanunî oran ve sınırların artırılmasının, esas sözleşme ile ayrılan yedek akçeler olarak tanımlanması mümkün olsa da aslında bunlar kanunî yedek akçe niteliğinde olup, harcama ile ilgili TTK.m. 466/3 hükmüne tâbîdir²¹¹.

²¹⁰ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.791.

²¹¹ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.278.

Ancak bu hâlde yedek akçe ayırma mecburiyeti, esas sözleşme ile belirlenen sınır doluncaya kadar, esas sözleşme ile belirlenen oranlarda devam eder ve esas sermayenin yarısını geçmedikçe TTK.m.466/3'de belirtilen amaçlar dışında kullanılamaz²¹².

Esas sözleşmeye dayanılarak ayrılan yedek akçeler, otofinansman için ve yapıyı kuvvetlendirmek amacıyla anonim şirketin oluşturduğu yedek akçelerdir. Anonim şirket bu yedek akçeleri ayırıp ayırmama konusunda tamamen serbesttir. Onun için bu yedek akçeler “ihtiyari yedek akçe” olarak anılırlar. İhtiyari yedek akçeleri genel olarak düzenleyen TTK.m.467'de herhangi bir amaca yer verilmemiş, tahsis ve kullanılacak yerlerin belirlenmesinde, anonim şirket serbest bırakılmıştır. TTK.m.469/2'de ise; şirketin devamlı gelişmesi ve istikrarlı kâr dağıtılmasını sağlamak (TTK. tasarısı m.523/2a'da aktiflerin yeniden tedariki için gerekliyse yedek akçe ayrılabilceği belirtilmiştir) bakımından uygun ve yararlı olduğu takdirde, genel kurul kararı ile yedek akçe ayrılabilceği açık olarak belirtilerek, geniş de olsa sınırlar saptanmıştır. Esas sözleşme ile kullanma yeri kesin amaç hükmüne de bağlanabilir veya hiçbir amaç öngörülmebilir²¹³.

c. Genel Kurul Kararı ile Ayrılan Yedek Akçeler

Genel kurul kararı ile ayrılan yedek akçeler, kanun ve esas sözleşmede her hangi bir hüküm bulunmamasına rağmen kanunî yedek akçeler ve kâr payları ayrıldıktan sonra genel kurul kararı ile geriye kalan kârın şirket bünyesinde bırakılan kısmıdır.

²¹² Göktuna, H.D.E. : agt. , s.7.

²¹³ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.792.

İhtiyari yedek akçe üst kenar başlığı altında TTK.m. 467 ve m.468 düzenlenmiştir. Ancak genel kurul kararı ile ayrılan yedek akçelerde, şirketin isteğiyle ayrılmasına rağmen ihtiyari yedek akçe değilmiş gibi “kâr payı ile yedek akçeler arasındaki münasebet” başlığı altında TTK.m.469’da düzenlenmiştir. Bu durumun sebebi, TTK.m.467’nin karşılığı olan İsv.BK.m.672’nin kenar başlığının, esas sözleşme ile ayrılan yedek akçeler olmasına rağmen hatalı tercüme nedeniyle ihtiyari yedek akçeler olarak çevrilmiş olmasıdır²¹⁴.

Genel kurul kararı ile yedek akçe ayrılabilmek için, bunun şirketin devamlı gelişimi veya mümkün olduğunca istikrarlı kâr dağıtımını sağlaması bakımından uygun ve faydalı olması gerekir. Genel kurul, kâr payının tespiti sırasında kanun ve esas sözleşmede belirtilenlerden başka yedek akçeler ayrılmasına ve yedek akçelerin kanun ve esas sözleşme ile belirli sınırının artırılmasına karar verebilir (TTK.m.469/2).

Genel kurul, kanun veya esas sözleşmenin emrettiği yedek akçelerin sınırlarını artırarak tahsis yapmışsa, bunlar kanunî yedek akçelerin hüküm ve şartlarına tâbî olurlar.

Kanuna ve esas sözleşmeye dayanılarak ayrılan yedek akçelerle ilgili hükümler, şirketin kuruluşu sırasında ortakların bildiği ve kabul ettiği hükümlerdir. Bu nedenle ortakların bu tür yedek akçelerin, kendilerine düşecek kâr paylarını azaltacağı nedeniyle şikayete hakları yoktur. Ancak yapılan düzenlemelerde, belirlenen oranlara uyulmadığı gerekçesiyle iptal davası açılabilir; ancak düzenlemenin iyi niyet kurallarına aykırılığı nedeniyle iptali istenemez. Buna karşılık sadece genel kurulun takdir hakkına dayalı olarak, olağanüstü yedek akçe ayrılmasına ilişkin kararların iyiniyet kurallarına aykırılık sebebiyle iptali

²¹⁴ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.335 – 336.

mümkündür ²¹⁵ . Yargıtay'da 29.11.1969 tarihli kararında, bir anonim şirketin bir siyasi partiye bağışta bulunmasını pay sahiplerinin kârdan pay alma haklarıyla bağdaşmadığı için iyiniyet kurallarına aykırı saymıştır ²¹⁶ .

B. SERBEST ve BAĞLI OLMALARI BAKIMINDAN

a. Genel Amaca Bağlı Yedek Akçeler

Herhangi bir amaç hükmüne sahip olmayan yedek akçeler, ihtiyaç olduğu her duruma ve şarta göre harcama kolaylığı veren yedek akçelerdir. Bu yedek akçeler esas sözleşme ile ya da genel kurul kararı ile ayrılabilir. Bunların çözülebilmesi ve harcanabilmesi için tek sınır ortaklık menfaatidir. Genel amaç hükmüne bağlı yedek akçelerin başında kanunî yedek akçeler gelir. Esas sözleşme ile de, bu yedek akçelere belli bir amaç getirilebilir ²¹⁷ .

b. Belirli Bir Amaca Bağlı Yedekler

Belirli bir amaç hükmü içeren yedek akçeler ancak gösterildikleri amaçlar için kullanılabilir. Bu durumun aksine hareket edilmesi, genel kurul kararını iptal edilebilir bir karar hâline getirebilir ²¹⁸ .

²¹⁵ **İmregün, O.** : Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açma Hakkı, BATİDER. , Ankara 1961, C.1, S.2, s.157.

²¹⁶ HGK. , 29.11.1969, E.1966/T-1396, K.847; **Eriş, G.** : age. , (2), s.2664 – 2665.

²¹⁷ **Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E.** : age. , (2), s.792; **Akbulak, S. – Akbulak, Y.** : age. , s.309.

²¹⁸ **Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E.** : age. , (2), s.792 – 793; **Akbulak, S. – Akbulak, Y.** : age. , s.309.

C. BİLÂNÇODA YER ALIŞ ŞEKİLLERİ BAKIMINDAN

a. Açık Yedek Akçeler

Açık yedek akçeler, genel kurul tarafından bilinen ve bilânçoya dayanılarak ayrılan yedek akçelerdir ²¹⁹. Bu yedek akçeler bilânçoda açık olarak görünürler. Açık yedek akçeler devamlı olarak esas sözleşmesel veya olağanüstü yedek akçe kalemi altında bilânçoda gösterilir. Bu durumda süreklilik ve devamlılık ilkesinin tam anlamı ile uygulanmasının bir sonucudur ²²⁰.

Açık yedek akçelerin çözümü ayrılmalarında olduğu gibi bir organ kararı ile olmaktadır. Açık yedek akçeler açık hesaplara dayanılarak ayrılan, sürekli ve kontrol edilebilmeleri kolay yedek akçelerdir ²²¹.

b. Gizli Yedek Akçeler

TTK.m.458/1'e göre; gizli yedek akçeler, şirket işlerinin devamlı gelişimini veya mümkün olduğunca istikrarlı kâr payları dağıtılmasını sağlamak açısından uygun ve faydalı olduğu takdirde, bilânço günündeki kıymetlerin daha aşağı bir değerle bilânçoya konulması şeklinde veya başka nedenle ayrılan yedek akçelerdir.

²¹⁹ Karayalçın, Y. : age. , (Muhasebe), s.113.

²²⁰ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.793.

Öğretide yapılan gizli yedek akçe tanımlarından bazıları şu şekildedir; anonim şirket bilânçosunda görülmeyen ve bu nedenle genel kurul tarafından denetlenemeyen ve bunun sonucu olarak pay sahiplerinin bilgisi dışında yer alan yedek akçelerdir ²²². Başka bir tanıma göre gizli yedek akçe; bilânçoda gösterilen değerler ile objektif doğru bir bilânçoya göre gösterilmesi gereken değerler arasındaki farktır ²²³.

TTK.m.458/1’de gizli yedek akçenin ayrılması konusunda bir sınırlandırma getirilmemiş “ başka bir suretle ” ifadesi ile gizli yedek akçe ayrılabilceği öngörülmüştür. Aktiflerin bilânço değerinden daha aşağı bir değerle bilânçoya konulması (TTK.m.458/1), amortisman paylarının kısmen yüksek belirlenmesi, karşılık ayrılması vs. şeklinde gizli yedek akçe oluşturulabilir. Ancak aktiflerin gizlenmesi veya asılsız kayıtlarla gizli yedek akçe ayırımı yapılamaz. Gizli yedek akçe ayırımı kanunun dolaylı olarak belirlediği sınırlar içinde mümkündür ²²⁴.

Gizli yedek akçe ayrılması imkânı, kriz dönemlerinde ve zor zamanlarda yaşanan ekonomik güçlüklerin şirketin itibarını sarsmadan aşılmasını ²²⁵, rizikoların azaltılmasını, kâr ve finans politikası ile güdülen amaçların gerçekleşmesini vd. sağlamak için tanınmıştır. TTK.m.458/1’de gerçekleştirilen düzenleme TTK.m. 469/2’nin bir benzeridir. Çünkü iki maddede de yedek akçe ayırımı ancak şirketin devamlı gelişimi veya mümkün olduğunca istikrarlı kâr dağıtımının sağlanması bakımından uygun ve faydalı olduğu takdirde ayrılabilir. Aralarındaki fark TTK.m.458/1’de gerçekleştirilecek ayırımın gizli olmasıdır. Bu gizlilik bilânçonun açıklık ve doğruluk esaslarına (TTK.m.75) ters düşen bir durum yaratabilir. Bu

²²¹ Bilgin, Y. : age. , s.163 – 164.

²²² Karayalçın, Y. : age. , (Muhasebe), s.124; Eriş, G. : age. , (2), s.2631.

²²³ Bilgin, Y. : age. , s.163; Birsnel, M.T. : age. , s.43; Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.377.

²²⁴ Arslanlı, H. : agm. , (Gizli), s.448.

²²⁵ Tekil, F. : age. , (1), s.678.

nedenle TTK.m.458 hükmünden mümkün olduğunca TTK.m.75 hükmü sınırları içinde yararlanılmalıdır²²⁶.

Kanun koyucu, gizli yedek akçe ayırımına imkân sağlamakla ortaya çıkacak sakıncaları ortadan kaldırmak, sistemin şirket, alacaklılar ve pay sahipleri zararına işlemesine engel olmak amacıyla TTK.m.458/2'yi öngörmüştür. TTK.m.458/2 hükmüne göre; yönetim kurulu, gizli yedek akçe ayrılması ve kullanma yerleri hakkında denetçilere bilgi vermekle yükümlüdür. Denetçiler, gizli yedek akçelerin kanun ve esas sözleşme hükümlerine aykırı olarak oluşturulması, kanunsuz bir işlemi örtmek için kullanılması, pay sahiplerinin kâr paylarının haksız olarak sınırlandırılması hâlinde durumu genel kurula bildirmek zorundadır²²⁷. Çünkü TTK.m.353/1 b.10'da yönetim kurulu üyelerinin kanun ve esas sözleşme hükümlerine uygun davranmalarını denetleme görevi denetçilere verilmiştir. Ancak denetçiler TTK.m.358 uyarınca, görevleri dolayısıyla elde ettikleri bilgileri pay sahiplerine ve üçüncü kişilere aktaramazlar. Kural olarak pay sahiplerinin ve üçüncü kişilerin gizli yedek akçelerin varlığından haberdar olmamaları gerekir. Bu nedenle pay sahiplerinin bilgi isteme hakkı da TTK.m.362 ve m.363 hükümleri ile sınırlandırılmıştır.

TTK.m.458 hükmü ile gizli yedek akçe ayrılabilmesi amaç bakımından şarta bağlanmış görünmekte ancak yönetim kuruluna çok geniş bir takdir hakkı tanınmaktadır²²⁸. Bu sebepten dolayı gizli yedek akçe ayrılmasında rakamsal bir üst sınırın getirilmesi uygun olacaktır²²⁹. Öğretide bazı yazarlar²³⁰ gizli yedek akçe ayrılmasının Ser. PK. m. 15 ile çeliştiğini ve en azından birinci kâr payı dağıtım açısından, dağıtılabılır kârın gizli yedek akçe olarak şirket bünyesinde tutulmaması gerektiğini belirtmişlerdir. TTK. tasarısında ise gizli yedek akçelere ilişkin bir hükme yer verilmemiştir.

²²⁶ Tekil, F. : age. , (1), s.678.

²²⁷ Arslanlı, H. : agm. , (Gizli), s.449.

²²⁸ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.379.

²²⁹ Aytaç, Z. : age. , (Sempozyum), s.85.

4. KANUNİ YEDEK AKÇELER

A. GENEL OLARAK

Kanunî yedek akçeler, safi kârın ya da varlığını yine kanunda bulan bir yedek akçe kaynağının varlığı hâlinde ayrılması gereken, şirketin yıllık kârından yedek akçeye konu olan miktarların varlığı ile başka bir işleme gerek kalmadan ayrılan veya ayrılmış sayılan yedek akçelerdir. Bu yedek akçelerin ayrılması kurucu nitelikte değil, açıklayıcı nitelikte anlam taşır²³¹.

Kanunî yedek akçeler kanunun emredici hükümleri gereğince ayrılması zorunlu bulunan ve kullanılmaları da ancak kanunda belirtilen bazı amaç ve şartlara bağlı olarak gerçekleşebilecek yedek akçeler oldukları için öğretide mecburi yedek akçeler olarak da tanımlanmışlardır²³².

Kanunî yedek akçelere ilişkin hükümler üçüncü kişilerin menfaatlerini ilgilendirdiği için amir hükümlerdir²³³. Başka bir deyişle kanunî yedek akçelerin ayrılmaları ve kullanma koşulları şirketin takdirine bırakılmayıp doğrudan doğruya emredici olarak düzenlenmiştir²³⁴. Bundan dolayı kanunî yedek akçelerin esas sözleşme veya genel kurul kararı ile ortadan kaldırmaları veya sınırlandırılmaları olanaksızdır²³⁵. Ancak kanunda belirtilen miktarları artıran esas sözleşme hükümleri geçerlidir²³⁶.

²³⁰ **Aytaç, Z.** : age. , (Sempozyum), s.84 – 85; **Domaniç, H.** : age. , s.1526.

²³¹ **Tekinalp, Ü.** : age. , (Bilânço), s.277.

²³² **Çevik, O.N.** : age. , (1988), s.1038; **Tekil, F.** : age. , (1976), s.653; **Karayalçın, Y.** : agm. , (Mecburi), s.407 vd.

²³³ **Arslanlı, H.** : agm. , (Açık Yedek), s.577.

²³⁴ **Bilgin, Y.** : age. , s.152.

²³⁵ **Lalík, Ö.** : Şirketler Muhasebesi, Ankara 1985, s.199.

²³⁶ **Tekinalp, Ü.** : age. , (Bilânço), s.278.

Kanunî yedek akçelerin kullanım sırası TTK.'da düzenlenmiştir. TTK.m.466'nın amacı belirli bir oranda kanunî yedek akçelerin, kâr dağıtımında kullanılmasının önlenmesidir. İhtiyari yedek akçeler kullanılmadıkça, kanunî yedek akçelere başvurulmaması gerekir. Şirket, bir zararın varlığı hâlinde bile ayrılan kanunî yedek akçeyi kullanmak zorunda değildir. Genel kurul zararı gelecek yıla nakledebilir. Ancak zararın kanunî yedek akçe ile karşılanması imkânı varken zararın gelecek yıla ertelenmesi pay sahiplerinin kâr payı haklarının dolaylı olarak ıskatı anlamına gelir ve bu yönde verilen karar objektif iyiniyet kurallarına aykırı sayılarak iptal ettirilebilir ²³⁷. Ancak kanunî yedek akçelerin çözülmesi ve kullanılması şartlarının bulunup bulunmadığı da genel kurul tarafından karara bağlanır.

TTK.m.466'da belirtilen tahsisler yapılmadan kâr payı dağıtılmışsa, pay sahipleri kötü niyetli sayılır ve aldıklarını TTK.m.474 gereğince geri vermeye zorunlu tutulabilirler ²³⁸. Ayrıca bilânço dışında kâr dağıtımı yapılmışsa ve bu ispat edilmişse bu kârında geri ödetilmesine karar verilebilir ²³⁹.

B. KANUNİ YEDEK AKÇELERE EKLENEN DEĞERLER

Kanunî yedek akçelerin ayrılması, şirkete bir zorunluluk olarak TTK. tarafından yüklenmiştir. TTK.m.466/1'de; her yıl safi kârın yirmide birinin, esas sermayenin beşte birini buluncaya kadar umumi yedek akçe olarak ayrılması zorunludur denilerek kanunî yedek akçenin ayrılma zorunluluğunun ne zaman ortadan kalkacağı hüküm altına alınmıştır. Kanunî yedek akçe, TTK.m.466/1'de belirtilen sınırı bulmuşsa bile TTK.m.466/2'de belirtilen değerlerin eklenmesi

²³⁷ Arslanlı, H. : agm. , (Açık Yedek), s.584 – 585.

²³⁸ Arslanlı, H. : agm. , (Açık Yedek), s.577.

zorunludur ve bunların kâr payı olarak pay sahiplerine dağıtılması söz konusu değildir²⁴⁰.

Kanunî yedek akçelere eklenecek değerlerden birincisi, TTK.m.466/2 b.2’de yer almaktadır. Buna göre; hisse senetlerinin çıkarılmasında, çıkma masrafları indirildikten sonra, itibarî değerden fazla olarak elde edilen gelirin iffalara veya yardım ve hayır işleri için kullanılmayan kısmıdır. Burada bahsedilen ve kanunî yedek akçeye ekleneceği belirtilen hasılat uygulamada “agio” olarak tanımlanmaktadır²⁴¹. Agio (emisyon primi), payların (ya da tahvillerin) başa baş değerden fazla bir değerle çıkarılması hâlinde söz konusu olur ve özellikle sermaye artırımlarında esas sermaye ile şirket malvarlığı arasındaki olumlu farkı ya da good will’i (şirket kurulduktan sonra başarılı çalışmanın getirdiği iş değeri)²⁴² değerlendirmeye yarar²⁴³. Örneğin itibarî değeri 1 YTL. olan bir payın taahhüdü için 2.5 YTL. ödenmesi gerektiği esas sözleşmede veya genel kurulun sermayeyi artırma kararında öngörülebilir ve aradaki 1.5 YTL. farka agio denilir. Bu durum TTK.m.286/2’de belirtilmiştir. Agio’dan söz edebilmek için, payın anonim şirket tarafından çıkarılması sırasında öngörülmesi gerekir. Aksi takdirde bir pay sahibinin payını, itibarî değerinin üstünde bir bedelle satması başka bir deyişle ikinci el durumunda agio’dan söz edilemez²⁴⁴.

Agio niteliği itibariyle kârdır ancak pay sahiplerine dağıtılamaz²⁴⁵ ve şirket kazancı sayılamaz²⁴⁶. TTK.m.286/2 hükmüne göre agio’yu kullanma yetkisi genel kurula aittir. Ser.PK.m.12/5’e göre, kayıtlı sermaye sistemi kabul etmiş

²³⁹ 11. HD. , 21.10.1993, E.5245, K.6646; **Eriş, G.** : age. , (2), s.2628.

²⁴⁰ **Karayalçın, Y.** : age. , (Muhasebe), s.118; **Karayalçın, Y.** : age. , (Bilânço), s.69.

²⁴¹ **Eriş, G.** : age. , (2), s.2640; **Yıldız, Ş.** : Anonim Ortaklıkta İhraç Primleri (Agio), AÜEHFD. , Erzincan 2000, C.4, S.1-2, s.547.

²⁴² **Tekil, F.** : Şirketler Hukuku, İstanbul 1976, s.666.

²⁴³ **Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E.** : age. , (2), s.799; **Yıldız, Ş.** : agm. , s.547.

²⁴⁴ **Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E.** : age. , (2), s.454 – 455.

²⁴⁵ **Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E.** : age. , (2), s.799

²⁴⁶ **Pulaşlı, H.** : Şirketler Hukuku, Adana 2005, B.3, s.373.

anonim şirketlerde esas sözleşme ile yetkili kılınmışsa yönetim kurulu, itibarî değer üzerinde hisse senedi çıkarabilir.

TTK.m.466/2’de belirtilen ikinci değer, iptal edilen hisse senetlerinden elde edilen gelirlerdir. Buradaki paylar, sermaye taahhüdünü yerine getirmeyen pay sahibinin TTK.m.407 vd. hükümleri uyarınca elinden alınan paylarıdır. Burada belirtmek istenen kazanç, bedeli ödenmemiş hisse senetlerinin yeniden satılması sonucu önceki değerine oranla elde edilecek olan gelir farklarıdır.

Mütemerrit pay sahibinin yaptığı kısmı ödemediğinden yoksun bırakılarak yerine başka bir pay sahibi alınması durumunda pay sahibinin ıskatı söz konusu olur. İskat çok ağır ve sadece pay taahhüdünde, doğan borcun yerine getirilmemesi hâlinde uygulanabilecek bir yaptırımdır. Bu nedenle agio’nun ödenmemesi gibi durumlarda ıskat yaptırımını uygulanmaz ancak tazminat veya cezai şart istenebilir²⁴⁷.

TTK.m.466/2 b.2 hükmüne göre, ıskata konu olan payların bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, yönetim kurulunun yaptığı satış sonucu gelir noksanı kapattıktan sonra, artan kısmı yedek akçe hesabına yazılır. Bu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse; beş ortaklı ve 20.000 YTL. sermayeli bir anonim şirket kurulmuş ve itibarî değeri 1YTL. olan 20.000 adet hisse senedi ihraç edilmiştir ve ortakların payları eşittir. Ortaklardan (A) sermaye borcunun 2.750 YTL.’lik kısmını TTK.m.406 uyarınca yapılan ilana rağmen ödememiş ve yönetim kurulu TTK.m.408 uyarınca Ticaret Sicili Gazetesi’nde ortak (A)’yı bir ay içinde borcunu ödemeye davet etmiş, aksi takdirde haklarından mahrum edileceğini ihtar etmiştir. Mütemerrit durumdaki ortak (A) bu ihtarla rağmen ödemede bulunmamış ve yönetim kurulu ıskat kararı vermiştir. İskat edilen ortak (A)’nın hisse senetleri iptal edilmiş ve yeni ortak (F)’ye 3.900 YTL.’ye satılmıştır. TTK.m.407 uyarınca,

²⁴⁷ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.603.

ıskat edilen ortak (A) yapmış olduğu kısmi ödemeleri geri isteyemeyeceğinden, hisse senetleri için daha önceden yapmış olduğu 1.250 YTL. ve yeni ortak (F)'nin ödediği 3.900 YTL. bulunmaktadır. Bu hisse senetleri için yapılan toplam ödeme 5.150 YTL. olduğu için anonim şirketin elinde bulunan 1.150 YTL.'lik fazlalık TTK.m.286/2 b.2 hükmü gereğince kanunî yedek akçeye eklenecektir²⁴⁸.

TTK. tasarısı m.519/2/b'de; ıskat sebebiyle iptal edilen pay senetlerinin bedeli için ödenmiş olan tutardan, bunların yerine verilecek yeni senetlerin çıkarılma giderlerinin düşülmesinden sonra kalan kısmı genel kanunî yedek akçeye ekleneceği belirtilmiştir. Moroğlu'na göre ise, TTK. tasarısı m.519/2/b hükmünün ifadesi şu şekilde olmalıdır; pay sahipliğinden çıkarılma nedeniyle iptal edilen pay senetlerinin bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, yeni çıkarılan senetlerin çıkarılma giderlerinin düşülmesinden sonra kalan kısmı genel kanunî yedek akçeye eklenir²⁴⁹.

Kanunî yedek akçeye ekleneceği belirtilen üçüncü değer ise TTK.m.466/2 b.3'de belirtilmiştir. Buna göre; safi kârdan, birinci fıkrada yazılı yedek akçe ve pay sahipleri için %5 kâr payı dağıtıldıktan sonra dağıtılması kararlaştırılan kısmın onda biridir.

Kanunî yedek akçeye eklenecek bu değerlerden TTK.m. 466/2 b.1 ve b.2'de belirtilen gelirler, kanunî yedek akçenin kâr dışındaki kaynaklarını başka bir deyişle olağanüstü kaynaklarını oluşturur. Bu olağanüstü kaynakların kökenini sermayenin itibarî değerini aşan ödemeler oluşturur²⁵⁰. Kanunî yedek akçenin olağan kaynağı ise kârdır. TTK.m.466' b.3'de yer alan değer kaynağını da kâr oluşturur²⁵¹.

²⁴⁸ Göktuna, H.D.E. : agt. , s. 91.

²⁴⁹ Moroğlu, E. : Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Değerlendirme ve Öneriler, İstanbul 2005, s.157.

²⁵⁰ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.791.

²⁵¹ Eriş, G. : age. , (2), s.2640.

C. KANUNÎ YEDEK AKÇENİN AYIRIMI

a. Kanunî Yedek Akçenin Birinci Ayırımı

TTK.m. 466/1 hükmüne göre; her yıl safi kârın yirmide birinin (%5), ödenmiş sermayenin beşte birini (%20) buluncaya kadar umumi yedek akçe ayrılması zorunludur. Daha öncede belirttiğimiz gibi burada umumi yedek akçe ile ifade edilmek istenen birinci tertip kanunî yedek akçedir. TTK. tasarısı m.519'da umumi yedek akçe kavramı yerine genel kanunî yedek akçe kavramı kullanılmıştır.

Birinci ayırımın uygulandığı safi kâr, TTK.m.455/1 ve 457/1'de yer alan bilanço kârından farklıdır. Bilanço kârı, bilançonun pasif tablosunun bir kalemidir ve yıllık kâr, varsa geçen yıldan aktarılan kâr ve çözülen yedek akçelerden meydana gelir. TTK.m. 466/1'de yer alan safi kâr ise, bilanço kârından varsa geçmiş yıl zararı düşülerek bulunur, geçmiş yıl kârı dikkate alınmaz çünkü geçmiş yıl kârı daha önce safi kâr ayırımına konu olmuştur. Safi kârı bulmak için kurumlar vergisinin düşülüp düşülmeyeceği konusu tartışmalıdır²⁵². Son yıllarda safi kârın mali yükümlülükler düşülerek elde edileceği görüşü yaygınlık kazanmıştır²⁵³.

Safi kârdan iki defa ayırım yapılır. Bu ayırımların ikisi de zorunludur. Birinci ayırım için bilançoda kârın gerçekleşmesi yeterlidir. Bu durumda zorunluluk hemen doğar, başka bir şart aranmaz. Dağıtılıp dağıtılmaması veya dağıtıma tâbî tutulan oran, birinci kanunî yedek akçe ayırımı zorunluluğunu etkilemez. Yönetim kurulu tarafından yapılan kârı azaltıcı harcamalar (örneğin; olağan düzeyi aşan bağışlar) ise kâra eklenmelidir. Birinci ayırım için kanunda bir tavan saptanmıştır, bu da ödenmiş sermayenin beşte birine ulaşınca kadar ayırımı devam edileceğidir. Sınırın aşılmasından sonra ayırımı devam edilirse, fazla kısım ihtiyati yedek akçe

²⁵² Tartışma için bkz. **Bölüm 1, s.5**

²⁵³ **Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.785.**

niteliğinde olur. Eğer ayırma devam edilmesi esas sözleşmede öngörülmüşse ve bu durum genel kurul kararına dayanıyorsa olağanüstü yedek akçe niteliğindedir²⁵⁴.

Esas sözleşme ve genel kurul kararı ile TTK.m.466/1’de belirtilen sınıra ulaşılmış olsa bile birinci tertip yedek akçe ayırımına devam edilebilir. Ancak kanunî tavanı azaltan esas sözleşme hükümleri ve genel kurul kararları geçersizdir. Şirkette birinci ayırımın yapılmamasından dolayı yönetim kurulu sorumludur.

Harcamalar, esas sermayenin ödenmiş kısmının fazlaşması veya esas sermayenin artırılması gibi herhangi bir nedenle, kanunî yedek akçe kalemi kanunda belirtilen tavanın altına düşerse sorumluluk yeniden doğar²⁵⁵.

Pay sahipleri sermaye borçlarını ödemeye çağrıldıklarında, bu sermaye borçlarının kanunî yedek akçenin sınırının belirlenmesinde dikkate alınıp alınmayacağına ilişkin öğretilerde farklı görüşler vardır. Arslanlı’ya göre; şirket, pay sahiplerinden esas sermayenin henüz ödenmemiş kısmını talep ederse, kanunî yedek akçenin sınırı talep edilen sermaye oranında artar²⁵⁶. Tekinalp’e göre; kanun esas sermayeden bahsettiği için, pay sahiplerinin ödemeye çağrıldıkları (apel) ancak henüz ödenmemiş buldukları miktar, kanunî yedek akçenin sınırının tespitinde dikkate alınmaz. Pay sahiplerinin sermaye borçlarını ödedikleri andan itibaren, kanunî yedek akçe ayırma zorunluluğu yeni sınıra kadar devam eder²⁵⁷.

Bizim düşüncemize göre de; pay sahipleri tarafından taahhüt edilmiş ancak ödenmemiş sermaye borçları, kanunî yedek akçenin sınırının belirlenmesinde dikkate alınmamalıdır. Çünkü henüz sermayeye dahil edilmiş bir miktar söz konusu değildir.

²⁵⁴ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.794 – 795.

²⁵⁵ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.795.

²⁵⁶ Arslanlı, H. : age. ,s.90; Arslanlı, H. : agm. , (Açık), s.569.

²⁵⁷ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.303.

Anonim Őirket bazı durumların varlığı hâlinde birinci kanunî yedek akçe ayırımını yapmaz. Bunlardan birincisi, Őirketin o yıl içinde zarar etmesi, İkincisi Őirket kâr elde etmiŐ olmakla birlikte, geçmiŐ yıl zararları dūŐüldüđünde elde yeterli miktar kalmamıŐsa, üçüncü durum ise birinci ayırım için kanunda öngörölen sınırın dolması hâlidir. İlk iki durumda kârın dağıtılmamasının nedeni, kanunda ilk ayırımın “ her yıl safi kârdan ” ayrılacağı ifadesinin yer almasıdır ²⁵⁸.

b.Kanunî Yedek Akçenin İkinci Ayırımı

TTK.m.466/2 b.3’de kanunî yedek akçe için zorunlu ikinci bir ayırım öngörmüştür. TTK.m.466/2’de bu ayırım kanunî yedek akçeye eklenecek bir değer olarak belirtilmesine rağmen bu ayırım birinci tertip yedek akçenin kapsamı dışında ayrı bir kanunî yedek akçedir ²⁵⁹.

Birinci kanunî yedek akçenin ayırımı yapıldıktan ve pay sahiplerine % 5 kâr payı ayrıldıktan sonra pay sahipleri ve kâra iştirak eden diğer kimselere kâr payı dağıtılmasına karar verilir. TTK.m.466/2 b.3’de yer alan “ kâra iştirak eden diğer kimseler ” ifadesine örnekle olarak, intifa senedi sahipleri (TTK.m.403), kurucu senedi sahipleri (TTK.m.298) ve yönetim kurulu üyeleri (TTK.m.472) verilebilir.

Seri:4 No:27 sayılı tebliğin 15. maddesinde de pay sahipleri ile kâra iŐtirak eden diğer kiŐilere dağıtılan kârın, ödenmiŐ veya çıkarılmıŐ sermayenin % 5’i dūŐüldükten sonra kalan kısmın onda birinin TTK.m.466/2 b.3 uyarınca ikinci tertip yedek akçe olarak ayrılacağı belirtilmiŐtir.

²⁵⁸ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.311.

²⁵⁹ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.304.

Kanunî yedek akçenin ikinci ayırımının yapılacağı kaynak konusunda farklı görüşler vardır; Karayalçın'a göre; ikinci ayırım yapılırken sadece safi kâr değil, geçen yıldan aktarılan ve hatta ihtiyari yedek akçelerden alınıp dağıtılacak birikmiş kârlarda esas alınır ²⁶⁰. Arslanlı'ya göre; ikinci ayırımın yapılacağı kâra, gelecek yıla aktarılan kâr, kanunî, ihtiyari ve yardım akçelerine, karşılıklara ayrılan kazançlar eklenmez. Buna karşılık geçen yıldan aktarılan kâr veya çözülen yedek akçeler kâr olarak dağıtılıyorsa, bunlar ikinci ayırımın tespitinde dikkate alınır ²⁶¹. Çevik'e göre; ikinci ayırımın yapılacağı miktar belirlenirken ihtiyati yedek akçeler, çeşitli amaçlar için ayrılan fonlar, müstahdem ve işçiler için ayrılan yardım akçelerinin düşülmesi gerekir. Ayrıca genel kurul tarafından dağıtılabılır kârın bir kısmının olağanüstü yedek akçe olarak ayrılması veya geçmiş yıl kârı olarak şirket bünyesinde tutulması durumunda da bu tutarlar ikinci ayırımda matraha dahil edilmez ²⁶². Tekinalp'e göre; birinci ayırımın kaynağı olan safi kâr, ikinci ayırımda söz konusu olmayabilir çünkü esas sözleşme veya genel kurul kararı ile geçen yıldan aktarılan kârın, bu amaçla ayrılmış ihtiyari yedek akçelerin veya bir muhasebe işlemi sonucunda elde edilen fazlalığın safi kâra eklenerek ikinci ayırımın kaynağını oluşturulması mümkündür. TTK.m.466/2 b.3'de ikinci ayırımın dağıtılması kararlaştırılan miktar esas alınarak yapılması öngörülmüştür. Bu miktar ise bazı işlemlere uğramış yıllık safi kâra eklemeler ve çıkarmalar uygulandıktan sonra elde edilir ²⁶³. Bu nedenle dağıtılabılır kâr, safi kâra göre daha geniş bir kapsamlıdır ²⁶⁴.

TTK.m.466/2 b.3 hükmünden ikinci tertip kanunî yedek akçe ayrılabilmesi için öncelikle birinci tertip kanunî yedek akçenin ayrılması gerektiği ve pay sahipleri için safi kârdan % 5 kâr payının ayrılmış olması gerektiği anlaşılmaktadır. TTK.m.466/2 hükmüne göre; kanunda belirtilen sınır dolduktan sonra bile TTK.m.466/2 b.1, b.2 ve b.3'de belirtilen paralar eklenir diyerek ikinci kanunî yedek ayrılmasını emretmiştir. Tekinalp ise; ikinci tertip kanunî yedek akçe

²⁶⁰ Karayalçın, Y. : age. , (Muhasebe), s.117.

²⁶¹ Arslanlı, H. : age. , 91 – 92.

²⁶² Çevik, O.N. : age. , (1988), s.1039 – 1040.

²⁶³ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.304 – 305.

²⁶⁴ Tekil, F. : age. , (1), s.660 – 661.

ayrılabilmesi için birinci tertip kanunî yedek akçenin ayrılmış olmasının ayrıca pay sahipleri için safi kârdan % 5 kâr payının ayrılmasının şart olduğunu belirtmiştir. Eğer bu şartlardan birinin gerçekleşmemesi söz konusu olursa ikinci kanunî yedek akçenin ayrılma zorunluluğu da o yıl için ortadan kalkar. Bu kısır döngünün çözülebilmesi için, birinci ayırimda kanunî sınıra ulaşıldığında ikinci ayırımı ilişkin şartların gerçekleşmediği sonucuna varılmalı, ayırma zorunluluğu TTK.m.466/2 b.1 ve b.2’de yer alan paralar için kabul edilmelidir ²⁶⁵.

TTK.m.466/2 b.3’de yer alan “ % 5 kâr payı ayrıldıktan sonra ” ifadesi yer almaktadır. Bu ifade öğretilerde farklı yorumlara yol açmıştır. Arslanlı’ya göre; ikinci ayırımı yapılabilmesi için pay sahiplerine % 5 kâr payı ayrılması yeterlidir, bunun o yıl içinde ödenmiş olması şart değildir. Genel kurul ödemeyi izleyen hesap dönemine ertelemeye de karar verebilir ²⁶⁶. Tekinalp’e göre ise; % 5 kâr payı o yıl ödenmediği hâlde ödenmiş gibi, o yıla ait ikinci tertip kanunî yedek akçe ayırma zorunluluğunun getirilmesinin haklı görülemeyeceğini, bir döneme ait asgari kâr payı ödenmeden, o dönem için ikinci kanunî yedek akçe ayırımı yapmanın adalet duygusuna aykırı olduğunu belirtmiştir ²⁶⁷.

İkinci ayırımı bir örnekle açıklamak gerekirse; X şirketinin safi kârı 80.000 YTL. , esas sermayesi 240.000 YTL. ve ödenmiş sermayesi 120.000 YTL.’dir. Esas sözleşmede, safi kârdan birinci ayırımı yapılacağı ve ödenmiş sermayeden % 5 oranında kâr dağıtımı yapılacağı kalan miktarın ise ikinci kâr payı olarak dağıtılacağı belirtilmiştir. Safi kârın (80.000 YTL.) yirmide biri (4000 YTL.) kanunî yedek akçe olarak ayrılır. Ödenmiş sermayenin (120.000 YTL.) % 5’i (6.000 YTL)’de kâr payı olarak ayrılır. Bu ayırımlar safi kârdan indirilecek (80.000 YTL. – 4.000 YTL. + 6.000 YTL) dağıtılması kararlaştırılan kısım (70.000 YTL.) olacaktır. İkinci ayırımıda bu miktarın onda biri (7.000 YTL.) olacaktır ²⁶⁸.

²⁶⁵ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.310 – 312.

²⁶⁶ Arslanlı, H. : age. , s.95.

²⁶⁷ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.313.

²⁶⁸ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.796.

Kanunî yedek akçenin ilk ayırımı ile ödenmiş sermayenin % 5'i oranındaki kâr payı, ikinci kanunî yedek akçenin uygulanacağı dağıtılması kararlaştırılmış miktarın hesaplanmasında anahtar niteliğindedir. Esas sözleşmede ilk kâr payının oranı % 5'den daha yüksek olabilir ve pay sahiplerine bu miktar ödenir ancak ikinci kâr payının hesaplanmasında yine % 5 oranı esas alınır²⁶⁹.

TTK.m.466/2 b.3 'de “ dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın onda biri” ifadesi yer almaktadır. Hükümün bu ifadesi öğretide farklı değerlendirmeler yapılmasına sebep olmuştur. Öğretideki bir görüşe göre²⁷⁰; dağıtılması kararlaştırılan kısım ile ikinci ayırımın toplamı 11 pay oluşturmaktadır. Dağıtılmasına karar verilen kâr 11'e bölündükten sonra kalan miktarın onbirde biri yedek akçeye ayrılır, onbirde onu da pay sahiplerine dağıtılır. Bu şekilde ikinci ayırım için ayrılan miktar, pay sahiplerine ve kâra katılan diğer kişilerin eline geçen kısmın onda biri olmaktadır. Bu görüşü savunanların verdiği örneğe göre; X anonim şirketinde dağıtılmasına karar verilen miktar 330.000 YTL.'dir. Bu miktarın onbirde biri olan 30.000 YTL. , dağıtılacak olan 300.000 YTL.'nin onda biridir. Bu miktarın ona bölünmesi hâlinde ise elde edilen 33.000 YTL. , dağıtılacak miktar olan 297.000 YTL.'nin onda biri değildir²⁷¹.

Öğretideki diğer görüşe göre²⁷²; dağıtılmasına karar verilen kâr ona bölündükten sonra, kalan miktarın onda birinin ikinci kanunî yedek akçe olarak ayrılması, onda dokuzunun da pay sahiplerine ve kâra iştirak eden diğer kişilere dağıtılması gerekir. Buna göre kârın her zaman onda bire bölünmesi mümkün olmayabilir ve tam çıkmayan miktarlara engel olmak için kazancın bir bölümünün gelecek yıla devredilmesi zorunlu hâle gelebilir.

²⁶⁹ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.798.

²⁷⁰ Tekil, F. : age. , (1), s.663 – 664; Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.327 – 328.

²⁷¹ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.799.

²⁷² Karayalçın, Y. : age. , (Muhasebe), s.118, dn.6; Arslanlı, H. : age. ,s.95 – 96.

Birinci görüşte pay sahiplerine daha fazla kâr dağıtımını öngörülmekte, ikinci görüşte ise şirket bünyesinde daha fazla miktarı yedek akçe olarak tutma imkânı vermektedir. Uygulamada her iki görüşe de rastlanmakla birlikte kanun metninde dağıtılmasına karar verilen kısmın onda biri denildiğine göre, ikinci görüşün daha isabetli olduğu kanaatindeyiz.

5. YEDEK AKÇELERİN KULLANILMASI

A.KANUNİ YEDEK AKÇELERİN KULLANILMASI

TTK.m.466/3 hükmü; umumi yedek akçe esas sermayenin yarısını geçmedikçe, münhasıran zararların kapatılmasına veya işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmenin devamlılığını sağlamaya, işsizliğin önüne geçmeye veya sonuçlarını hafifletmeye elverişli tedbirlerin alınması için harcanabilir, genel kuralını koymuştur. Bu madde hükmü bir sınır çizmekte, kanunî yedek akçe hesabı esas sermayenin yarısını aşmadıkça, harcamayı kesin amaçlara bağlamaktadır.

TTK.m.466'nın kenar başlığı kanunî yedek akçe olduğu hâlde, 466. maddenin birinci ve üçüncü fıkralarında umumi yedek akçe deyimini kullanılmıştır. TTK.'da kullanılan farklı deyimler nedeniyle öğretilerde farklı görüşler oluşmuştur. Tekinalp'e göre; kanunî yedek akçe hem birinci ayırımı oluşturan umumi yedek akçeyi hem de TTK.m.466/2'nin birinci ve üçüncü bentlerinde öngörülen ıskat kazancı ile agiodan (emisyon primlerinden) ve ikinci ayırımdan gelen paraları kapsayan bir deyimdir. Başka bir deyişle "umumi yedek akçe", kanunî yedek akçenin sadece bir kısmıdır. TTK.m.466/3'de "umumi yedek akçe esas sermayenin yarısını geçmedikçe" denilmiştir. Bu ifadeden çıkan sonuç, kanunî yedek akçe içinde ikinci fıkrada öngörülen diğer paralar ile oluşan bölümün, tamamen serbest olduğudur. Ancak bu sonuç TTK.'nın amacına pek uymamakta, kanunî yedek akçenin bir bölümü harcama açısından bağlı, diğer bölümü ise serbest kabul edilmektedir. Bu bakımdan üçüncü fıkradaki "umumi yedek akçe" deyimini kanunî

yedek akçe şeklinde anlamak amaca daha uygun düşecektir²⁷³. Eriş'e göre; kanunî yedek akçe, birinci ayırımla oluşan umumi yedek akçe ile bu bölüme TTK.m.466/2'de belirtilen miktarların eklenmesi sonucu oluşan bir bütünü oluşturmaktadır²⁷⁴. Hiçşaşmaz'a göre; TTK.466/1'deki umumi yedek akçe ile TTK.m.466/2'de yer bentlerdeki hükümleri ayrı şekilde değerlendirmek gerekir ve bu sonuçları ek kanunî karşılıklar olarak nitelendirmek uygun olacaktır²⁷⁵. Yurtman'a göre; umumi yedek akçe kavramı, kanunî yedek akçe kavramından daha dar bir anlama sahiptir ve sadece TTK.m.466/1 hükmünde yer alan ve yıllık kârdan yapılan birinci ayırımı kapsar²⁷⁶. Moroğlu'na göre; umumi yedek akçe deyiimi, TTK.m.466/1 ve ikinci fıkrasının her üç bendine dayanılarak ayrılan yedek akçeleri kapsamaktadır²⁷⁷.

Bizim düşüncemize göre; TTK.m.466/1'de yeralan umumi yedek akçe deyiimi, birinci tertip kanunî yedek akçe kavramını belirtmek için kullanılmıştır. TTK.m.466/2 b.3'te yer alan ayırım ise ikinci tertip kanunî yedek akçe kavramını karşılamaktadır. TTK.m.466/2'nin birinci ve ikinci bentlerinde yer alan emisyon primlerinden elde edilen gelirlerin ve iptal edilen hisse senetlerinin kanunî yedek akçeye eklenmesi ancak bazı istisnai durumların gerçekleşmesi hâlinde zorunlu hâle geleceğinden, bunların da özel kanunî yedek akçeler olarak nitelendirilmesi uygun olacaktır.

TTK. tasarısı m.519'da, TTK.m.466/1 ve m.466/3'de yer alan umumi yedek akçe deyiimi, genel kanunî yedek akçeler şeklinde değiştirilerek anlam kargaşasının önlenmesine çalışılmıştır.

²⁷³ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.803 – 804.

²⁷⁴ Eriş, G. : age. , (1), s.764.

²⁷⁵ Hiçşaşmaz, M. : agb. , s.156.

²⁷⁶ Yurtman, N.D. : age. , s.51.

²⁷⁷ Moroğlu, E. : Anonim Ortaklıkta Esas Sermaye Artırımı, Ankara 1972, s.159, dn.55.

TTK.m.466/3'e göre; "umumi yedek akçe esas sermayenin yarısını geçmedikçe" kanunda belirtilen amaçlar için, genel kurul kararı²⁷⁸ ile kullanılabilir. Kanunda belirtilen amaçlardan birincisi zararların kapatılmasıdır. Zararların kapatılması harcamaya ilişkin bir amaç oluşturur. Kanunda "ziyan" olarak belirtilen ifade bilânço zararı olarak anlaşılmalıdır²⁷⁹.

İkinci amaç, işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmenin yaşatılmasını sağlamaktır. Kanun koyucu bu hüküm ile işletmenin ileride karşılaşılabileceği sıkıntılı günlere başka bir deyişle kriz dönemlerine dikkat çekmiştir. "İşletmeyi idame" ile belirtilmek istenen durum, işletmenin faaliyetlerinin, üretiminin ve hesaplarındaki dengenin sağlıklı tutulmasıdır²⁸⁰. Bu durumda alınacak tedbirler ekonomik niteliktedir²⁸¹. Üçüncü amaç, işsizliğin önüne geçmek veya sonuçlarını hafifletmeye elverişli tedbirler almaktır. Bu amaçla alınan tedbirler ise hem toplumsal hem de ekonomik niteliktedir²⁸².

TTK.m.467/1 uyarınca, kanunî yedek akçelerin esas sözleşmeye konulacak bir hükümlerle artırılması yoluyla oluşan yedek akçeler, kanunî nitelikte olduğundan bunların kullanılması da kanunî yedek akçeler gibi TTK.m.466/3 hükmüne göre olacaktır²⁸³.

Kanunî yedek akçelerin esas sermayenin yarısını geçmeyen kısmının kullanılması TTK.m.466/3'de düzenlendiği hâlde, esas sermayenin yarısını geçen kısmının kullanım şekli hakkında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

²⁷⁸ Karayalçın, Y. : age. , (Muhasebe), s.119.

²⁷⁹ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.804; Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.402.

²⁸⁰ Bozgeyik, H. : agt. , s.95.

²⁸¹ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.804; Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.398.

²⁸² Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.804; Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.398; Turgay, R. : Yasal Yedek Akçelerin Devlet İç İstikraz Tahvillerine Yatırılması, Muh. Ens. Der. 1980, S.19, s.10.

²⁸³ Bozgeyik, H. : agt. , s.97.

Öğretide, kanunî yedek akçelerin esas sermayenin yarısını geçen kısmında şirketin tam bir serbestîye sahip olduğu konusunda görüş birliği vardır²⁸⁴.

B. İHTİYARİ YEDEK AKÇELERİN KULLANILMASI

TTK.m.467/2’de; esas sözleşme ile yedek akçe ayrılmasının kararlaştırılabileceği, bunların tahsis ve kullanma amaçlarının belirlenebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle öncelikle yedek akçelerin herhangi bir amaç hükmü içerip içermediğine bakılacaktır. Belirli bir amaç hükmü içermeyen yedek akçeler, şirket yararına olmak şartı ile istenildiği şekilde ve istenilen yere harcanabilir²⁸⁵. Esas sözleşmede belirlenmiş kullanım amaçları ve yerleri, şirketin içinde bulunduğu şartlar dikkate alınarak genel kurul tarafından değiştirilebilir. Çünkü şirketin içinde bulunduğu durum bu yedek akçelerin değişik amaçlara yönlendirilmesini gerektirebilir²⁸⁶.

Belirli bir amaç hükmü içeren yedek akçeler ancak bu amaca uygun olarak harcanabilirler. Belirlenen amaç dışında bu yedek akçelerin kullanılması için alınan karar, duruma göre ya “ kabili iptal ” (TTK.m.381) ya da “ yok ” sayılacaktır²⁸⁷. Esas sözleşme veya genel kurul kararı hiçbir amaç içermiyorsa, TTK.m.458 ve TTK.m.469’daki genel amaç hükümleri uygulanır²⁸⁸.

TTK.m.469/2’ye göre; şirketin devamlı gelişimi ve mümkün olduğunca istikrarlı kâr payı dağıtılmasının sağlanabilmesi için uygun ve faydalı olduğu takdirde genel kurul, kâr payının tespiti sırasında kanun ve esas sözleşmede belirtilenlerden başka yedek akçe ayrılmasına karar verebilir. Bu hükme dayanılarak

²⁸⁴ Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.405; Karayalçın, Y. : Mecburi – Kanunî Yedek Akçeler ve Kullanılması, Ankara 1968, BATİDER, C.4, S.3, s.411.

²⁸⁵ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.804.

²⁸⁶ Bozgeyik, H. : agt. , s.196.

²⁸⁷ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.804; Tekinalp, Ü. : age. , (Bilânço), s.410.

²⁸⁸ Poroy, R. – Tekinalp, Ü. – Çamoğlu, E. : age. , (2), s.792.

ayrılan yedek akçeler ise kullanım amaçlarına uygun olarak genel kurul kararı ile kullanılabilirler.

Türkiye’de şirketlerin kârdan ayrılan yedek akçeleri, devlet tahvillerine yatırması zorunluluğu 24.09.1979 tarih ve 32 sayılı KHK.²⁸⁹ ile düzenlenmişti. Bu KHK.’da bankalar ve sigorta şirketleri dışındaki anonim ve limited şirketlerin TTK.m.466’ya göre yıllık kârdan ayırdıkları kanunî yedek akçelerin tamamını, Devlet İç İstikraz Tahvillerine yatırmaları öngörülmüş, zorunluluğu çeşitli açılardan hüküm altına alınmış ve bu duruma aykırılığın yaptırımını belirtilmişti. Bu KHK. 23.11.1982 tarih ve 2714 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır²⁹⁰.

SONUÇ

İki bölümden oluşan “ Anonim Şirketlerde Kâr Payı, Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçe Ayrılması ” başlıklı çalışma, çeşitli alt başlıklar altında Yargıtay kararları, öğretideki görüşler ve TTK. tasarısı ile getirilen yeni düzenlemeler de dikkate alınarak incelenmiştir.

TTK.’da safi kârın tanımı yapılmamıştır. Bu nedenle birinci tertip kanunî yedek akçe ayırımına esas olan safi kârın belirlenmesinde farklı görüşlerin oluşmasına yol açılmıştır. Bir görüşe göre; ayırımın yapılacağı safi kâr, şirket genel kurulu tarafından onaylanan bilânçoya göre belirlenen kârdan, şirket tüzel kişiliğince ödenmesi zorunlu olan vergiler düşüldükten sonra kalan kârdır. Diğer görüşü savunanlara göre ise; esas alınması gereken safi kârın, kurumlar vergisi düşülmeden hesaplanması gerektiği belirtilmiştir. Bizimde katıldığımız görüşe göre safi kâr, vergi

²⁸⁹ 28.09.1979 tarih ve 16768 sayılı **Resmi Gazete**.

ve benzerleri düşüldükten sonra ortaya çıkan kârdır. Çünkü anonim şirketin amacı kâr elde etmek, pay sahiplerine bunu dağıtmaktır. Bu nedenle vergiler düşülerek elde edilecek miktar üzerinden hesaplanacak kâr payı pay sahiplerinin lehine olacaktır. Günümüzde bu görüş hakim görüş özelliği kazanmıştır.

TTK.m.385/2'de kâr payı hakkı müktesep haklar içinde belirtilmiştir. Ancak TTK.m.458, m.466, m.467, m.469 vd.'da kâr dağıtımının sınırlandırılmasına ilişkin hükümlere de yer verilmiştir. TTK. anonim şirketlere kâr dağıtımına ilişkin olarak çok geniş tasarruf yetkisi tanımıştır. Öğretide TTK.m.385'de sayılan hakların bütünü itibariyle sınırlandırılmaz nitelikte haklar olmadıkları kabul edilmiştir. Müktesep hakların kısıtlanmasının sınırını, hakların özünün ihlal edilmemesi oluşturur. Pay sahiplerinin kâr payı elde etme haklarının tamamen ortadan kaldırılmaması koşuluyla ve iyiniyet kuralları çerçevesinde kâr payı hakkı sınırlandırılabilir.

HKAŞ.'lerde birinci kâr payı ayrılması zorunlu ancak dağıtılması zorunlu değildir. Bu nedenle % 5 kâr payının dağıtılmaması iyiniyet kurallarına uygunsa müktesep hak ihlal edilmiş olmayacaktır. Ancak genel kurul kârdan belli bir miktarın dağıtılmasına karar verirse, bu miktar birinci kâr payının tutarından az olamaz ve bu durumda birinci kâr payı müktesep hak olur.

HAAŞ.'lerde birinci kâr payının durumu HKAŞ.'lere oranla daha güçlü konumdadır. Birinci kâr payının esas sözleşmede gösterilmesi ve bunların SPK. tarafından belirtilecek orandan az olamayacağının belirtilmesi kâr payına sözleşmesel bir nitelik sağlamış ve müktesep hak niteliğini güçlendirmiştir. Ancak 4487 sayılı kanunla Ser PK.15/1'e eklenen son cümle ile ihraççıların türleri ve dağıtılabilir kâr tutarı göz önünde tutularak birinci kâr payının dağıtım zorunluluğunun kaldırılabileceği ve ertelenebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu

²⁹⁰ 27.11.1982 tarih ve 17881 sayılı **Resmi Gazete**.

değişiklikle genel kurulun kısıtlanan yetkileri SPK.'ya verilerek, SPK. bir bakıma HAAŞ.'ler için organ konumuna getirilmiştir.

TTK.m.466'nın kenar başlığı kanunî yedek akçeler olduğu hâlde TTK.m.466/1 ve m.466/3'de umumi yedek akçe deyimini kullanılmıştır. Bu farklı deyimler nedeniyle öğretilerde farklı görüşler oluşmuştur. Bizim düşüncemize göre; TTK.m.466/1'de yer alan umumi yedek akçe deyimini birinci tertip kanunî yedek akçe kavramını belirtmek için kullanılmıştır. TTK.m.466/2 b.3'de yer alan ayırım ise ikinci tertip kanunî yedek akçe kavramını belirtmektedir. TTK.m.466/2 b.1 ve b.2'de yer alan emisyon primlerinden elde edilen gelirler ve iptal edilen hisse senetlerinin kanunî yedek akçeye eklenmesi bazı istisnai durumların gerçekleşmesi hâlinde zorunlu duruma geleceğinden, bunların da özel kanunî yedek akçeler olarak tanımlanması uygun olacaktır. TTK. tasarısı m.519'da genel kanunî yedek akçe deyimini kullanılarak anlam kargaşasının önlenmesine çalışılmıştır.

TTK.m.466/2 b.3'de “dağıtılması kararlaştırılan kısmın onda biri” ifadesi yer almakta, bu ifade de öğretilerde farklı görüşlere yol açmaktadır. Bir görüşe göre; dağıtılması kararlaştırılan kâr onbire bölünmeli ve bunun onbirde onu pay sahiplerine, on birde biri de yedek akçe olarak ayrılmalıdır. Diğer görüşe göre; dağıtılmasına karar verilen ona bölündükten sonra, onda dokuzu pay sahiplerine, onda biri de ikinci tertip kanunî yedek akçe olarak ayrılmalıdır. Madde hükmünde açıkça dağıtılmasına karar verilen kısmın onda biri denildiğine göre ikinci görüşün daha isabetli olduğu kanaatindeyiz.

Kâr payı ve yedek akçelerle ilgili bazı TTK. hükümlerinin açık olmaması nedeniyle, öğretilerde çeşitli konularda görüş ayrılıkları oluşmaktadır. Bu çelişkilerin önlenmesi için yeni ticaret kanununun hazırlanmasında son aşamaya gelinmiştir. TTK. tasarısı yapılan konferanslar ve sempozyumlarda ortaya atılan görüşler ve öğretilerdeki bazı yazarların eleştirileri de dikkate alınarak bazı değişikliklere uğramış

ve Şu anda komisyonda görüŐülmektedir. Çalışma içinde yer alan konulara ilişkin olarak tasarıda belirtilen değişikliklere de yer verilmiştir. TTK. tasarısında yer alan düzenlemelerin bazıları köklü değişiklikler içermekte, bazıları ise sadece dili sadeleŐtirilerek aynen korunmaktadır. Bu nedenle TTK. tasarısının olumlu ve olumsuz yönleri kanun hâline geldiğinde ve uygulanmaya baŐlandığında kendisini daha da belirgin olarak gösterecektir.

KAYNAKÇA

- AKBİLEK, Nevzat** : TTK. ve Ser PK. Açısından Anonim Ortaklıklarda Kâr Payı Hakkı, Basılmamış
Tez (Yüksek Lisans), İstanbul 2001.
- AKBULAK, Sevinç – AKBULAK, Yavuz** : Türkiye’de Sermaye Piyasası Araçları ve Halka Açık Anonim Şirketler, İstanbul 2004.
- AKBULAK, Yavuz** : Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Payı ve Temettü Avansı Dağıtım Esasları, Vergi Dünyası 2002, s.120 – 131.
- AKBULAK, Yavuz** : Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek

- Akçeler, Vergi Dünyası 2001, s. 152 – 157.
- AKYAZAN, Sıtkı** : Anonim Ortaklıklarda Paydaşların Müktesep Hakları, BATİDER. , C.8, S.2, Ankara 1975, s.37 – 54.
- ANSAY, Tuğrul** : Anonim Şirketler Hukuku, B.6, Ankara 1982.
- ARSLAN, İbrahim** : Şirketler Hukuku Bilgisi, B.10, Konya 2005.
- ARSLANLI, Halil** : Açık Yedek Akçeler, İkt. Mal. Der. 1961,
C.7, S.11, s.563 – 589. (Açık)
- ARSLANLI, Halil** : Gizli Yedek Akçeler, İkt. Mal. Der. 1960,
C.7, S.9, s.442 – 451. (Gizli)
- ARSLANLI, Halil** : Anonim Şirketler, B.3, Ankara 1961.
- AYHAN, Rıza** : Soru ve Yanıtlarla Ticaret Hukuku, Ankara 2003.
- AYTAÇ, Zühtü** : 15. Yıl Sempozyumu, SPK. Yayın no: 119, Ankara 1998.
- BAHTİYAR, Mehmet** : Ortaklıklar Hukuku, B.1, İstanbul 2005.
- BERZEK, A.Nur** : Anonim Ortaklıklarda İç Kaynaklardan Esas Sermaye Artırımı, İstanbul 1990.
- BİLGİN, Yüksel** : Anonim Ortaklıklarda Kâr Dağıtımı ve Kâra Katılan Kişiler, Ankara 1982.

- BİRSEL, M.Tevfik** : Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı, C.1, İzmir 1973.
- BİRSEL, M.Tevfik** : Anonim Şirketlerde Ortakların Kâr Payı Alma Hakkı, 2.BTHH. , Ankara 1961, s.325 – 347.
- BOZGEYİK, Hayri** : Halka Açık Anonim Şirketlerde Yedek Akçeler, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), İstanbul 1995.
- BOZGEYİK, Hayri** : Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı, BATİDER. , C.20, S.3, Ankara 2000, s.117 – 156.
- BÜKCÜ, Vedat** : Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), İstanbul 1995.
- ÇANKAYA, İslam** : Şirketlerde Dönem Kârının Dağıtımı, Vergi Dünyası 1997, S.193, s.143 – 149.
- ÇEVİK, Orhan** : Anonim Şirketler, C.4, Ankara 1971.(1971)
- ÇEVİK, O.Nuri** : Anonim Şirketler, B.3, Ankara 1988. (1988)
- ÇEVİK, O.Nuri** : Uygulamada Şirketler Hukuku, B.3, Ankara 2002. (2002)
- ÇEVİK, Orhan – AZIK, Kenan** : Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, Ankara 1971.

- ÇOLAK, Ramazan** : Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı
ve
Muhasebeleştirilmesi, Basılmamış Tez
(Yüksek Lisans), Muğla 2002.
- DERYAL, Yahya** : Ticaret Hukuku, B.8, Trabzon 2005.
- DİLER, Gülgün** : Anonim Ortaklıklarda Pay Sahibinin Kâr
Payı
Alma Hakkı, Basılmamış Tez (Yüksek
Lisans), İstanbul 1993,
- DOĞANAY, İsmail** : Türk Ticaret Kanunu Şerhi, B.3, C.2, Ankara
1990.
- DOMANIÇ, Halil** : Anonim Şirketler Hukuku ve
Uygulaması,
İstanbul 1988.
- EREM, S.Turgut** : Anonim Şirketlerde Kâr Tevzii Dolayısıyla
Pratikte Karşılaşılan Bazı Meseleler,
BATİDER. , Ankara 1969, s.179 – 194.
- ERİMEZ, Rüştü** : Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler
ve
Vergileme, İstanbul 1985.
- ERİŞ, Gönen** : Şirketler, B.3, C.2, Ankara 2004. (2)
ERİŞ, Gönen : Uygulamalı Anonim Şirketler Hukuku,
Ankara 1995. (1)
- GELEGEN, Taner** : Kurumların Gelir (Stopaj) Vergisi Matrahı
Dışında Kalan Kanunî Yedek
Akçeleri
Yönünden Safi Kârın Anlamı, İkt.
Mal.
Der. 1974, C.21, S.7, s.287 – 292.

- GÖKTUNA, H.D.Ege** : Anonim Ortaklıklarda Kanunî
Yedek
Akçeler, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans),
İstanbul 2000.
- GÜNDOĞDU, Burhan** : Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı
ve
Muhasebeleştirilmesi, Vergi Dünyası 2004,
S.279, s.139 – 143.
- GÜVEMLİ, Oktay** : Amortisman Ayrılmasını Gerekli Kılan
Nedenler ve Amortismanların Karşılıklar
ve Yedek Akçelerle İlgisi 2, Vergi
Dünyası
1987, S.75, s.3 – 9.
- HİÇŞAŞMAZ, Mazhar** : Anonim Şirketlerde İhtiyat Tefriki ile
Alakalı Meseleler, Ankara 1964, 3.BTHH. ,
s.147 – 159.
- İMREGÜN, Oğuz** : Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin
Umumi Heyet Kâarları Aleyhine
İptal
Davası Açma Hakkı, BATİDER. , Ankara
1961, C.1, S.2, s.149 – 175.
- İMREGÜN, Oğuz** : Anonim Ortaklıklar, B.4, İstanbul 1989.
- İMREGÜN, Oğuz** : Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Kâr
Payı
(Temettü) Hakkı, Teoman'a Armağan,
İstanbul 2002, s.413 - 434. (Teoman'a
Armağan)
- İPEKOĞLU, Cemal** : Yedek Akçeler, Temettüleri, Hesaplanma
Şekilleri ve Muhasebe Kayıtları,
Vergi
Dünyası 1995, S.170, s.59 – 69.

- KARAHAN, Sami** : Anonim Ortaklıklarda İmtiyazlı Paylar
ve
İmtiyazların Korunması, İstanbul 1991, s.27
– 61.
- KARAYALÇIN, Yaşar** : Bilânço Hukuku, Ankara 1972. (Bilânço)
- KARAYALÇIN, Yaşar** : Mecburi – Kanunî Yedek Akçeler ve
Kullanılması, BATİDER. , Ankara 1968, C.4,
S.3, s.407 – 419. (Mecburi)
- KARAYALÇIN, Yaşar** : Muhasebe Hukuku, Ankara 1988.(Muhasebe)
- KARAYALÇIN, Yaşar** : Yeniden Değerleme Fonu – Esas Sermaye
Artırımı, 6. Tic. Huk. Yar. Kar. Semp. ,
Ankara 1989, s.147 – 155.
- KARAYALÇIN, Yaşar** : Kanunî Yedek Akçenin İlk Ayrımı
Açısından
Safi Kâr Kavramı ve Dönem Vergi
Borçları,
BATİDER. , Ankara 1990, C.15, S.3, s.137 -
147. (Safi Kâr)
- KARYAĞDI, Nazmi –
KARYAĞDI, Müjgan** : Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtımı,
Ankara
2000.
- KARYAĞDI, Nazmi** : Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi, İstanbul
2002.
- KARYAĞDI, Nazmi** : Kâr Dağıtımı, İstanbul 1999.

- KARYAĞDI, Nazmi** : Halka Açık Şirketlerde Temettü Avansı Dağıtımının Esasları ve Vergi Yasaları Karşısındaki Durumu, Vergi Dünyası 2002, S.246, s.78 – 86.
- KIZILOT, Şükrü** : Vergi Uyuşmazlıklarıyla İlgili Danıştay Kararları ve Özelgeler (Muktezalar), Ankara 1993.
- KİPER, Osman** : Uygulamada Ticaret Şirketleri, B.3, İstanbul 1996.
- KOCAOĞLU, N.Kağan** : Anonim Şirketlerde Avans Kâr Dağıtımı, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), Ankara 2001.
- KORGUN, Aynur** : Bir Temettü Politikası Olarak Temettü Avansı Teorisi ve Türkiye'ye İlişkin Uygulama Önerileri, SPK. Araştırma Raporu, Ankara 1999.
- LALİK, Ömer** : Şirketler Muhasebesi, Ankara 1985.
- METİN, Kazım** : Kâr Dağıtımı ve Kâr Dağıtım Tablosu, Vergi Dünyası 1996, S.176, s.131 – 147.
- MOROĞLU, Erdoğan** : Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, B.2, İstanbul 2003. (2003)
- MOROĞLU, Erdoğan** : Anonim Ortaklıkta Esas Sermaye Artırımı, Ankara 1972.

- MOROĞLU, Erdoğan** : Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Değerlendirme ve Öneriler, İstanbul 2005.
- MOROĞLU, Erdoğan** : Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, B.3, İstanbul 2001. (Genel Kurul)
- MOROĞLU, Erdoğan – KENDİGELEN, Abuzer** : Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, B.8, İstanbul 2004.
- ÖZAK, Sibel** : İşletmelerde Temettü Dağıtım Politikaları ve Türkiye Uygulaması, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), İstanbul 1991.
- POROY, Reha – TEKİNALP, Ünal – ÇAMOĞLU, Ersin** : Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, B.10, İstanbul 2005. (2)
- POROY, Reha – TEKİNALP, Ünal – ÇAMOĞLU, Ersin** : Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, B.8, İstanbul 2000. (1)
- PULAŞLI, Hasan** : Şirketler Hukuku, B.3, Adana 2005.
- PULAŞLI, Hasan** : Şirketler Hukuku, B.4, İstanbul 2003. (1)
- SAKLAVCI, Özlem** : Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtım, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), İstanbul 2001.

- SENGİR, Turgut** : Anonim Ortaklıklarda Kâr Payı Hakkı, BATİDER, Ankara1973, C.7, S.1, s.5 – 10.
- SOLMAZ, Ufuk** : HAAŞ'lerde Kâr Payı Dağıtımını ile Vergilendirilmesi ve Kepez Elektrik TAŞ. Uygulaması, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), Isparta 1996.
- SÜMER, Ayşe** : Türk Sermaye Piyasası Hukuku, B.3, İstanbul 2002.
- SÜZEK, Müge** : Çok Ortaklı Şirketlerde Temettü Politikası ve Türkiye Uygulaması, Basılmamış Tez (Yüksek Lisans), İzmir 1990.
- TEKİL, Fahiman** : Şirketler Hukuku, İstanbul 1976. (1)
- TEKİL, Fahiman** : Anonim Şirketler Hukuku, B.2, İstanbul 1998. (2)
- TEKİNALP, Ünal** : Anonim Ortaklığın Bilânçosu ve Yedek Akçeleri, B.2, İstanbul 1979. (Bilânço)
- TEKİNALP, Ünal** : Esas Sözleşmesel Müktesep Hak, İkt. Mal. Der. 1983, C.30, S.1, s.21 – 31.
- TEKİNALP, Ünal** : Anonim Ortaklıklarda Kârın Dağıtımını Konusuna İlişkin Bazı Sorunlar, İkt. Mal. Der. 1977, C.24, S.5, s.195 – 198. (Sorun)
- TEKİNALP, Ünal** : Anonim Ortaklıklarda Kârın Dağıtımını

- Konusuna İlişkin Bazı Sorunlar 3, İkt. Mal. Der. 1977, C.24, S.7, s.288 – 291.
- TEKİNALP, Ünal** : Anonim Ortaklıklarda Kârın Dağıtımı
- Konusuna İlişkin Bazı Sorunlar 4, İkt. Mal. Der. 1977, C.24, S.9, s.387 – 392. (Sorun 4)
- TEKİNALP, Ünal** : Anonim Ortaklıklarda Kârın Dağıtımı
- Konusuna İlişkin Bazı Sorunlar 5, İkt. Mal. Der. 1978, C.25, S.8, s.353 – 358.
- TEKİNALP, Ünal** : Anonim Ortaklıkların Yıllık Bilâncolarında
- Merkez Kavram Olarak Sonuç Açıklama, Hirsch'e Armağan, s.543 – 559. (Hirsch'e Armağan)
- TEKİNALP, Ünal** : İşçi ve Müstahdemler Yararına Yardım
- Akçeleri ve Yardım Vakıfları, BATİDER. , Ankara 1967, C.4, S.2, s.420 – 447. (İşçi)
- TEKİNALP, Ünal** : Kanunî Yedek Akçe Ayrımına Esas Olan “ Safi Kâr ”ın Anlamı ve Bir Zarar Artığının Varlığı Hâlinde Ortaklığın Tutumunu
- Etkileyebilecek Sebepler ve Sonuçları, İkt. Mal. Der. 1967, C.16, S.7, s.258 – 266. (Safi Kâr)
- TEKİNALP, Ünal** : Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları,
- İstanbul 1982.
- TURGAY, Recep** : Yasal Yedek Akçelerin Devlet İç İstikraz Tahvillerine Yatırılması, Muh. Ens. Der 1980, S.19, s.5 – 10.

- TÜKENMEZ, Turhan** : Sermaye Şirketlerinin
Dağıtılmayan
1970,
Kazançları ve Hissedarların Vergilendirilmesi
Maliye Enstitüsü Konferansları, Ankara
s.39 – 64.
- ULUSOY, Yılmaz** : Anonim ve Limited Şirketlerde Kâr
Dağıtımı ve Vergileme, Ankara 1987.
- ÜNAL, O.Kürşat** : Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı, B.1,
İstanbul 2005.
- ÜNAL, O.Kürşat** : Sermaye Piyasası Mevzuatında Birinci
Temettü ve Sermaye Piyasası Değişiklik
Tasarısı'nda Bu Konuda Öngörülen
Değişiklikler, Yaklaşım 1998, S.64, s.42 –
56.
- YILDIZ, Şükrü** : Anonim Ortaklıkta İhraç Primleri (Agio),
AÜEHFD. , Erzincan 2000, C.4, S.1–2, s.547
– 565.
- YILMAZ, Ejder** : Hukuk Sözlüğü, Ankara 2005.
- YURTMAN, N.Demir** : Anonim Ortaklıklar ve Vergi Hukuku
Yönünden İç Kaynaklardan Sermaye
Artırımı,
İstanbul 1997.

